

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravnništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frankova ul. 6/I. Vse pošiljke je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TOVARIS

Glasilo Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverjeništvo Ljubljana

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna šte. 1 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne notice vseh vrst je plačati po 2 Din od petih vrst. Inzeratni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

Engelbert Gangl.

Ob petdesetletnici njegovega rojstva.

Jubilar, mož dela in ustvarjanja.

Kar sil Ti dalo je nebo,
posvetil Ti si vse mladini
posvečil vse si domovini.

Kako malo jih je, ki se morejo ozirati s ponosno samozavestjo in z veselo zadovoljnostjo na življenje, polno dobrih del. Blagor tistemu, komur v spominu — ogledalu njegove preteklosti — odseva priazen obraz, znamenje blagega človekoljubja. Ta se pač lahko zadovoljno hladi v senci plodonosnega drevesa ter ponosno gleda na svojo preteklost in ponosno tudi na bodočnost, ker je storil več, kar mu je veleval stan. In mož, ki je storil mnogo več, kar mu je veleval njegov stan — najboljši izmed najboljših slovenskih učiteljev — naš vzorni tovariš in prijatelj Engelbert Gangl praznuje dne 12. novembra, letos 50letnico svojega rojstva. Rojen je bil 12. novembra 1873 v Metliki kot sin uglednih in spoštovanih staršev. Rojenice so bile ob njegovem rojstvu zelo dobre volje in radodarne, zakaj obdarovale so ga z vsemi lepimi čednostmi in lastnostmi, ki sta jih gojila ob rojstvu prvorojenčka v svojih srcih mati in oče. Kot darilo in jamstvo za njegovo srečo so mu položile v zibelko krasen šopek modrih vijolic, snežnobelih zvončkov in živordečih rož-vrtnic.

Modre vijolice so veljale kot simbol modrosti in ponižnosti, ki bosta spremljali novorojenčka na njegovi življenski poti. Snežnobeli zvončki so bili znak ljubezni, ki jo bo gojil novorojenček do nedolžnih bitij — do mladine. Rdeče rože — vrtnice so pa oznanjevale gorečo ljubezen do svojega stanu, naroda in domovine, trnjevi poganki na steblih vrtnic so pa pomenili, da bo moral prehoditi v boju za svoje pravice in za pravice svojega stanu in naroda tudi trnjevo pot.

In vse to, kar so prisodile Rojenice ob rojstvu našemu jubilarju, vse to je postalo in postaja še vedno kri in meso. Ponižen je bil vedno. Nikdar se ni silil v ospredje, a vendar je dosegel tako visoko mesto, kakršnega do danes še ni bil deležen noben ljudski učitelj pri nas. Nikdar ni hrepenel po časteh in odlikovanjih in tudi nobenega dela ni izvršil z namenom, da bi koristil sebi, ampak vse njegovo delo se osredotočuje v ljubezni do mladine, svojega stanu, svojega naroda in domovine. Njegova modrost in ponižnost se razširjata med prijatelji in tovariši kakor vonj modre in ponižne vijolice, ki raste skrita v travi in grmičevju ob poti. V svoji skromnosti in ponižnosti ima posebno spoštovanje do starejših tovarišev in drugih zaslužnih mož. Vsi ti so mu bili vedno živa knjiga, iz katere je črpal nauke za življenje ter proučeval in utrjeval svoj značaj. Nikdar ni zaničeval dela starejših tovarišev in tudi ni odbijal njihovega sodelovanja. Vedno je rad poslušal nasvete izkušenih mož, ker je bil vedno mnenja, da je izkušnja starejših tovarišev mnogo večja, nego ona mladine, ki je lahko animirana in polna navdušenja in novih idej, — ali nedostaja ji orijentacij.

In ko si je naš jubilar s pomočjo skrbnega, globokega in strogega proučevanja lastnega značaja oplemenil duha in prisvojil toliko politično-socialnega znanja, kolikor se mu je zdelo potrebno, da bi postal pošten branitelj naših pravic in ko je čestokrat dokazal, da je čistega, krepkega, nepokvarjenega značaja, da je duševno trden in prozoren, da je strog do samega sebe, usmiljen pa do bližnika, šele tedaj je stopil na plan ter na splošno že-

ljo slovenskega učiteljstva stopil v vrsto njegovih neustrašenih voditeljev in prvorobiteljev.

In kot tak se je v polni meri izkazal vrednega velikega zaupanja, ki ga je ž njim odlikovalo slovensko učiteljstvo.

Prihajam k drugi cvetki, ki so jo povile Rojenice v šopek našemu jubilarju ob njegovem rojstvu — k snežnobelomu zvončku, simbolu jubilarjeve ljubezni do nedolžne mladine.

„Mladina, ti budiš nam upe zlate,
srce nam dvigajo pogledi nate!“

Te besede pesnika Antona Medveda so bile njegovo geslo. Oprijemal se je teh pesnikovih besedi pri pouku v šoli in

oklepil se jih je tudi izven šole, ko je zlagal ljubke pesmi za mladino in pisal knjige mladini v zabavo in pouk. Le ta velika njegova ljubezen do mladine je povzročila, da je Gangl danes eden najboljših in najplodovitejših slovenskih mladinskih pisateljev. Kaj je vse spisal, o tem pišejo v današnji številki drugi njegovi prijatelji. Jaz omenjam ob pesnikovem in pisateljevem jubileju njegovega rojstva samo »Zvonček«, list s podobami za slovensko mladino. V »Zvončku«, ki bo obhajal ob novem letu svoj 25-letni jubilej, je posebljena Ganglova neizmerna ljubezen do mladine, tista ljubezen, ki so mu jo prorokovale Rojenice ob njegovem rojstvu.

»Zvonček« se je rodil takole: Bilo je o Božiču leta 1889. Po stari navadi je prišel prijatelj Gangl k meni in moji družini voščit vesele praznike in srečno novo leto. Z obraza mu je odsevala dobra volja, oči so mu žarele in kazale, da ima v duši nekaj prikritega, kar bi rad razodel. In nisem se motil. Poprime za besedo in pravi: »Veš kaj, nekaj novega imam v mislih. Nujno potrebujemo svoj mladinski list in tega moramo ustanoviti, naj velja kar hoče.« »Srečna misel! Kar z novim letom začnimo, Ti pa prevzemi uredništvo« — mu odgovorim. In tako se je tudi zgodilo. Napredni mladinski list je

bil ustanovljen in rojen.* Ugibala sva, kako naj ga krstiva. Domenila sva se za ime »Zvonček«. Vprašali smo potem še pokojnega Aškerca, kakšno je njegovo mnenje. Z imenom »Zvonček« se ni strinjal, češ, nasprotniki vam bodo očitali, da

* Tov. Jelenc nam je omenil dodatno k temu še sledeče: Bilo je v odmoru na I. mestni deški šoli, ko je stopil tov. Gangl k njemu z idejo »Zvončka«. Sklical je direktorij »Zaveze«, ki pa ni mogel prevzeti brez sklepa delegacije »Zvonček« v svoje okrilje. Zato je predlagal tov. Jelenc, naj se osnuje konzorcij, ki bo izda-

je v sorodu z »Zvonom«. Nasvetoval nam je imena: »Mladina«, »Čebelica«, »Metuljček«. Pri naši organizaciji je obveljalo ime »Zvonček«. Urednik Gangl se je s podvojeno silo spravil na delo, zakaj novo leto je bilo pred durmi. Preskrbel je listu lepo glavo v obliki plakata, ki se pred njim zbira gruča otrok, ki novi list z Ganglom vred tako-le pozdravljajo:

„Ah, zdaj si zapel!
Mi se zbiramo
in se veselo nate in
vate oziramo...“

Nato se je obrnil urednik do znanih pisateljev za sotrudstvo. Pa ni mu jih bilo mnogo treba, ker je največ sam pisal pod različnimi pseudonimi. V 1. številki so na dveh straneh natisnjene štiri ljubke pesmice. Prva »Pozdrav« je Ganglova. Na 3. in 4. strani je natisnjena lepa povest »Samostanski zvonovi«, ki jo je spisal pod pseudonimom Vuk Slavič tedanji nadporočnik Rudolf Maister, sedanjji jugoslov. general. Te prvi štiri strani smo kot posebne odtiske razposlali za reklamo in vabilo na naročbo širom slovenske domovine. Kmalu smo imeli nad 1000 naročnikov, ki so bili podlaga za obstoj »Zvončka«. Najboljša podlaga in jamstvo za obstoj »Zvončka« je pa bila in je še danes njega zanimiva vsebina, s kakršno se ne more ponajati vsak mladinski list. In to je zasluga našega jubilarja Engelberta Gangla.

Z »Zvončkom« smo dobili slovenski učitelji stik s slovensko mladino in potom mladine deloma tudi stik s starši. Vendar ta stik s starši se je zdel Ganglu prerahel; hotel je direktnega stika z roditelji. List za starše in vzgojevalce slovenske mladine mu je bil v mislih. Tudi ta njegova želja se je izpolnila, in sicer o Božiču leta 1906. Prišel je k meni na dom z namero, da se podrobno pogovoriva o listu za starše. Krstila sva ga na ime »Domače ognjišče«, mene je pa naprosil, da prevzamem uredništvo, kar sem prav rad storil. Ves zadovoljen je odhajal od mene. Ob novem letu 1907. je že izšla 1. številka »Domačega ognjišča«. Gangl sam mu je posvetil uvodnik pod pseudonimom Branibor. Med drugim je napisal v tem lepem članku tudi te-le krilate besede:

»Najsvetejše, kar ima človek na zemlji, je njegov dom, in najdražje, kar ima v svojem domu, je mladina; njegovo veselje in njegova žalost, njegovo upanje in njegov strah. Nikjer ni tako lepo, tako prijazno in udobno kakor tam, kjer se dviga naše domače ognjišče.« Kot »motto« temu članku je postavil svoje besede:

„A dom je dom! Ta sveti mir
pod domačo streho!...“

Sedem letnikov »Domačega ognjišča« je izšlo pod mojim uredništvom; z osmim letnikom je pa žalibog prenehalo izhajati »Domače ognjišče«. Vojna vihra ga je ustavila... Učiteljska tiskarna bi napravila veliko koristno delo, če bi list zopet začela izdajati.

Ob zaključku I. letnika »D. ognjišča« je prišel Gangl zopet na novo misel. Izdal jo je v družbi prijateljev in tovarišev. Rekel je: »Šolska mladina ima svoj »Zvonček«, njeni starši in vzgojevalci

jal »Zvonček«, dokler ga Zaveza ne prevzame. To se je tudi zgodilo in v konzorcij so vstopili tov. Dimnik Jakob, Gangl E. in Jelenc Luka, ki je prevzel hkrati upravo »Zvončka« — do danes. Prepuščamo tov. L. Jelencu, da nam ob priliki podrobno donese te zanimivosti. Uredn.

imajo »Domače ognjišče« — med tema listoma je pa praznота, ki jo moramo popolniti. Ustanoviti moramo tudi list za šoli odraslo mladino. To se je tudi zgodilo. Dne 25. julija 1908 je izšla kot priloga »Dom. ognjišča« 1. številka novega lista za šoli odraslo mladino pod imenom »Naša bodočnost«. Urednik je postal mladinski pisatelj Andrej Rape.

»V imenu samem je izražen namen in smoter lista. Starost omaga in umrje. Mladina je, ki stopi na naša mesta. Na mladini sloni bodočnost narodova. Po končani ljudski šoli jih gre mnogo v srednje šole; še več jih pa je, ki nimajo sredstev, da bi se naobraževali dalje. Takim preti nevarnost, da pridejo v slabo družbo in se pogube v kipečem valovju življenja. Takim v podporo, obrambo in zaslonbo hočemo priskočiti mi, zato smo ustanovili list »Naša bodočnost«. Tako je pisal Gangl v uvodniku 1. številke.

Svetovna vojna je tudi »Naši bodočnosti« prestrigla nit življenja. Namesto nje izhaja danes »Sokolščik«.

Rojenice so poklonile našemu jubilarju ob njega rojstvu tudi trnjevo rdečo rožo-vrtnico, ki je znak Ganglove goreče ljubezni do svojega stanu, naroda in domovine. Z vsemi silami je deloval na to, da je združil slovensko učiteljsko v močno organizacijo, ki je dobila z njegovim sodelovanjem nerazrušljivi temelj v obliki učiteljske gospodarske organizacije. Posebno na srcu mu je bila želja po ustanovitvi lastne učiteljske tiskarne. Misel o Učiteljski tiskarni se je porodila v Ganglovi glavi in jo je najprvo razodel leta 1898., ko je praznovala naša bivša »Zaveza« v Ljubljani svojo desetletnico. Čakali smo ugodne prilike, ki se nam je nudila leta 1905., ko je bila na prodaj Kleinova tiskarna. Po Ganglovem sodelovanju in posredovanju smo napravili pogodbo z lastnico tiskarne dne 20. maja l. 1906. Pogodili smo se za 48.000 kron. Priskočila sta nam na pomoč »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta« in »Vdovsko učiteljsko društvo«. Iz nič smo ustvarili našo tiskarno; od tam, kjer in kakor stoji danes, smo jo dvignili z iz ljubezni do stanu prepojenimi Ganglovimi nasveti in pod spretnim vodstvom tovariša Ivana Bernota do prvega učiteljskega kulturnega zavoda te vrste v našem troimenem narodu.

Z veselim zadoščenjem moramo danes poudarjati, da so vsi načrti glede tiskarne uresničeni po Ganglovi krepki volji in smotreni previdnosti; obrodili so nam že lepe sadove (tvornica šolskih zvezkov, tvornica učil itd.), a še lepše obrode zanamcem.

Tvornici šolskih zvezkov je tudi Gangl kumoval in velike zasluge ima pa tudi pri ustanovitvi Tvornice učil, ki ji je pa pravi duševni oče naš finančnik in gospodarski talent Ivan Bernot.

»Rezervni sklad«, iz katerega črpajo zaslužni voditelji UJU, poverjenstvo Ljubljana, svoje potrine na seje v Beograd in drugam v korist učiteljstvu, je Ganglova ustanova.

Misel o ustanovitvi Učiteljske hranilnice in posojnice« je izprožil Gangl ob priliki, ko sva ob otvoritvi »Hrvatskega učiteljskega konvikta v Zagrebu« preštudirala upravo »Hrvatske učiteljske štedne in preduparne zadruge«.

»Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta« je pri ustanovitvi prisostvoval in sodeloval zopet naš jubilar, ki je stal ob strani in podpiral z velikim navdušenjem prvega predsednika Andreja Žumra. Danes je predsednik temu društvu Gangl, ki se trudi z vsemi možnimi silami, da bi čimprej stala stavba, v kateri bodo imeli zavetje učiteljski otroci, ki se bodo šolali v Ljubljani. Prostor že imamo in po dovršeni tvornici učil pride na vrsto učiteljski konvikt. Za to nam jamči Gangl s prijateljem Ivanom Bernotom, zakaj ta naša institucija ne bo v korist samo učiteljstvu, ampak slovenskemu narodu sploh.

Kakor želi Gangl sreče svojemu stanu in ljubljenski mladini, kakor si želi njegove jasne in zaslužene bodočnosti, razvoja in razmaha vseh njegovih duševnih in telesnih sil do človeku zmogne popolnosti, tako si želi ustvariti sredstva s pomočjo naše gospodarske organizacije k dosegu tega smotra, sredstva, ki naj pa izhajajo iz vrst in duš naprednega slovenskega učiteljstva, ki naj tako dejansko dokaže, da je svojemu narodu v resnici najboljši prijatelj, njegov tolažnik, voditelj in svetovalec.

To je Eng. Ganglova oporoka! Ta vzorni naš tovariš, ki ma tako blage namene in načrte za dobrobit slovenske

mladine, slovenskega učiteljstva, naroda in domovine, je moral prehoditi v boju za vsakdanji kruh in za pravice svojega stanu in naroda težko trnjevo pot. Ta njegova trnjeva pot se je začela ob začetku svetovne vojne v Idriji, ko so po prizadevanju dveh »hofratov« — idrijskega in ljubljanskega — prav namenoma zaradi Gangla, kakor mi je pripovedoval r. deželni šolski nadzornik Frán Hubad, ukiniteli pripravljali razred v Idriji, da bi ga pognali od kulturnega dela na bojno polje. In res, koj prvi dan mobilizacije je Gangl že odšel v vojaški sukni proti Sv. Luciji, zapustivši doma obupano ženo in do skrajnosti užaloščeni dve nadebudni hčerki. Avstrijski »hofrati« so nameravali raztrgati vez najsrečnejšega zakona in družinskega življenja. Pa, to pot se ni posrečila namera. Gangl si je v temni noči na kolodvoru pri Sv. Luciji nalomil ob nekem prepadu desno roko v zapestju. Vsled te nezgode ga je poslala vojaška oblast kot prvega invalida nazaj v Idrijo.

Meseca decembra 1916 so ga njegovi politični nasprotniki zopet vtaknili v vojaško sukno ter ga poslali v Radgono, kjer se je vežbal štiri mesece kot enoletni prostovoljec po tamošnjem snegu in dokolenskem blatu. Moral bi že odriniti na fronto. Pa po prizadevanju in posredovanju Ganglovih mnogobrojnih prijateljev, med katerimi ima posebne zasluge tov. Miroslav Pretner, mu je tržaško namestništvo oziroma ministrstvo podelilo službo vadniškega učitelja na Proseku. Pa so zopet nastopili kranjski politični Ganglovi nasprotniki. Denuncirali so ga tržaškemu šolskemu referentu, da je Gangl »p. v., ein Hetzredner, Organisator der slow. liberalen Lehrerschaft, Redakteur des serbophilen Lehrerblattes Učiteljski Tovariš« in Bog ve, kaj še vse. Član deželnega odbora kranjskega je pa nahujskal Prosečane (župnika), da naj gredo k tržaškemu škofu dr. K. protestirat proti Ganglovemu imenovanju, češ, da ne pripoznava verskih dogem itd. Deželni šolski nadzornik Fran Matejčič, ki je poznal Gangla po njegovih spisih, ga je navzlic vsem denunciacijam radevolje sprejel ter pridelil pripravnički za srednje šole v Trstu. Zmagal je vpliv Ganglovih prijateljev, ki je bil jačji kakor pa moč denuncijantov!

Človek bi mislil, da bo v Trstu konec Ganglove trnjeve poti. O, kaj še! Kranjski klerikalci in hofrati še niso mirovali; hoteli so na vsak način poslati Gangla na fronto; zato so začeli pošiljati anonimne ovadbe naravnost generalu Borojeviču. Gangl je šel sam k Borojeviču v Postojno poizvedovat po teh denunciacijah. S pomočjo prijatelja Ferdo Juvana, nadučitelja v Postojni, je bil sprejet k avdienci. General je Gangla prijazno sprejel, mu povedal, da vrže vse anonimne denunciacije v koš ter ga po daljšem prijaznem razgovoru poslal potolaženega nazaj v Trst izvrševat vzvišeni svoj poklic.

Med vojno je bilo na ponudbo Ganglu mesto suplenta na ljubljanskem dekliškem liceju. Šel je tozadevno k deželnemu predsedniku grofu H. Attems. G. grof je bil že zadovoljen z nameravanim imenovanjem, in sicer s pogojem, da k temu pritrdi tudi njegov referent hofrat K. Pa glej usodo! Gangl je tudi tu naletel na trnjevo pot. Hofrat K. pravi deželnemu predsedniku: »Gangl ist in Laibach unmöglich; er muss weit weg von Laibach, nach Galizien oder Bukovina.«

S temi vrsticami sem poleg velikih Ganglovih zaslug za mladino, učiteljski stan, narod in domovino, ki se jih raduje ob 50letnici svojega rojstva pod plodnosnim drevesom, očrtal tudi trnjevo pot, ki jo je moral prehoditi v boju za dosego svojih vzvišenih ciljev. Danes sedi Gangl kot zmagovalček in triumfator na stolu višjega šolskega nadzornika in dvornega svetnika. To naj mu bo v plačilo in zadoščenje za prestano delo in trpljenje. To odlikovanje je tudi zadoščenje slovenskemu učiteljstvu, ki želi zaslužnemu jubilarju in njegovi cenjeni rodovini vsega dobrega v zvrhani meri, zakaj naš jubilar se je oklepal z vso ljubeznijo svojega stanu in našega šolstva, in samo ta ljubezen je mogla roditi toliko lepih sadov. Kar pa rodi ljubezen, gojena od značajne stanovske zavednosti, to ostane do konca dni!

Ganglovo dolgoletno delo, venčano že sedaj s prelepimi uspehi, pa bo rodilo bogate sadove tudi zanamcem, ki bodo uverjeni, da je gledal vedno v bodočnost ter imel pred očmi našo skupnost in veličino stanu in šolstva. Iz teh dveh pravivrov kulture se rodi našemu narodu in domovini sijajna doba samozvesti, moči, velikosti in blaginje, kakor jo hoče našemu stanu in šolstvu zagotoviti Ganglovo delo in delo vseh onih, ki hodijo z njim isto pot pravega narodnega učitelja.

Zaslužni jubilar, le pripni si ob rojstni 50letnici na svoje ponosne prsi šopek modrih vijolic, belih zvončkov in rdečih rož ter zalivaj ta šopek s svojo srčno krvjo v nekaljeni sreči do skrajnih mej človeškega življenja. Ave!

Jakob Dimnik.

Prevelika strogost in prevelika ljubezen sta enako kvarni.

E. G.

V delu za mladino.

Zapustil nas je in bili smo žalostni vsi, ki smo še ostali v šolskih klopih, saj nam je bil vzor v vsem in poznali smo ga vsi, dasi je bil 2 letnika pred nami.

Z Ganglom nas je ostavil bistven del našega tedanjega življenja in snovanja na učiteljski.

Kako smo ga takrat pogrešali, razodevajo besede, ki sem jih našel napisane na enem izmed listov iz tistih dni, ko sem brskal po starih zapiskih in zvezkih pod streho.

Tam čitam: »Gangl je odšel. On je odšel, kojega bodrila so naravnala naše stremljenje za smotrom, da damo vso notranjost za dobrobit mladine, ki nam bo kdaj izročena v vzgojo in pouk, da damo vrisk in plak srca za korist in čast stanu, naroda in domovine.

Gangl je bil med nami prvi, brat po smotru, brat po duši, ki je živel več nam in malo sebi, zato nam je hudo, ker ga ni med nami...«

Zastori se spuščajo raz galerije spominov. V sobi na Karlovski cesti je zbran ves naš letnik. Tu se navdušujemo za naš poklic, razmišljamo, kako bomo pristavljali kdaj vsak svoj kamen k zgradbi jugoslovenski, ki se sicer počasi, a vendar krepko dviga v dom, kjer bo v bratovskem edinstvu živel združno brat ob bratu.

Vaje v govorništvu so danes in mi čakamo nanj. Ne spominjam se, da bi bili kdaj tako nestrpno pričakovali kakoga profesorja v razred, kot smo pričakovali Gangla, ki si je s svojim ljubeznivim, tovariškim nastopom znal osvojiti nas vse. In je prišel. Pa smo posedli okoli dolge mize z resnostjo v obrazih in pričakovali, kdo pride na vrsto.

Premiril nas je zaporedoma z očmi in dejal:

»Prijatelj Vinko, danes pa ti!« In mu je povedal temo, ki naj o nji razpravlja.

Nemudoma je vstal Vinko. Vsi smo uprli vanj oči, kako izvede... Nekako nervozno je pričel. Teme se več ne spominjam, dobro pa mi je ostal v spominu prvi stavek njegovega govora: »Ves svet je nabasan z dinamitom,« ki smo ga kvitirali vsi z bučnim smehom; Ganglu pa so se le narahlo nategnile ustnice na smeh in hipoma je bil zopet resen. Vinko je postal po uvodu kmalu korajžen in prav gladko je razvijal svoje mnenje o dani temi.

Ako je po takih govorniških vajah Bertl pohvalil tega ali onega, smo bili na to pohvalo bolj ponosni, kakor če smo se v šoli odrezali še tako dobro, saj je ta pohvala prihajala iz tako dobrega, čutečega srca.

In ko smo se ob začetku novega šolskega leta sami sešli, da nadaljujemo v delu, kolikor moremo, tedaj je bil on daleč od nas in težko smo ga pogrešali.

Mi smo ga pogrešali, on pa je tistokrat morda že samcat korakal po prašni cesti proti Vipavski dolini.

»Kam, popotnik?«

»V Budanje! Učiteljevat!«

Ime cilju pota je pač vedel, pa ni poznal tega kraja. Ni se bil šel prepričati, kje si bo ustvaril novo gnezdo, ko je zapustil dom in znanec. Šel je, ker so ga tja poslali, šel je brez pomisleka, ker je vedel, da je povsod za idealnega učitelja dovolj dela, pa bodisi v lepem mestu ali v zadnji gorski vasi — in tam še največ.

Ob tem spominu minogrede mislim na sedanje čase, ki niso v tem oziru prav nič podobni pravkar omenjenim.

Toda, če bom vzbujal spomine, bom predolgozeval. Tudi mi ta uvod ni povšeči. Kaj hočete prijatelji! Potrpajte z menoj! Tudi vam gotovo misli rade pohite nazaj.

Morda bi pa pričel takole:

Mož prijaznega, dasi resnega obraza, koraka proti svetišču, kjer se zbira k pouku mladina, njegova ljubezen, njegov zaklad. Vstopi. Otroci vstanejo, zardé jim lica, zasvetijo se oči. Mal deček ga ljubeznivo gleda, se skrivaj dotakne njegovega klobuka, deklica njegove suknje. Vse je živo, veselo, saj je med njimi mož, ljubezniv v besedi, dober in blag v vsem svojem dejanju, njih stari znanec iz »Zvončka«, med njimi je mož, ki ga

ljubi vse, deca in učiteljstvo: višji šolski nadzornik, dvorni svetnik, Engelbert Gangl.

Vse njegovo življenje je en sam velik dan uspešnega dela, ki mu ga je narekovala srčna potreba ter ljubezen do stanu, naroda, domovine in mladine.

Gangl je pravi ljubitelj mladine, in mladina blagoslovila svojega ljubljence, zakaj našla je v njegovih delih pot k zlati zibelki njegovih duševnih lepote, kjer ni teme, temveč samo beli dan, prešerno velikonočno solnce in velik up.

Mladina ga blagoslovila, saj jo vodi tja, v jasne daljine, kjer klijejo, oddaljene od zemeljskega prahu, na cvetočem vrtnu njegove pomladne rože, njegove pesmi, vzete s pedagoškim razumevanjem iz njihovih mladih duš, saj jih vodi po beli cesti do cvetočih vrtoč, da uživajo z njim lepoto, resnico in dobroto. Mladina ga zato ljubi, mu je hvaležna, ga blagoslovila...

In prav ima. Planil je z vso svojo gorko dušo v sicer navidezno omejeno, a vendar tako brezmejno široko učiteljsko življenje.

Poleg lepega in težavnega dela, ki mu ga je nalagala stanovska dolžnost, je zastavil na vseh straneh svoje delo, ker mu je velevala neubitna volja in srčna potreba, da koristi.

Pa se je potopil v globine svoje pevske duše in je iz nje natrosil na veliko pisano polje najkrasnejše cvetice, ki jim je kot prvemu daru slovenski mladini tako prav dal ime »Pisanice«.

Vsa naša mnogobrojna mladina je nabirala in še nabira na njem po svoji dragi volji sladko strd volje in značajnosti, srčnega veselja, vere v lepoto in dobroto.

A dela za mladino mu ni bilo nikdar dovolj! Urejeval je zopet oživljeno »Glabrščekovo knjižnico za mladino«. Ko pa je ta prenehala, se je ozrl že po novem delu. Njegovo dete je mladinska knjižnica, ki jo izdaja »Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta«. Skoro dobesedno noč in dan je delal in napolnil to knjižnico s sedmimi zvezki svojih zbranih spisov za mladino. Ima pa še gradiva za najmanj toliko in več zvezkov, le žal, da je s stanovskim delom tako jako zaposlen, da mu za zbiranje in ureditev tega gradiva nedostaja časa.

V letu 1905., ko smo odkrili našemu pesniku prvaku dr. Francetu Prešernu njegov spomenik, je to slavlje počastil s knjižico »Slava Prešernu«, kjer je v mladini razumljivi obliki odkril vse, kar jo more zanimati o tem velikanu-pesniku. Knjiga je izšla v dveh natiskih.

In leto 1900! Kar vidim jih, žareče oči ukaželjne mladine, pričakujoče nestipno prve številke mladinskega lista »Zvončka«, ki mu je idejni oče Eng. Gangl.

Koliko duševnih sil je zbrala in vodila tu njegova roka, koliko jih je ustvarila ob urejanju »Zvončka!« Koliko čiste veselja zajema že 23 let mladina iz tega našega najboljšega mladinskega lista! Koliko pogona k smotrenemu, koristnemu delu je že črpala iz njega!

Pa ni še vse! Z neizmerno ljubeznijo in večjo pedagoško roko je zbral in pisal snov za ljudskošolska berila. Tako je dal mladini »Drugo berilo in slovnico« in »Tretje berilo«, ki sta bila do prevrata v rabi. Deloval pa ni samo na teh dveh berilih. Šolska oblast v Trstu je spoznala njegove izredne pedagoške zmožnosti, zato mu je poverila načelstvo odseka za spisovanje osnovnošolskih čitank za bivšo Primorsko.

Ob prevratu je takoj mislil, da treba novih čitank, ki bodo ustrezale novemu času, novim razmeram. Prva osnovnošolska čitanka po prevratu je bila Ganglova »Druga čitanka«. Pa to ni zadoščalo neumornemu delavcu. Obložen z delom do utrujenosti, je drage volje prevzel glavno uredništvo »Šolskega lista«, ki naj bi bil nekaka priprava za ostale čitanke. Strastnemu delavcu tudi to še ni bilo dovolj. Vsem pozneje izdanim štirim čitankam je bil glavni urednik — Eng. Gangl.

Njegova ljubezen do mladine je neizčrpna. Da pospeši čimprej njeno zidavo doma, kjer naj bi bivali in se vzgajali učiteljski otroci, zlasti učiteljske sirote, zgradbo »Učiteljskega konvikta« v Ljubljani, je podaril svoje mladinske spise zidavi v prid in stopil društvu za zgradbo na čelo kot predsednik, ki se neumorno trudi, da pridobi čimprej gmočnih sredstev, da realiziramo z njimi to plemenito namero.

Kolike so zasluge jubilarjeve na šolskem polju sploh! Kdaj pa se je osnovno

šolstvo tako razmahnilo kot baš pod njegovim vodstvom! Koliko novih šol, novih razredov! S ponosom lahko rečemo, da je bila pod njegovim vodstvom zlata doba razmahu osnovnega šolstva.

Kakor iz vodomet, ki poganja svoje vode kvišku in se te vode vračajo nazaj k izvoru, da nikoli ne ušahne njegova sila, tako vro iz tega razmaha našega osnovnega šolstva sedaj močni vrelci znanosti in omike, ki zajemajo iz nje tisoči in tisoči slovenske mladine duševne zaklade, pa jih razširjajo in bodo razširjali rod za rod, da bo blagodat tega njegovega uspešnega dela neizčrpna kot neizčrpan vodomet.

Vse to veliko svoje delo za šolo, za mladino je opravljal v svoji znani skromnosti tiho; levica ni vedela, kaj je delila desnica. In sadovi tega dela so morali dvigniti njegovo skromnost v zaslužno luč.

Kakor je služil doslej mladini in svojemu narodu, tako služi še danes kot učitelj, vzgojeslovec, pisatelj in pesnik.

Vse to in še mnogo, kar nisem mogel tu navesti, je storil kot najidealnejši mladoljub.

Ni moja naloga, da ga vsestransko opišem kot odličnega prosvetnega delavca. Bodi mi le dovoljeno, da navedem samo še nekaj njegovih ostalih del.

Iz luči in teme; Veliki trgovci; Trije rodovi; Beli rojaki; Moje obzorje; Materine sanje; Dva svetova; Dedščina; Trpini; Dolina solz; Katka Poljakova; Sin (ki so prevedene na češčino in hrvaščino); Sad greha, uprizorjeno med ameriški Slovenci v Čikagi; Slinga; Veseli ljudje; dalje naj izmed prevedenih del omenim Egmonta, Ugrabljeni Sabine; izmed oper: Prenočišče v Granadi; Afričanka; Puščavnikov zvonček; dramatizacija Prešernovega »Krsta pri Savici«, ki je bila uprizorjena na ljubljanskem odru ob 100letnici Prešernovega rojstva. Vse to in še mnogokaj je sad njegovih delavnih dni.

Koliko njegovih del strokovne, kritične, pripovedne in pesniške vsebine pa je raztresenih po raznih znanstvenih in leposlovnih listih! Naj omenim le nekatere: »Popotnik«, »Učiteljski Tovariš«, ki ga je urejal 20 let; »Edinost«, »Ljubljanski Zvon«, »Dom in Svet«, »Slovan«, »Slovenka«, »Vestnik Idrijske sokolske župe«, »Sokolski vestnik«, »Slovenski Sokol«, »Sokolčji Vrtec« itd.; koliko prevodov v Glasbeni Matici itd.

Od preprostega učitelja v Budanjah do višjega šolskega nadzornika in dvornega svetnika, to je en sam delavni dan njegovega bogatega življenja, polnega snovanja in zlatih sadov.

Ob tem svojem prazniku dela, ob svoji rojstni petdesetletnici s ponosom in zadovoljstvom lahko gleda na svoje življenje. Z istim ponosom in iskrenim zadovoljstvom pa gledamo na to življenje tudi mi, zakaj Gangl je bil naš, je naš in ostane naš.

Mladina, ki ga spoštuje in ljubi, tovariši, ki vemo kdo je in kaj je Gangl, mu k veselemu jubileju kličemo: Kakor doslej, tako Te spremljaj poslej neubita volja v delu za resnico, pravico, lepoto in dobroto! Bodi to vedno tako! Na mnogo leta!

Andrej Rape.

Narod, ki ne ljubi šole, je svoj sovražnik.

E. G.

Urednik »Zvončka« in njega ustanovitelj.

Oblačne nedelje je bilo tisto popoldne po vseh Svetih leta 1892., ko sem se bil namenil v rodbinskih zadevah domov. Proti večeru sva stopala s tovarišem A. Skalo iz Vipave na Vrhpolje. Vsa dolina je dišala po — moštu, ki je kipel v kletih, in pogled po prijaznih gričih je iskal sočnega zelenila — zaman. Bližala se je zima z vsemi glasniki. Tovariš, ki me je spremljal, je tudi poskrbel, da je bil o mojem prihodu na Vrhpolje obveščen tedanji učitelj v Budanjah E. Gangl — pesnik Rastislav in Dolenjec, kakor se je bil malo časa prej prikazal v literarni javnosti.

Res, nisva se s tovarišem Skalo dolgo mudila na Vrhpolju pri »Starejšinovi«, ko plane v sobo nežen mladenič, odločnega pogleda, a še odločnejše be-

sede in nastopa — ščipalnik na nosu — mladi pesnik Rastislav.

Kmalu sva se zapletla v tedanje literarne novosti, obravnavala, kakor se spodobi in ne spodobi novostrujarje in starostrujarje ter menjevala o njih osebne nazore. Kolikor se še spominjam, sem bil v marsičem različnega mnenja s pesnikom, ki smo ga vsi občudovali in cenili in o katerem je trdil tov. Skala, da vidi svet drugače kot mi navadni ljudje. Zaradi »drugače« in »navadni« ljudje se naše mnenje ni strinjalo. A to pesnika ni plašilo. Nasprotno. Še danes se mi zdi, kakor da so ga moji pomiselki vzpodbujali, da je razkrival svoje nazore do meni dotlej neznane globine, kjer sva s tovarišem videla pesnika-človeka in umetnika, kakor je še danes E. Gangl.

Tisti dan sem ga videl prvič, dotlej sem čital vse njegove publikacije, a še danes — po 30 letih občenja in občudovanja ne morem reči, kaj je napravilo name ugodnejši vtis — njegove pesmi ali pesnik sam s svojimi nazori.

Ni bilo še pozno, ko smo se ločili: Skala po lepi, a temni cesti domov v mirno dihačo vipavski trg, midva pa tudi vsak po veliko neugodnejši poti domov. Pesnik je imel na polovico bliže, a slabšo pot v Budanje, kot jaz v Orešje. Danes vem, da sva došla oba pod streho brez posebne nesreče; le name so se hudovali doma, da sem zamudil družbo in večerjo, a Rastislav se mi je smehljaj, ko sva se videla drugič, in trdil, da je opazil šele jutraj, da mu nedostaja pri obleki nekaj preveč — gumbov. »Ali tudi po poti nisi nehal z dokazi in dokazili?« sem ga podražil in oba sva se smejala.

Poznejša leta so naju družila vedno tesneje ob »Učit. Tovarišu«. Gabrščkovci knjižnici za mladino i. dr., najtesneje naju je pa združil »Zvonček«.

Daleč tam poleg sivega Nanosa, ki danes ni samo siv, marveč tudi zaseden — ne za večno — smo se leta 1899. tudi pomikali bližajoči se zimi pod hladna krila, ko dobim iz Ljubljane list z znano markantno pisavo in v listu markanten takoj začetek: Nekaj novega! Čuj! Mladinski list nameravamo izdajati. Prva številka izide ob Novem letu 1900. Pričakujem, da mi ne odrečeš pomoči, marveč me v kratkem razveseliš s čim obilnejšo pošiljatelj mladinskih spisov...

Tako nekako smo začeli z »Zvončkom«, dasi sem E. G. odpisal v popolnoma pesimistiškem smislu, dvomeč o prospevanju lista radi domače konkurence. No, list »Zvonček« je res izšel ob Novem letu v veliko veselje naše mladine in ponos slovenskega učiteljstva. Še danes mi veselo zaigra srce, ko motrim odlično vrsto tako odličnih sodelavcev v prvem letniku. Urednik E. G. sam je pod raznimi psevdonimi napisal listu: Pozdrav, Božične sanje, Pravljica o dečku in angelčku, Naš dedek, Materina molitev, Molčeca Anka, Prešernu i. dr. Moji dvomi se niso uresničili. »Zvonček« je veselo pozvanjal, zvončkljal in zvonil ter prizvonil v sedanjem 24. letniku v sedanjo bohotnost, popolnost in lepoto. Početkoma so se nasprotniki spodbijali celo ob listovem imenu: »Zvonček« spominja na Zvon — Ljubljanski Zvon. Tudi pomemben strah. Kaj! Pomemben za sovraštvo nasprotnikov je samo povod. V listu je Gangl nosil alelujo pri velikonočni procesiji. (Tudi to so mu že očitali.) Vrstili so se njegovi fantje od fare ob mnogih ličnih pesmicah, ki nas po raznih čitankah še danes spominjajo mlajših dni in drugačnih časov. Omenim naj med drugimi samo letnik 1906., kjer so priobčeni ti-le uredniški prispevki: Štiri dobe, Otrokove božične sanje, Na saneh, Štirje domovi, Prošnja, Ptičice se uče peti, Drobtinice, Pokop, V šolo, Oblaček, Pozdrav, V boj! Solnce na potovanju, Prvi korak, Zopet v šolo, Lenuh, Kužek, S poti! Gospodinja Ivanka Ali letnik 1907. z dolgo vrsto pesmic: Pot k materi, Svoji hčerki, Vrnitev, V hribih, Vlasta in Vidka, Ciganček, Minka in račice, Sirota na polju, Zjutraj, V kot! Kosci, Užaljena kozica, Med cveticami, Slovo od paše, Zvezde, Niko, Na konjiču, Učeni Miha ter pripovedi: Dve pismi in Bolna Minka.

Preobširen bi bil ta sestavek, ko bi hotel imenoma naštetu uredniške sestavke v vseh letnikih »Zvončka«. Pesnik mladinskih Pisanic se je razvil v »Zvončku« v pesnika proroka: Domovina, vedno mislim na te in na neosvobojene brate.

List je donal moje povestice s slikami, danes se širijo po njega predalih temeljiti spisi naše lepe domovine z izvrtnimi ilustracijami — celo v koticu gospoda Doropoljskega, ki se zna tako ljubko pošaliti z mladimi dopisovalci.

Probudivšemu »Zvončku« so pomagali na noge starejši pesniki in pisatelji, a poleg njih je silil na dan bujni naraščaj na nova pota. Danes imamo lepo kolo dičnih sodrudi in sodrudnikov ter se radi teh ni bati za obstanek lista. Drugače je bilo ono zimo, ko si je pesnik Rastislav poiskal golobico in zletel z njo na jug, da vidi, če se njemu in nam že bliža pomlad, pa mi je pisal tik pred odhodom: »Pošli, kar si obljubil, sicer ta številka »Zvončka« ne izide.« Poslal sem in »Zvonček« je zvonil uredniku pozdrav o srečni vrnitvi z Jadranske obali, kjer je pisal sonete o sinji Adriji ter zasanjal med sladkimi in kratkimi medenimi dnovi — tja v nadaljino bodočnost naše Adrije in senci belega orla. Nikjer in nikdar ni pozabil »Zvončka«, kakor da je otrok njegove lastne obitelji.

Dr. Fr. Lampe mi je nekoč priznal naravnost, da ima svoj list »Dom in Svet« tako rad kakor bi bil njegov sin. Isto in vsaj v enaki meri lahko trdi to E. G. o »Zvončku«.

V letu 1910. ga je blagor naroda vabil v neko drugo službo, kjer bi drugače koristil domovini. Mož se je resno pripravljaj na važni posel, a skrbel ga je »Zvonček«. Srečala sva se ob Zaveznem zborovanju v Novem mestu. Občudovali smo njegov zanosni govor, osnovan in proizvajen kakor ga zna samo on — E. Gangl — govor o učiteljski bedi. Vse je bilo navdušeno, celo govorniki strokovnjaki so nam čestitali, da imamo, ko ne vemo, kaj imamo — E. Gangla. In ob največjem navdušenju, ko je briljiral njegov govorniški talent, je mož mislil na bodočnost, skrbel za svoj »Zvonček«, ki ga bo moral vsaj začasno ostaviti in ga ne bo mogel več podpirati kakor sedaj. Rekel mi je: »Zlasti radi »Zvončka« bi še mnogo rad govoril s teboj.«

Kolo usode se je zasukalo drugače. »Zvonček« in Gangl sta ostala združena in jaz z njima. Tudi mene se je ob 25 in 50letnici spomnil »Zvonček«, in ne dvomim, da gotovo na Ganglovo pobudo. Zato smo pa med vojno stopili prijatelji v kolo in ob Ganglovi 25letnici napisali več — ne času, temveč možu primernih čestitk in spominov. Ob te se je pa že tedaj obregnil sedanji Johannes Plebanus, češ: Nismo še slišali, da bi slavil 25letnico O. Župančič ali Finžgar, a slavil jo je E. Gangl! — Ali je tu več naivnosti ali zavisti, ne morem določiti. Gangl ni prav nič kriv, če smo se spomnili njegove obletnice mi, ki ga cenimo, prav tako nista Župančič in Finžgar nič manj zaslužna, če se je nismo mi in ne drugi. S tem veljava in zaslugi literatova nič ne pridobi, samo njegova popularnost. S tem ne odrekamo veljave in odličnosti ne Župančiču, ne Finžgarju, ne Preglju. Svobodno jih pa na glas priznavamo komur hočemo in tudi E. Ganglu. Tako ostane najbrž i v bodoče, ko bomo in bodo praznovali razne obletnice v pobudo umetnikom, zavednost narodu — jugoslovanskemu, prosim! — in zadostilo sebi, ki se ne nehamo hvaliti, da ima narod tudi take sinove. Povelja od nikoder, prepovedi so zaman.

Z Učiteljsko tiskarno je dobil tudi »Zvonček« svoj stalni dom. Mnogo je bilo bolje, najsi tudi ne vsem prav.

Mirno in stvarno dopisovanje o vsebini lista nama je zmotila svetovna vojna. Urednika so pozvali na orožne vaje, pozneje na vojno, mene so priklenili k delu za občino in občinstvo. Nisva se poslovala ustno, a vem, da se ni lahko ločil od »Zvončka« jeseni leta 1910. Ves čas, ko sem jaz urejeval lista 18. letnik, je bil z njim v stalni pisarni zvezi. Priobčil je v listu te-le prispevke: Vzdihi in ukaz, Drevo v cvetju, Otroci v cerkvi, Bog ter povestico: Po meso in moko.

Vremena so se zjasnila. Zasijala je zlata svoboda, ki je o nji že mnogo prej sanjal pesnik-prorok E. Gangl. Tako naglo je zablestela, da nam je nestalo ne le vida, temveč i sape. A ne Ganglu! Najlepše pesmice so privrele tedaj iz njegovega srca, kakor bistri studenčki na zeleno livado po dolgi suši in vročini. Pesmice o klari svobodi in zlati Jugoslaviji je prinašal »Zvonček« tiste čase po prevratu, ko je vse vriskalo, vse kipel v brezkončni navdušenosti in brez prave smeri: kam in kako? »Zvončkov« urednik je sedel za delovno mizo ter pokazal z odločno gesto: V kolo k bratom, k Srbom in Hrvatom! In tako ostani! Na

koncu si bo pa mislil kdo: sama hvala brez kritike, hvala brez konca in kraja. Kaj pa je tista vez, vzrok, tisto čustvo ki tako tesno spaja Gangla pesnika, pisatelja in urednika s slovensko, z jugoslovensko javnostjo, z občinstvom širom široke domovine? Ali ima poseben fascinujoč čar, neodoljivo moč? Ima jo, da, pa še kakšno! Odkritosrčno prijateljstvo in nesebično ljubezen. To je moč, ki ni naprodaj, ne na posodo, moč, ki je ne ukradeš in ne prodaš nikoli. Moč, ki seza iz srca v srce, ne kot simpatija lahko in površno, marveč globoko prepričevalno. Sto src ena ljubezen, sto priseg ena vera, sto bratov en rod, sto misli ena težnja na vsem, kar je lepo, vzvišeno, koristno, dobro in pošteno, kar je naše in sveto, božje in človeško — za naš rod, za slovenstvo, za človeštvo.

Ta odkrita, nesebična požrtvovalnost seza tik do mesianstva — brez dobička, brez koristi — moralne ali gmotne, brez himbe in brez sovraštva, brez slave in brez sile — sama ljubezen, ki zmore vse.

To globino, ki je ne kaže vsak genij, izpopolnjuje še gladka vznešena, pesniška beseda, v pisavi lep slog, ki ga obvladuje najložje belokranjsko narečje našega jezika; poleg tega pa še toliko umetniške zaokroženosti, takta in jedrovitosti, da ni mogoče reči o nobenem njegovih umotvorov: škoda, da ni imel boljšega mojstra! Še vsakemu je bil kos. Koliko! To pove umetniška, stvarna kritika. Nestvarnih je pesnik doživel že preveč.

Meni je srce olajšano, da sem ob ti priložnosti napisal te spomine, ki želim, naj bi bili slavljencu vsaj tako v spodbudo kakor so ljubi meni — ko kličem z njegovimi lastnimi besedami, izrečenimi, ko je odhajal še mladenič na Dunaj in smo mu namigavali, da ga pokvari vlemesto ob Dunajščici, pa je odvrnil: »Ali se vrnem tak, kakor sem, ali se sploh ne vrnem.« Danes ob 50letnici pa: Nikar se ne vračaj! 50. leto Ti bodi mejnik na potu k popolnosti, na potu še večjih in največjih uspehov! Naprejš!

Ivo Trošt.

Sola bodi vsem enako pravična mati!

E. G.

Gangl — pesnik.

V dobi bogoiskateljstva — kakor nazivajo literarni esteti današnji pesniški razmah — ni hvaležno raziskovati preko neopredeljenega verbalizma in psihološkega simbolizma dobo devetdesetih let, v katerih je le Medved s svojo samoraslojstvom kril prehod od Kobarida in Rimskih Toplic do ljubljanske cukrarne. Literarna zgodovina označuje to dobo z epigonsko liriko, in res se je zgodilo, da so izšli v tistih letih liriki-učenci, ki so posnemali svoje močne prednike v obliki in vsebini, ne zavedajoči se prevratnega literarnega ozračja, ki se je že javljalo pri drugih narodih.

Tudi Gangl je sprva krenil to pot. »Iz luči in teme« nas v lirčnih momentih spominja Stritarja in Gregorčiča, le da je Gangl mestoma v izrazih popolnoma svoj; Gregorčič je tako liriko takol mehko izmuziciral, da je pesem naslonil čisto na narodno poezijo: narod pa je kitičice kmalu sprejel kot svoje. Dasi tedaj začel, je pa tudi Gangl v tej svoji zbirki globoko čustven (V mraku, Nemi listi); baš tisti motivi so posebno vznešeni, pri katerih se ne spušča v miselnost, temveč ostaja res pevec.

»Moje obzorje« Gangla še ni tako dvignilo, kakor bi bilo pričakovati po njegovem splošnem razmahu, dasi je vpesnjena v knjigi popolna zrelost. Naslov knjigi ni skladen, kajti Gangl tu pri pesmih še ni pokazal celotnega svojega obzorja; razodel ga je pozneje v posameznih številkah naših revij in v svoji dramati. Moč Ganglova izkipi čisto na široko in bralcu je, da bi šel z njim po vseh njegovih vprašanjih razuma in srca.

Končno je Gangl potopil vsa čustva v lirčno bol za svoj rodni dom. V posameznih številkah »Ljubljanskega Zvona« in »Slovana« je dal duška svoji veliki ljubezni; posebno tri sonate »Dom«, »Sonata o življenju« in »Sonata o domovini« ga razkazujejo dovršenega. Ta pesniška trilogija, ki se zlija v belokranjskih gorih preko trpke življenjske resnosti v silno in neomahljivo ljubezen do lastnega juga, je najlepši in najpopolnejši izraz Ganglove notranjosti. In dejal bi, da se je Ganglu ravno tu odprlo pesniško obzorje in se dvignilo in razširilo v »Sonati o domovini«. »Dom« je rahla vez epične in lirčne Bele Krajine, Ganglove rojstne zemlje, kjer se solnčijo

»devojke, kot na majolikah bi bili rožni cveti«, kjer »se bratje objemajo v snu in delu na lepšo bodočnost belega rodu«, kjer »življenje je resnosti izobilje«. In »Dom« se vzpenja vsebinsko vedno višje, kakor se dvigajo belokranjski domovi sami, in pogleda zadnjemu žarku v oči na najvišji točki pesnitve: »za mano sanja zora mladih dni — vodnica delu je domovja čast«. »Sonata o življenju« je fanfara dela in slave; ukaz srcu in lastni volji in pobuda bratom: »miruj od hrepenenja mi, srce, izlij se v voljo, da rodi se moč«, »junak si, sin trpljenja, in gospod, ako ti lastna moč nasilje zmane!« Aforizmov sto je, ki gredo mimo tebe; vsi so težke resnice, tvoji znanci, pa se jih šele tu res zaveš.

Vojni letnik »Ljubljanskega Zvona« pa nas je presenetil s »Sonato o domovini«, s pesnitvijo, ki je za »Dumo«, dejal bi, najbolj izčrpna. Ne dosega sicer le-te v čuvstvenosti in zgradbi — zakaj Slovenci ne dobimo bržčas v pozna desetletja enake epopeje — vendar je i ta polna vere, lepote in zanosa. Da je vzrastla v prvih vojnih letih, sonata le ozarja, zakaj pesnik sam pravi, da je namenjena masi, vsakomur, tudi vojakom v bojni črti. Danes se nam vidi znabiti ta želja anahronistična; če pa pomislimo, koliko je v zadnjih vojnih letih tiskano zaledje vplivalo na srca in misli v strelskih jarkih, potem moremo razumeti i to pesnikovo hrepenenje. V magistralu udarjajo vodilni stih sonate; misli in slike se vrste, in domovina se vzbuja... prerok jo budi v navdušenimi krilaticami ter ji obljublja »da očistiš krivd, služil vsak ji bo v kreposti«. —

Plodovit, kakor na drugih poljih, je bil Gangl i na pesniškem. Njegove zbirke so: »Pisanice« (pesmi za mladino). — »Iz luči in teme« (zbirka pesmi). — »Moje obzorje« (zbirka pesmi). — »Pesmi«. (Knjižnica za mladino, Gorica XXV., str. 147—168). — »Dom«. (12 sonetov) »Lj. Zvon« 1905., 1—3, 65—67. — Sonata pod križem (pesmi). »Slovan« III., 146—7. — Sonata o življenju (pesmi) »Lj. Zvon« 1911., 12—17. — Sonata o domovini (13 pesmi) »Lj. Zvon« 1915., 549—554. — Svojci (2 soneta) »Lj. Zvon« 1916, 481—2. — Nebroj njegovih pesnitev leži v »Zvončku«, »Dom in Svetu«, »Zvonu«, »Slovanu«, »Vrtcu« in po raznih drugih listih in spisih.

Pesniška tvorna sila Ganglova ni ugasnila z leti. Nasprotno, od prve zbirke do »Mojega obzorja« je motivno i stilistično napredoval; najvišje se je pa povzpел brezdvomno v »Sonati o domovini«.

V mladinskem pesništvu se je razvil in uveljavil v polni meri ter dosegel odlično mesto.

Mogoče so mu slovstveni esteti šteli kot pesniku v zlo, da pregovorniško izraža tuptam mehkobo in rajanje svojih ljirčnih motivov in misli.

»Sonata o domovini« sama že, je sredi cvetočega simbolizma znak in priča Ganglove trajne pesniške vrednote.

Tone Gaspari.

Zdravo šolstvo je vsakemu narodu največji dobrotnik.

E. G.

Dramatik, kritik, est.

Kar je Gangl v poeziji in prozi, to je tudi v drami — arbiter elegantiarum. On išče resnico, lepoto in dobroto, temeljne principe umetnosti. Njegov jezik je bogat, pester, ima ga popolnoma v oblasti.

Prvi početki njegove dramatike so zgodnji. Za Ciril-Metodovo družbo je spisal »Materine sanje«, dramatično sliko v 11 prizorih, ki se je predstavljala 14. in 15. novembra 1896 pri koncertu Glasb. Matic. — Dramatizacija Krsta pri Savici leži v arhivu Dramatičnega društva. Vprizorjena je bila na ljubljanskem odru ob 100letnici Prešernovega rojstva.

Prvo njegovo večje dramatično delo je »Sin«. Rodbinska drama. Slovanska knjižnica snop. 91—93. Drugi natis v Učiteljski tiskarni 1923. Decembra 1898 je prišel prvič na ljubljanski oder, od takrat so ga igrali širom slovenske domovine tako pogosto kot nobene druge izvirne drame slovenske. Preveden je tudi na češko in hrvatsko. Kritika 20. decembra 1898 ga imenuje »prelepo delo dramatsko, polno poezije in zanosa... najboljše izvirno dramo slovensko... igrala se je z najlepšim uspehom, še nikdar v tekoči sezoni ni odmevalo naše gledališče toli viharo radi navdušenega plo-

skanja in klicanja, kakor pri včerajšnji premieri.«

Druga njegova dramatska dela so: »Sad greha«. — Slovanska knjižnica 102—4. Vprizorjena v Ameriki v Čikagi. — »Dolina solz« in »Sfinga«, izšlo v Ljubljani v Učiteljski tiskarni. — V rokopisu se še nahajajo: Katka Poljakova (trodejanka), Dva svetova, Dedščina in Trpini.

Za slovenski oder je prevedel Egmonta in več drugih dram, nadalje opere: Prenočišče v Granadi, Afričanka, Puščavnikov zvonček itd.

Tu moramo še omeniti prolog v verzih Ob 1000. slovenski gledališki predstavi, ki ga je govoril režiser g. Rudolf Inemann dne 13. svečana 1900.

V letih 1898.—1900. je bil Gangl stalni gledališki kritik za »Slovenski Narod«, kjer je priobčeval krajše in daljše kritike skoro v vsaki številki pod šifro —a— in —a—l. Zajedno je bil tudi kritik za koncerte Glasbene Matice. V istih letih je pisal članke o slovenskem gledališču v tržaški »Edinosti«.

Končno ne smemo pozabiti Ganglovega sodelovanja pri Slovenskem umetniškem društvu, kjer je bil nekaj časa tajnik. (Tajniško poročilo, »Slov. Narod« 1900, št. 213). — Za otvoritev I. slov. umetniške razstave dne 15. septembra 1900 v Ljubljani je zložil Gangl prolog Naš dan je tu!..., objavljen v »Slov. Narodu« 1900, št. 212.

Rudolf Dostal.

Šola daje mladini glavo in srce, svet ji da spoznanje.

E. G.

Organizator slovenskega in jugoslovanskega učiteljstva.

Z velikim navdušenjem, z neumorno delavnostjo in lepimi uspehi deluje Gangl na polju naše stanovske organizacije od onega časa, ko je kot mlad učitelj zapustil ljubljansko učiteljsko, pa do današnjih dni. Pri vseh strokovnih, gospodarskih učiteljskih društvih in zadrugah, ki so se ustanovile med slovenskim učiteljstvom v zadnjih tridesetih letih, je Gangl sodeloval dejansko in z vplivno svojo besedo.

Če hočemo prav ceniti Ganglove zasluge za našo organizacijo, moramo poseči nazaj v dobo, ko smo zdihovali in trpeli v avstrijskem suženjstvu in v polupretekli čas Šusteršič-Lampetove pesti.

V spominskem spisu »Petindvajsetletnica Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev« sem napisal te-le besede: »Novi državni šolski zakon z dne 14. maja 1869 je ustvaril naš stan, a dal mu je premalo življenske moči v duševnem in gmotnem oziru. Zato je moralo učiteljstvo samo izpopolnjevati in razširati svojo strokovno izobrazbo, če je hotelo vestno vršiti svoje važno in težko zvanje. Da si izboljša vsaj za silo svoje materialno stanje, je moralo zastaviti vse svoje sile. Kar posamezniki niso mogli doseči, so izkušali uresničiti s skupnim delom, s skupnimi napor. To stremenje je privedlo učiteljstvo do snovanja »učiteljskih društev«. Vidi se mi, da so bile slične besede, ki sem jih jaz napisal šele leta 1913., Ganglu takoj v začetku, ko je stopil v naše vrste, delavni program na našem organizatoričnem polju.

Pri bivši Zavezi je prvi pot nastopil na VII. glavni skupščini v Novem mestu dne 5. septembra 1895. leta. Ni imel takrat kakega uradnega poročila, a imel je pri skupnem obedu krasen govor, poln navdušenja in mladeniškega ognja. V lepih besedah je razvijal program našemu delu v najbližji bodočnosti pri takrat še pomanjkljivi strokovni organizaciji. Z živo besedo je bodril vse navzoče mlade in stare tovariše k skupnemu delu. Že takrat ob prvem nastopu v naši osrednji organizaciji smo spoznali v Ganglu izborni moč, ki bo v čast in korist učiteljstvu in narodnemu šolstvu. Od novomeške glavne skupščine dalje smo ga videli na vsakem Zavezinem zborovanju. Večinoma je nastopil kot poročevalec in razpravljatelj temeljito in zanimivo o najnovejših vprašanjih iste dobe.

Po enoletnem službovanju v Budanjah v Vipavski dolini je bil imenovan za začasnega učitelja na I. mestni deški osnovni šoli v Ljubljani. Tu je našel več stanovskih tovarišev, ki so marljivo izpopolnjevali našo organizacijo. Tem se je pridružil Gangl in jim je bil v veliko oporo pri njihovem delu.

Leta 1898. je bil izvoljen v upravni odbor Zaveze. Tu je našel pravo torišče

za svoje delovanje. S posebno vnetostjo se je zavzemal za to, da se spolni pomanjkljiva organizacija na bivšem Kranjskem. Takrat še ni imelo svojega društva ljubljansko učiteljstvo in učiteljstvo velikega šolskega okraja Ljubljanske okolice. Bili so po večini včlanjeni v »Slovenskem učiteljskem društvu v Ljubljani«.

To društvo pa ni imelo nič več pravega smotra, odkar so imeli vsi šolski okraji, razven prej imenovanih dveh, svoja okrajna učiteljska društva. Treba je bilo torej, da se ustanovi »Ljubljansko učiteljsko društvo« in »Učiteljsko društvo za okraj ljubljanska okolica«. Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani pa se je preosnovalo v nekako Zavezo z imenom »Deželno slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani«, v katerem so bila včlanjena vsa okrajna učiteljska društva na bivšem Kranjskem. Slično se je pozneje ustanovila »Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem« s 16 okrajnimi učiteljskimi društvi. Ti Zvezi sta zastopali interese učiteljstva v Ljubljani oziroma v Gradcu.

Na Ganglovo iniciativo je upravni odbor Zaveze storil še drug važen korak. Upravni odbor Zaveze je z veliko vnetostjo deloval na to, da bi pritegnil k Zavezi tudi dalmatinsko učiteljstvo. Zategadelj je nasvetoval delegaciji, da se spremeni naslov »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« v »Zavezo avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«. Označiti je tudi hotel s to spremembo, da v Zavezi ni samo slovensko, temveč tudi istrsko-hrvatsko učiteljstvo. »Avstrijskih« smo pridelali, ker bi nam sicer vlada ne bila potrdila pravil. To spremembo pravil je odobrila Zavezina delegacija na XI. glavni skupščini v Gorici. Tako smo dovedli za tiste čase našo organizacijo do vrhunca.

Gangl je sprevidel, da nobena organizacija ne more uspešno prospevati, če nima glasila, v katerem bi zagovarjala in širila svoje nazore in ideje. Zato je njegova zasluga, da je imela bivša Zaveza in ima sedanje UJU, poverjeništvo Ljubljana glasilo, v katerem neustrašeno zagovarja svoje nazore, fiksira svoje stališče in se poteguje za učiteljske interese. »Učiteljskega Tovariša« je prevzela Zaveza v svojo last leta 1900. Gangla zasluga je, da se je list razširil, da je postal iz štirinajstrednevnika tednik.

Gangl je deloval vedno za slogo med učiteljstvom. Zato je s paznim očesom sledil vsakemu novemu pojavu v organizaciji, vsakemu nesporazumljenju in separatizmu, ki bi pretel podreti lepo slogo in vzajemno delovanje skupnega slovenskega učiteljstva. Ko se je v l. 1910. pojavilo med slovenskim učiteljstvom na Štajerskem in Zavezo nekako nesporazumljenje, nekaj separatizem, je posegel Gangl vmes s svojo prepričevalno besedo ter dosegel na seji upravnega odbora dne 28. decembra 1910, da se je v kali zatrla nevarni pojav in preprečil nadaljni razdor.

Z neizprosno doslednostjo je deloval Gangl na to, da se je program, ki je bil načrtan v pravilih naše organizacije, tudi vestno izvrševal. V svojem velezanimem poročilu »Naše stališče« na XIV. glavni skupščini Zaveze v Trstu l. 1912. je z živo besedo polagal učiteljstvu na srce, naj deluje z vsemi pripustnimi sredstvi proti širjanju klerikalnega, ugledu šolstva in učiteljstvu škodljivega časopisja ter naj se prizadeva, da se širi med ljudstvom o šoli in učiteljstvu prijazno pismočasopisje; dalje je priporočal, da naj stopi Zaveza v stik z ostalimi avstrijskimi učiteljskimi zvezami glede korakov, ki jih je storiti vsemu avstrijskemu učiteljstvu skupno v dosego končne pravične ureditve učiteljskih prejemkov. Slednjič je načel v tem svojem govoru vprašanje o ustanovitvi hranilnega in posojilnega društva za avstrijsko jugoslovansko učiteljstvo. Na XV. glavni skupščini Zaveze v Brežicah l. 1903. je priporočal Zavezi, da naj deluje na to, da se dobi za vsako, v njej po učiteljskih društvih zastopano kronovino pravnega strokovnjaka kot zastopnika zakonito utemeljenih pravic. Na XX. glavni skupščini Zaveze v Gorici l. 1908. je govoril Gangl o temi »Šola in kmetijsko vprašanje«. Na njegov predlog se je izreklo slovensko učiteljstvo za osemletno šolsko dolžnost brez vseh olajšav ter za reformo ljudskega šolstva v smislu potreb in koristi kmetijskega in delavskega stanu; obenem se pošlje poziv deželnim in državnim poslancem, da uvažujejo Zavezine sklepe in jih skušajo udeležiti. Na delegacijski seji XXI. glavne skupščine Zaveze v Mariboru je stavil Gangl ta-le nujni predlog: Delegacija Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev protestira najodločnejše proti persekuciji kranjskega učiteljskega, izreka discipliniranim tovarišem svoje najiskrenejše simpatije, pozivlja učiteljstvo, naj s čistim svojim značajem ustvarja odpor vsaki korupciji, dokler se ob njem sama ne ubije, slednjič apelira na v to poklicane korporacije, naj branijo učiteljstvo ter čuvajo moralni in materialni položaj. Na XXII. glavni skupščini Zaveze v Novem mestu l. 1910. je zahteval Gangl s svojim nujnim predlogom odpravo utrakvističnih šol, zahteval uvedbo slovenskega občevalnega jezika za vse šolske zadeve v slovenskih okrajih, protestiral proti odloku, da bi se na uradnih konferencah ne smelo razpravljati o stanovskih razmerah, obsojal in obžaloval nekonsekventno postopanje pri oddaji učiteljskih služb, protestiral proti zlorabi discipliniranja in premeščanja iz službenih ozirov ter predlaga končno, da se na podlagi vsega, kar se zadnji čas dogaja in se ne strinja z zakonitimi določili, sestavi spomenica, ki se dopošlje naučnemu ministru ter se objavi javnosti. Na isti skupščini je govoril Gangl o predmetu: § 1. državnega šolskega zakona. Ta epohalni govor je dala Zaveza natisniti v brošuri in ga v 10.000 izvodih razširila med slovenskim ljudstvom.

Pri skupnih nastopih avstrijskih učiteljskih zvez za regulacijo učiteljskih plač, ki so se vršili na Dunaju v dneh 18. februarja in 1. in 2. novembra 1899, 11. decembra 1906, 2. maja, 2. in 19. novembra 1907 in 23., 24. in 25. aprila 1912, je našo Zavezo zastopal z ognjevitno besedo deloma Gangl, deloma predsednik Zaveze.

Iz vseh teh navedenih kratkih podatkov je razvidno, da Gangl ni bil samo soustanovitelj naše strokovne organizacije, temveč tudi najmarljivejši in najvztrajnejši izvrševatelj njenega programa.

Gangl ni bil samo organizator slovenskega učiteljstva, temveč ima velike zasluge za organizacijo jugoslovanskega učiteljstva. Slavnosti odkritja Prešernovega spomenika v Ljubljani se je udeležil vrli srbski učitelj Jovo P. Jovanović, šolski upravitelj in urednik lista »Prosveta« v Kargujevcu. Ob tej priliki se je seznanil z nekaterimi slovenskimi učitelji. Razgovarjali so se z njim in razpravljali o tem, kako in kaj bi se storilo v prilog medsebojnemu spoznavanju in zbližanju vsega jugoslovanskega učiteljstva. Ko se je vrnil Jovo v domovino, je napisal v svojem listu lep članek: »Jedna misao in jedan predlog«, kjer se zavzema za to, da bi pričelo jugoslovansko učiteljstvo vsako leto prirejati obče jugoslovanske skupščine in šolske razstave. Naša Zaveza je šla pa dalje. Skušala je ustanoviti »Jugoslovansko učiteljsko zvezo«. V to se je ponudila prilika, ko je praznovala dne 17. do 22. avgusta 1906 v Beogradu »Učiteljsko udruženje« 25letnico svojega obstanka in se je obenem vršil I. kongres srbskega učiteljstva. Naša Zaveza je poslala na ta kongres tovariše: Milivoja Berberovića, Eng. Gangla, L. Jelenca in Ivana Šego. Ti tovariši so bili obenem pripravljali odbor za snovanje »Jugoslovanske učiteljske zveze«. Povabili so vse zveze jugoslovanskega učiteljstva, da izvolijo delegate, ki se udeležijo sestanka, ki se je vršil dne 29. avgusta 1906. Tu se je izvolil pripravljali odbor, sestavljen je pravila in jih razposlal vsem jugoslovanskim učiteljskim zvezam s pozivom, naj se izrazijo o njih. Savez, Hrvat. učit. društava je odgovoril z dopisom z dne 20. februarja 1907 sledeče: Središnji ovaj odbor drži da se Savez učit. društava jugoslovanskih zemalja ne može ustanoviti pravilima, budući da bi ta pravila morala steći odobrenje svih vlasti jugoslovanskih zemalja, što je gotovo nemoguće provesti. Ustanovitev jugoslovanske učiteljske zveze se nam takrat ni posrečila.

Zavezino učiteljstvo je hrepenelo, da bi združilo vse avstrijsko slovensko učiteljstvo v mogočno falango, da bi se bolj in bolj spoznavalo in zbliževalo in potem z združenimi močmi pospeševalo kulturno napredovanje in jačjenje. Zato je stavil tovariš Ivan Šega na glavni skupščini Zaveze v Trstu leta 1902. in ponovil v Šoštanju leta 1906. ta-le predlog: Delegacija Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev izberi odsek štirih članov, ki naj ukrene vse potrebno, da se čimprej ustanovi Zveza slovenskega učiteljstva v Avstriji. Odsek se je obrnil na vse avstrijske slovanske učiteljske organizacije in dobil od vseh pritrjevalne odgovore. Ustanovni občni zbor se je vršil ob času kongresa vseslovanskega učiteljstva v Pragi dne 12. avgusta 1912. Zasnovovalo se je veličastno društvo, ki je reprezentiralo mogočno armado 20.000 pionirjev ljudske prosvete. V odbor je bil izvoljen naš jubilar Gangl, ki je uspešno zastopal slovensko učiteljstvo v tej mo-

gočni korporaciji ves čas njenega obstanka do leta 1918.

Prišel je konec svetovne vojne. Velike države so se rušile, in prišel je tudi za nas dan osvobođenja izpod avstrijskega jarma. Slovensko učiteljstvo se je dobro zavedlo tega važnega trenutka in šlo je s podvojeno silo na delo. Duša tega delovanja v organizaciji je bil Gangl. Sestavil je obširno spomenico, v kateri je navedel vse želje in zahteve slovenskega učiteljstva. To zgodovinsko važno spomenico je izročila dne 2. novembra 1918 posebna deputacija takratnemu predsedniku narodne vlade Josipu Pogačniku. Spomenica je imela velik uspeh: skoraj vse v njej navedene zahteve so se uresničile.

Takoj na to smo stopili v dogovor s srbskim in hrvatskim učiteljstvom glede ustanovitve osrednje učiteljske organizacije za novo našo državo. Priprave so bile dolgotrajne. Pojavilo se je več načrtov pravil; tudi slovenski učitelji smo jih sestavili in zopet so bila ta pravila po veliki večini delo današnjega jubilarja Gangla.

Leta 1920. se je vršil I. kongres vsega učiteljstva v državi in ustanovna skupščina UJU v Beogradu. S ponosom smem poudariti, da je skupščina osvojila Ganglova pravila. Tako smo ustanovili mogočno organizacijo, ki uspešno deluje v napredek šolstva, v korist učiteljskega stanu v državi. Pri ustanovitvi si je stekel Gangl neminljivih zaslug.

Gangl pa ni deloval samo v naši strokovni organizaciji, temveč je pomagal ustanavljati tudi naše gospodarske zadruge in zavode in je marljivo deloval v njih. Omenim naj še Hranilnico in posojilnico »Učiteljskega konvikta«, »Učiteljsko samopomoč«, »Učiteljsko tiskarno«, »Tvorilno učil«, »Učiteljski konvikt« itd. Naš jubilar je posvetil svoje duševne sile in bogate zmožnosti delu v prid šolstvu in učiteljstvu. Njegovo ime bo ostalo v vseh prihodnjih dneh z zlatimi črkami zapisano v analih učiteljske organizacije. Kličem mu iz dna srca: Dobrotno nebo naj ga ohrani še mnogo — mnogo let v ponos učiteljstva in v srečo in veselje njegove rodovine!

Luka Jelenc.

Šola bodi cerkev, kjer se darujejo srca plemenitosti in glave vodi!

E. G.

Urednik „Učiteljskega Tovariša“.

Koliko Ganglove energije leži v »Učiteljskem Tovarišu«, bi nam lahko podal le celoten pregled vseh šifriranih, podpisanih in nepodpisanih člankov in notic ter uredniških korektur, ki so prešle njegove roke.

Prvič ga najdemo v seznamu sotrudnikov »Učiteljskega Tovariša« leta 1892. pod urednikom Žumrom, kjer je v 16. številki objavljen njegov »Prolog ob priliki abiturijentske veselice slovenskih in hrvatskih pripravnikov«. S prestopom praga iz učiteljskega v življenje je postal »Tovariš« spremljevalec njegovega dela. Povečini se je v naslednjih letih oglašal s pesnitvami: Jožetu Cimpermanu (1893., str. 113), Ivanu Tomšiču (1894., str. 129), kateremu je napisal tudi nekrolog, Simonu Gregorčiču (1894., str. 321). V istem letu ga najdemo v prozi tudi v listku »Šola in svet« (1894., str. 124, 140, 154, 171) in s psevdonimom »Kolega« pod nekrologom Jos. Gabrovška (1894., str. 378).

V nadaljnjih letih je razširil delokrog svojega dopisovanja in je pričel vzbujati zanimanje učiteljstva tudi za prosvetno gibanje drugega slovenskega sveta »Narodopisna češko-slovenska razstava v Pragi« l. 1895. (1896., str. 118, 195, 160). Drugi njegovi sestavki v l. 1895.—1897. so: Andr. Praprotnik (1895., str. 233), Po strašnih dneh (1895., str. 153), Šola in dom (1895., str. 129, 146, 162), Ob Praprotnikovem grobu (1896., str. 378), † Anton Nedved (1896., str. 333, 244), Tomšičeva slavnost (1897., str. 304, 313, 323). V teh letih najdemo med »Književnostjo« tudi ocenjena prva njegova književna dela »Pisanice« (1896., str. 374), »Iz luči in teme« (1897., str. 342, 361, 395), Materine sanje (1897., str. 14), Josin-Gangl: Drugo berilo in slovnica za obče ljudske šole (1897., str. 219, 251) in kjer je tudi »Naša pesem« (1897., str. 251).

Leta 1898. je postal Gangl sourednik »Učiteljskega Tovariša« in je kot tak zastavil svoje pero — ki je bilo mehko, kadar ga je zastavil v obrambo stanu; odločno v obrambi tovarišev; samozavest-

no, pri kazanju poti učiteljstvu — še bolj v prid in povzdigo učiteljstva. Pisati je pričel tudi organizacijske in izrazite stanovsko-politiške članke: »O naši stanovski organizaciji« (1898., str. 18), Pozdravljeni bodite! (1898., str. 169), Slavnostni prolog (1898., str. 177) ter temperamentni uvodnik prve številke (brez podpisa) »In hoc signo vinces« (1898., str. 1). Več člankov je še njegovih v tem letu, kakor tudi pozneje l. 1899., 1900., ki pa jih ni razbrati, ker so nepodpisani. »Učiteljski Tovariš« je postal že l. 1897. stanovsko-politični list, v teh letih je pa dobil še izrazitejši stanovsko-politiški značaj in je uvedel tudi v svoje predale obče veljavni princip, da so izhajali stanovsko-politiški članki v listu brez podpisa. Najdemo pa Gangla omenjenega med »Književnostjo«: »Iz luči in teme« (1898., str. 272), Zbrani spisi za mladino l. (1898., str. 102, 111, 127), Josin-Gangl: Drugo berilo in slovnica (1898., str. 222), Simion Jenko: Pesmi II. (1901., str. 83). V letniku 1902. sta njegova sestavka »Naše mladinsko slovstvo« (str. 250) in »Naše stališče« (str. 157—160 in 266—268), o čemer je poročal na XIV. glavni skupščini »Zaveze« v Trstu. Od tega leta naprej se je pričel na skupščinah močno uveljavljati in jim je posvečal obče mnogo pozornosti.

Leta 1903. je prevzel Gangl sam glavno uredništvo »Učiteljskega Tovariša«, ker ga je tedanji urednik Jakob Dimnik z novim letom odložil. Potem je bil Gangl »Tovarišev« urednik do sredi leta 1919., torej vštevši souredništvo od leta 1898. polnih dvajset let, izvzemši kratko dobo med vojno, ko je bil pri vojaki in v izjemnih prilikah, ko je list uredil naš predsednik tov. Luka Jelenc sam.

Ko je Gangl prevzel »Tovariševo« souredništvo, je pričel list izhajati v povečani obliki četverke na celi poli, trikrat na mesec. Važno je bilo leto 1900., ker se je tedaj izvršila preorientacija celotne organizacije učiteljstva in glasila na širši nacionalni podlagi v jugoslovanski smeri. Do leta 1890. je bil »Učit. Tov.« glasilo »Slovenskega učiteljskega društva«. Z letom 1900. je postal list last Zaveze in hkrati glasilo jugoslovenskega učiteljstva. Pod skupnim uredništvom J. Dimnika in Gangla v l. 1900. (1. štev.) je tedaj izšel program, v katerem podaja uredništvo sledečo načelno izjavo: »Učit. Tov.« bo zastopal interese jugoslovenskega učiteljstva: zavoljo tega pa bo tudi objavljati spise v slovenskem in hrvatskem jeziku. S tem uresničimo in očitvimo oni prekrasni ideal, ki navdušuje vsakega pravega Slovana — namreč združenje in zblizanje južnoslovanskega naroda.« Sestavek je obsegal tudi podrobni uredniški program, ki se ga je Gangl držal vso svojo uredniško dobo.

V Ganglovi uredniški dobi se je razvil »Učit. Tov.« do popolnosti stanovsko-politiškega glasila. Z novim letom 1905. je postal tednik, s l. številko 1908. leta je izšel tudi v obliki povečan, na celi poli. Po času izhajanja, po obliki, po notranji ureditvi in po časovno primerni vsebini — v vseh smereh se je »Učiteljski Tovariš« reformiral.

Nemalo je imel Gangl pretrpeti osebno zaradi uredništva in duhovnega vodstva učiteljstva: toda imel je vse učiteljstvo za seboj, zato se ga klerikalna strahovlada ni upala uničiti tako, kakor je hotela. Lahko pa s ponosom rečemo, ako bi ne bil »Učit. Tov.« v tej dobi v tako odločnih in energičnih rokah, bi učiteljstvo ne imelo vsega — kar ima danes! Učiteljstvo se je pod vplivom »Učit. Tov.« pričelo osamosvajati na časnikarskem in gospodarskem polju.

V Ganglovi uredniški dobi je izbruhnila svetovna vojna. Izšla je znana okrožnica SLS, ki je razvila akcijo tudi zoper »Učiteljskega Tovariša« ter mu posebno v zlo štela srbofilsko tendenco. Na podlagi razmer je »Tovariš« mnogo trpel v tem času, a stal je tudi v najkritičnejši dobi vedno na braniku stanovskih pravic.

Klerikalna stranka je s pomočjo avstrijske vlade napela vse sile, da uniči Engelberta Gangla. Najostudnejše denunciacije so romale iz Ljubljane v Idrijo, na Dunaj, v Radgono, v Opatijo, v Gradec in v Trst. Za vsako ceno so hoteli uničiti Gangla in ga imeti kot svojo žrtev. Izposlovati so končno njega službeno premeščenje in ga dvakrat vtekli v vojaško suknjo.

Članki v Ganglovi uredniški dobi nam podajajo sledečo sliko njegovega vsestranskega delovanja: V obrambo! l. (1903., str. 209—211), II. (1903., str. 217, 218). — Govor na protestnem shodu v Ljubljani (1904., str. 2, 3, 4). † Leopold Ptrebin (1904., str. 55). † Konrad Črna-

logar (1904., str. 109). — Prolog (1905., str. 223).

Od leta 1906. zasledujemo Ganglove članke lahko po znaku +, ki ga je stavil ob začetku članka, t. n.: Demokrati-zacija (1906., str. 43). — K imenovanju novih okrajnih šolskih nadzornikov. Dvoj-na mera. — Končano je delo (1906., št. 52). — Naša organizacija. (1907., št. 13). — Učiteljstvo in parlament. (1907., št. 24). — Vstajajo — mrlič. (1907., št. 33). — Nezdrave razmere v kranjskem šolstvu. (1907., št. 40). — Učiteljstvo sebi. (1908., št. 2). — Hlapec Jernej in njegova pravica. (1908., št. 8). — Zastonj. (1908., št. 11).

V 18. številki 1908. leta je izbral svoj poslansko imuniteto v korist učiteljstva in priobčil oster članek »Nemoralnost in krivica« proti korupciji v dežel-nem šolskem svetu kranjskem — s pol-nim podpisom. Ves koncentrični ogenj klerikalnega časopisja je zaradi »take predrznosti« nameril nanj, kar tudi raz-beremo iz »Vestnika« (1908., št. 19. in 20). Gangl je krepko odgovarjal: »Inkvi-zitorji« (št. 32). — Hinavstvo in farizej-stvo (št. 33).

Dalje so njegovi članki: Žrtve (1908., št. 46). — Žirovnikov slučaj (1909., št. 29). — Kritika kritike (1910., št. 15 in 17). — Izjava (1910., št. 21). — Z bojem do zma-de. (1911., št. 1). — Hinavščina in hudobi-ja. (1911., št. 42). — Važna odredba. (1911., št. 49). — Tomislav Ivkanec †. (1912., št. 10). — Pesem bodočih dni. (1913., št. 1). — Zaveza in — Družba sv. Mohorja. (1913., št. 9). — Pesem mladine. (1916., št. 11). — Novi soneti. (1917., št. 14). — Slovenska gimnazija v Trstu in še nekaj. (1917., št. 14). — Šolski ravnatelj A. Novak. (1917., št. 15). — Karel Wider. (1917., št. 19). — Morituri vos salutant. (1917., št. 25). — Meseca avgusta l. 1916. je napisal Gangl lep članek v počestje-rojstne 60letnice bivšega urednika Jakoba Dimnika.

V 1. številki l. 1917. je dr. J. Šlebin-ger posvetil Ganglu spis — k literarni 25-letnici: Gangl pa Luki Jelencu k rojstni 60letnici (1917., št. 20) dolg uvodnik, kjer opisuje Jelenčeve velike zasluge za učiteljstvo. Že leta 1913. je posvetil njemu članek »Naš Luka« (št. 36—37).

Znamenit je Ganglov članek »Jugo-slovanstvo in učiteljstvo« (1913., št. 19), ki ima še danes programatično vrednost.

Ganglovi govori na učiteljskih skupščinah so objavljeni, v kolikor niso že naštet: »Šola in kmetiško vprašanje«. (1908., št. 38). — Štiridesetnica državne-ga šolskega zakona. (1909., št. 38). — Š l. drž. šol. zakona (Na skupščini v No-vem mestu). — Pozdrav slovenskemu učiteljstvu — ob 25letnici »Zaveze«. (1913., št. 36—37). — Naloge naprednega slovenskega učiteljstva — ob 25letnici »Zaveze«. (1913., št. 38).

Dolgo se je boril za ustanovitev stal-nega strokovnega tajništva in obvezno naročitev »Učiteljskega Tovariša«, kar je realiziral s svojim »Poslovnikom«. (1914., št. 4).

Ob 50letnici »Učit. Tov.« in 25letnici »Zaveze« je izdal slavnostno številko »Učiteljskega Tovariša«. (1910., št. 1 in 1913., št. 36 in 37).

Pedagoške ocene je priobčil Gangl o Bežkovem vzgojeslovju. (1916., št. 16). — Bežkovo »Obče vzgojeslovje — učna knjiga. (1917., št. 22). Ko je leta 1917. pričelo prvo predprevratno vrenje, je priobčil več razprav o preustrojitvi šolstva, med temi svoj spis »Načrt preustrojitve našega šolstva« (1917., št. 21). Ti sestavki so bili podlaga znani poznejši Fléré-Ganglovi brošuri po prevratu. Tudi Fr. Levcu in Hubadu je posvetil dva spisa (1916., št. 25 in 26). Ganglove »aforizme o vzgoji in šoli« najdemo v »Vestniku« »Učit. Tov.« št. 11. l. 1898. s šifro »E«. Spretno je vzgajal pri uredništvu sotrud-nike in dopisnike ter je s tem pokazal, da je bil tudi kot urednik — pedagog.

Mnogo je še člankov in notic, ki jih ni moči razbrati brez Ganglovega sode-lovanja — položeni so stanu na oltar!

S 23. številko 1919. se je Gangl pos-lovolil od uredništva »Učit. Tov.«, dasi ga je faktično oddal šele z julijem istega leta. Danes mu spleta »Tovariš« njegova dela v pester venec, ki ne bo ovenel, dokler bo bdela v učiteljstvu ona stanovska za-vest in oni smisel za delo, ki ga je sam sejal v učiteljske vrste.

Ivan Dimnik.

Zaupanje šolske mladine do učitelja je most, po katerem prehaja učiteljevo srce v srce mladine.

E. G.

Gangl in UJU.

Življenje naj bode
Ti delaven dan!
S Gregorčič.

Če kdo med slovenskim učiteljstvom, tedaj je gotovo Gangl tisti, ki so mu bile gorenje besede življensko vodilo in so še danes petdesetletniku geslo vsega njegovega delovanja in nehanja, saj hodi današnji jubilar že nad četrto stoletja takorekoč z gorečo bakljo pred slovenskim učiteljstvom, kačoč mu v delu pota k srečnejši bodočnosti.

Kaj vse je bil Gangl nekdanji Zavezi, tega se ne da očrtati v kratkih besedah, trebalo bi vzeti v roke »Učiteljske Tova-riše« zadnjih 25 let ter pazno prelistati številko za številko, kajti ogromni so skladi Ganglovega dela, ki so nanizani v njih — vsi iz ljubezni do šole in učiteljstva!

Pa ne samo pred prevratom l. 1918., posebno po razsulu črnožolte monarhije je dal Gangl svojemu delu polnega raz-maha ter kot »Tovarišev« urednik bodril izpod okrilja častiljive Zaveze z besedo in peresom na delo za novo domovino.

»Naš program je za bližnji in bodoči čas — delo! Vztrajno, neumorno, smot-rno delo nam prinese one sodeve, ki jih želimo sebi, šoli, narodu — vsej Jugosla-viji. Nihče ne sme malomarno stati ob strani! Vsak je pozvan, da odslej z mla-deniškim navdušenjem in z vsemi svojimi silami služi sveti domovini!« Tako kon-čuje Gangl svoj medprevratni uvodnik z dne 9. novembra 1918. leta v 24. številki »Učit. Tovariša«, na čigar naslovni strani blesti prvič nova označba: »Glasilo jugo-slovenskega učiteljstva.«

In na delo se je z dobrim zgledom podal najprej Gangl sam. Vse svoje zna-nje in dolgoletno preizkušnost je dal na razpolago organizaciji, da bi skupaj z njo ustvaril nekaj trajnega in velikega. Na-črte, ki jih je nosil leta in leta v svoji duši, je skušal polagoma udeležiti v nešteti učiteljskih sestankih, najbolj pa v uprav-nem odboru stare Zaveze, kjer je bil duša delovanja v prvem letu našega osvobo-đenja.

Mimogrede omenjam prevažno »Spo-menico narodni vladi SHS v Ljubljani«, ki je izšla v posebnem izdanju »Učit. Tova-riša« dne 4. novembra 1918. V njej so bile obrazložene najnujnejše potrebe osnovne-ga šolstva in učiteljstva. Z ustanovitvijo lastne države — pravi spomenica — je postalo vprašanje enotnosti našega šol-stva eno najvažnejših točk naloge pri na-ši narodni ureditvi. Da pa bo mogoče to vprašanje skupno obdelati, skliče naj se v ta namen konferenco iz vseh vrst učiteljstva, ki naj v skupnem posvetovanju določi temeljna načela za izdelavo okvir-nega zakonskega načrta našega šolstva in obče narodne vzgoje ter izvoli izmed sebe anketo, ki naj na podlagi temeljnih načel izdela okvirni zakonski načrt.«

Kot predpogoj uspešnega kulturnega in narodnega delovanja je zahtevala spo-menica zenačenje službenih prejemkov učiteljstva s prejemki in dokladami državnih uradnikov. Materijalni strani učiteljstva je namreč posvečal Gangl največ-jo pažnjo. In šlo je! Tekom dobrega me-seca, in sicer dne 13. decembra 1919 je iz-šla najprej naredba o draginskih dokla-dah za l. 1919., kateri naredbi je takore-koč Gangl kumoval, nakar je sledila dne 30. decembra prva temeljita regulacija učiteljskih plač za Slovenijo, tako, da je mogel Gangl v noveletni številki »Učit. Tovariša« vzradoščen vzklikniti sloven-skemu učiteljstvu: »Boj za kruh je dobo-jevan!«

Da, boj za kruh je bil začasno dobo-jevan, toda Ganglovo pravo delo v učiteljski organizaciji se je pravzaprav šele pri-čelo. Viden izraz tega intenzivnega dela so posamezne številke »Učit. Tovariša«, kjer so potekali izpod Ganglovega peresa pesniško navdahnjeni članki, najrazličnejši podlistki v vezani in nevezani besedi, temeljita poročila učiteljskih zborovanj, razne knjižne ocene in nepregledna vrsta vsemogočih časnikarskih drobtin. Vsi ti sestavki so pač najboljši dokaz Ganglove mnogostranske delavnosti ter idealne stanovske poštrevnosti v in po prevratni dobi, torej v času, ko sta poganjala vse-povsod materializem in egoizem svojo najbujnejšo rast.

Ne tedaj sebi, stanovski organizaciji je posvetil Gangl svoje izborne moči. Vsa njegova skrb je veljala le eni in edini mi-sli: dvigniti organizacijo in po njej učiteljski stan do večjega ugleda in blago-stanja. Ganglova zasluga je, da se je usta-novilo pod okriljem Zaveze stalno strokovno tajništvo, nekaka učiteljska infor-macijska pisarna, ki je pričela delovati takoj prve dni julija 1919. Danes lahko re-

čemo, da bi delo, ki je bilo izvršeno v naslednjih dveh, treh letih, sploh ne bilo izvršljivo, če bi ne imeli pravočasno v svoji organizaciji lastnega strokovnega tajništva. To mi bo vedel potrditi prijatelj in neprijatelj, ki je imel kedaj posla v našem učiteljskem uradu.

Toda Ganglov vedno stvarjajoči duh ni miroval. Političnemu ujedinenju učiteljstva Srbov, Hrvatov in Slovencev naj bi sledilo še stanovsko. Uresničili naj bi se načrti kalimegdanske noči, porojeni v Ganglovi duši ob priliki prvega kongresa srbskega učiteljstva v Beogradu leta 1906. (Prim. »Sen poletne noči«, »Učit. Tov.« št. 22 iz leta 1919.).

»Zaveza mora preosnovati svoja pravila v tem smislu, da se lahko združi s Savezom dalmatinskih društev v Splitu, s Savezom učiteljskih društev v Zagrebu, s Savezom učiteljskih društev Bosne in Hercegovine v Sarajevu in z učiteljskim Uduženjem v Beogradu. To bo ponosno naše udruženje, za katerim smo hrepneli z dušo in srcem; tako ujedinenje nam je ideal, ki naj se nam uresniči v bližnji bodočnosti.« Tako je pisal Gangl kmalu po prevratu v 26. številki »Učit. Tovariša« z dne 15. novembra 1918 in nadaljeval v naslednji, t. j. 27. številki z dne 29. novembra: »Pravočasno hočemo poskrbeti za odpravo vsega, kar stoji našemu združenju na poti. Razdružiti hočemo vse podeželske organizacije, kot jedro naj ostanejo le okrajna učiteljska društva, a svoji Zavezi poverimo nalogo, da ustvari našo skupno, enotno, mogočno stanovsko jugoslovansko združenje, ki naj zveže v zvestost in bratstvo vsa ose do Soče do Vardarja, od Gospe svete do Kosovega polja, kolikor nas je enega duha in ene misli!«

V številki 12. in 13. »Učit. Tovariša« z dne 28. marca 1919 je stopil Gangl z daljšim člankom »Unija jugoslovanskega učiteljstva« pred učiteljsko javnost ter v podrobnostih razložil, kako si predstavlja novo udruženje. Drugi članek z istim naslovom je izšel 14. maja 1919 v 20. številki »Učit. Tovariša«; v njem so očitani razgovori, ki jih je imel Gangl v Zagrebu 30. aprila 1919 s tovarišem Kirinom, predsednikom Saveza hrvatskih učiteljskih društev in tov. Skavičem, tajnikom istega Saveza ter dan nato še v Ljubljani s tov. Adžemovićem, zastopnikom srbskega učiteljskega Uduženja.

Razgovori so potekali na vsej črti ugodno, nakar se je Zaveza obrnila na vse hrvatske in srbske pokrajinske Zveze s prošnjo, da izrazijo svoje mnenje o zadnji ustanovitvi učiteljske Unije.

Ganglova ideja je padla na rodovitna tla! Od vseh strani so prihajali na Zavezo ugodni glasovi: beografsko Uduženje je med drugim poročalo sledeče: »Primili smo radosno Vaš poziv, kojim ste se obratili Srpskom Učiteljskom Uduženju s pitanjem: pod kakvim bi se pogodbama moglo izvesti ujedinenje svih učiteljskih Uduženja v našem kraljestvu. Mačkako da se ovo pitanje, koje je Vaš Savez pokrenuo, reši, mi Vam, draga braćo, unapred odgovaramo, da smo bili i ostali jedno i da ćemo to jedno biti i u buduću. 'Savez neka imenuje i pošalje jednoga svoga delegata u Beograd, a pisati je i u Zagerb, Split i Sarajevo, da i njihova Uduženja pošalju svoje delegate na ustanačenje ovoga pitanja!«

Dogovor med prizadetimi Uduženji je bil gotov v kratkem času. Za dan 8. junija 1919 so bili povabljeni v Beograd delegati vseh pokrajinskih Uduženj v državi, ki so zastopali: Zavezo jugoslovanskih učiteljskih društev v Ljubljani, Savez hrvatskih učiteljskih društev v Zagrebu, Učiteljsko Uduženje v Beogradu, Učiteljsko društvo v Črni gori, Učiteljski Savez v Bosni in Hercegovini ter Savez učiteljskih društev v Dalmaciji; poleg navedenih delegatov so bili navzoči na beograjskem zborovanju tudi odposlanci učiteljstva iz Banata, Bačke in Baranje.

Štirinajst dni za tem, t. j. 22. junija so bila v Zagrebu ponovna posvetovanja, ki so se nadaljevala 24. in 25. junija v Beogradu, kjer je zastopal nekdanjo Zavezo poleg tovarišev Jelenca in Gnusa i tov. Gangl. »Učit. Tovariš« z dne 2. julija 1919 objavlja uspehe beograjskega sestanka v svoji 27. številki z dne 9. julija 1919 z naslednjim poročilom: »Na osnovi razgovorov je sklenjeno, da se zagrebški sklepi sprejmejo kot podlaga razprav na skupščinah poedinih zvez (udruženj), po katerih se hoče pripraviti material za kongres učiteljstva kraljestva SHS.«

Drugo nič manj važno zborovanje za potek in razvoj snujočega se Uduženja se je vršilo dne 5. in 6. septembra istega leta v Ljubljani, kjer je celokupna delegacija Zaveze soglasno sprejela predloge, ki jih je stavil in utemeljeval Gangl v imenu

upravnega odbora Zavezinega. Ganglova jedrnata in temeljita izvajanja so žela splošno odobranje zlasti od strani vodilnih srbskih učiteljev, ki so bili takrat navzoči na delegacijskem zborovanju. (Prim. Ganglov članek: »Za enotno strokovno organizacijo vsega jugoslovanskega učiteljstva«, »Učiteljski Tovariš« leta 1919., št. 38.)

Sprejeti Ganglovi dalekovidni predlogi so poleg drugih vsebovali sledeče točke:

1. Zaveza jugoslovanskega učiteljstva v Ljubljani se razdruži.

2. Priporoča se, da se enako razdružijo tudi vse druge pokrajinske učiteljske organizacije v državi.

3. Osnuje naj se skupna in enotna stanovska učiteljska organizacija s centralo v Beogradu, ki ji naj določi ime in da pravila splošni učiteljski kongres.

4. Temelj tej organizaciji so okrajna učiteljska društva, osnovana na enotnih pravilih.

5. Centralo naše skupne organizacije reprezentuje začasno upravni odbor Učiteljskega Uduženja v Beogradu, ki naj se pomnoži z zastopniki slovenskega in hrvatskega dela učiteljstva.

6. Tak upravni odbor ima nalogo, da izdela načrt pravil za skupno organizacijo in za okrajna učiteljska društva ter skliče učiteljski kongres kot ustanovno skupščino naše bodoče skupne stanovske organizacije.

Po ljubljanskem delegacijskem zborovanju je pričelo tiho notranje delo v posameznih okrajnih društvih. Mnogo stvarine razgovorom je nudil v tistem času načrt zakona o narodnih šolah, ki je bil izšel v »Tovariševih« prilogi dne 17. septembra 1919. leta; nemalo se je po društvih tudi razpravljalo o načrtu pravil, ki naj ustvarijo temelje bodoči učiteljski organizaciji v kraljevini SHS.

Tudi vodstvo v likvidaciji se nahajajoče Zaveze ni držalo rok križem. Baš ono je imelo posla čez glavo, saj se je z urnimi koraki bližal prvi učiteljski kongres, ki je bil določen za dan 18. julija 1920 v naši prestolnici v Beogradu. Glavno, kar je bilo treba za kongres pripraviti, so bila pravila, ki jih je priobčil »Tovariš« v prilogi k številki 23. z dne 10. junija 1920, torej pravočasno dovolj, da se je slovenska delegacija lahko pripravljena podala na svoj prvi veliki praznik v Beograd. Osnutek pravil, slovenski namreč, je sicer sestavljal in sestavljal likvidacijski odbor Zaveze jugoslov. učiteljstva v Ljubljani, ne izdam pa prav nobenih tajnosti, če naglašam, da je tudi pri tem poslu odlično sodeloval tovariš Gangl in da je osnutek pravil — priobčen v »Tovariših« — v bistvu tak, kakoršnega si je zamislil v svoji širokopoteznosti Gangl sam.

Slovensko učiteljstvo je odšlo tedaj z Ganglovim osnutkom na kongres v Beograd ter priborilo dne 18. julija 1920 temu osnutku sijajno zmago. »Učiteljski Tovariš« (z dne 29. julija 1920, št. 28.), ki je poročal precej obširno o takratnih kongresnih dnevih, piše tozadevno: »Slovensko učiteljstvo je prišlo na kongres z določenim programom in ponovno zre danes na svoj trud, saj je kongres sprejel ves njegov načrt udruženja brez vsakršnih izprememb in ga postavil temeljem naše nove organizacije. Delo naše Zaveze je na kongresu praznovalo svoje veliko zmagovalstvo!«

Z ustanovitvijo UJU je videl Gangl svoj dolgoletni misel uresničen in svoje delo pri organizaciji za končano. Izvolitve v novi upravni odbor ni sprejel, ker mu obilni poklicni posli niso dovoljevali, da bi mogel zadostno časa in truda posvetiti organizacijskemu delu. Umaknil se je tiho v ozadje ter dal prostora drugim, mlajšim...

»Dixi et salvavi animam meam! Črta sem le v širokih konturah. Eden je moral začeti, sedaj govorite drugi! Izpreminjajte in nasvetujte kakor vam drago, le enega mi ne vzemite: vere v bodočnost jugoslovanskega učiteljstva!« Te besede je zapisal Gangl sicer leta 1919. (»Učit. Tov.« št. 12. in 13. z dne 23. marca 1919), a bile bi primerne ob njegovi odhodnici po srečno zaključenem kongresu. Če bi jih Gangl pisal tik po kongresu leta 1920., bi jaz videl v njih njegovo slovo od dela za organizacijo jugoslovanskega učiteljstva, toda ker so bile k sreči že prej in ob drugi priliki izgovorjene, sem prepričan, da bo stal Gangl tudi še pri kakem poznejšem svojem jubileju našem UJU zvesto ob strani, veselo se spominjajoč dela sredi udanega mu slovenskega učiteljstva!

Idejni utemeljitelj UJU naj živi!

Pavel Plesničar.

Gangl kot politik.

Brzjavka: Idrija, 4. marca 1908.

»Pri današnji ožji volitvi za deželni zbor kranjski je bil proti delniku Mihi Arku izvoljen deželni poslanec učitelj Engelbert Gangl.« (Učit. Tov., 1908 št. 10.)

O človeku, ki je žrtvoval vse svoje duševne sile in vrline vedno le v propeh svojega naroda in vzgoje mladine, ki so mu bili najvažnejši predvsem vzgojni in kulturni cilji in ki je ves čas svojega plodonosnega delovanja nesebično delal in ustvarjal, ne oziraje se na trenutno politično razpoloženje, je težko govoriti o njem kot politiku. Vendar ga hočem pokazati, ne toliko kot politika v pravem pomenu besede, pač pa kot neumornega delavca, ki je znal vedno in povsod izkoristiti prilike tudi na političnem polju v korist svojemu stanu in trepečemu ljudstvu. To je naš tovariš in prijatelj Gangl! Pravi politik Gangl ni bil nikoli, ker mu tega ni dopuščala njegova plemenita, mehka in globoko čuteča duša, njegova nesebičnost in požrtvovalnost ter njegovi vzvišeni cilji, ki jim je služil celo svoje življenje in jim posvetil vse svoje delovanje. Zato je bil politik le v toliko, kolikor so ga v to prisilile razmere in razne druge okoliščine.

In tako se je tudi zgodilo, da je bil leta 1908. izvoljen deželni poslanec v bivši deželni zbor kranjski.

Vest je vzbudila med naprednimi slovenskimi krogi veliko veselje in radost, posebno pa v vrstah kranjskega naprednega učiteljstva, ki je to izvolitev z veseljem pozdravilo, osobito, ker je bil Gangl prvi napredni učitelj, ki je prišel takrat v kranjski deželni zbor. Obenem pa je učiteljstvo videlo v njegovi osebi svojega velikega in nesebičnega zagovornika, svojega zvestega tovariša, ki je nastopil vsikdar neustrašeno za koristi svojega stanu in šolstva sploh.

S to izvolitvijo se je takorekoč pričelo njegovo politično delovanje. Ni stopil samovoljno v politično areno, ampak ljudstvo, ki je poznalo učitelja Gangla, ki je znalo ceniti njegove sposobnosti in dela, to ljudstvo ga je poslalo tja, kjer naj po svojih velikih, prirojenih zmožnostih dela, gradi in ustvarja. Sledil je ukaz svojih volilcev in šel na odgovornost in dela polno pot, ne boječ se truda in političnih viharjev, s samozvestjo, da hoče posvetiti vsa svoja dejanja in nehanja le v dobrobit svojega stanu in brezpravnega ljudstva.

Kot poslanec je takoj razvil svoj program, sloneč na principih narodnosti, svobodomiselnosti in demokratizma ter je stavil kulturno vprašanje, to je izobrazbo naroda, na čelo vseh drugih vprašanj. Povdarjal je, da zamore le prosvetljeno ljudstvo biti deležno sadov oživljajoče kulture. To nalogo pa ima vršiti ravno šola, ki naj bo popolnoma neodvisna; svobodno naj se razvija njena moč in naj neovirano služi svojemu narodu. (»Učit. Tov.« 1908, št. 8.) Tako je dejal učitelj in poslanec Gangl. In ko je bilo meseca junija 1908 sklicano prvo zasedanje kranjskega deželnega zbora, je bil Gangl tisti, ki je povzdignil svoj glas in se v razpravi o volilni reformi zavzel za pravice brezpravnih — za pravice delavstva. Zastopal je namreč stališče splošne, direktne, tajne in enake volilne pravice, s čimur je pokazal, da umeva socialne in politične razmere našega najbednejšega prebivalstva in da čuti z onimi, ki so bili do tedaj prezrti in niso imeli besede pri zakonodaji v deželnem zboru kranjskem. (»Učit. Tov.« 1908., št. 26.)

Kakor je čutil z brezpravnim delavstvom, še tem večja vez in ljubezen ga je spajala s stanom, ki mu je pripadal sam. Kot poslanec in učitelj se je vedno udeleževal vseh stanovskih zborovanj, kjer je v svojih globoko zamišljenih, temeljitih in jedrnatih govorih bodril učiteljstvo k delu in vztrajnosti, očrtal stališče svojega stanu in se toplo zavzemal zaboljšanje gmotnega stanovskega vprašanja. Na četrtem shodu kranjskega naprednega učiteljstva, ki se je vršil v decembru istega leta v Ljubljani, je med drugim dejal: »Ljubim to zemljo, ker sem zaradi nje, iz nje in zavoljo nje, ampak nočem, da mi ta zemlja hrani samo grob, hočem da mi daje tudi kruha. Če je ta zemlja toliko močna, da nosi na sebi tujstvo, ki se tako prešerno razvija vzlic krvavim dogodkom 20. septembra, mora biti močna tudi toliko, da hrani nas. Ali je močan samo tisti, ki izrablja to zemljo in ki nameče vanjo seme, da rodi renegate...« To so bile za tisto dobo ostre in pikre besede, ki se jih je drznil izgovoriti le človek

čiste duše ter velikega spoštovanja, in to je bil Gangl. V istem govoru je nadaljeval: »Vera, da je človek, človek, je največje spoznanje. Iz preričanja, da je samo zavest najlepši plod vsake šole, se rodi največja moč, ki jo lahko posamezniki razvijajo v samoobrambo. Naše ljudstvo se bo branilo, ako bo močno v svojih duševnih silah, ako bo močno v gospodarskih pozicijah. Duševna osamosvojitev in pa ona na gospodarskem polju naj nas vse zedini, da rešimo najprej ljudi, da se zavedo sami sebe. Naša pot bodi ne odljudstva, ampak k ljudstvu. Naše zadoščenje je to, da je naša bodočnost zidana tam, kjer so množice brezpravnih, izkoriščanih ljudi, bodisi v političnem, bodisi v gospodarskem oziru.« (»Učit. Tov.« 1909., št. 2.). Citiram te pomembne besede, ker se v njih zrcali veliko njegovo hrepenenje po izobrazbi naroda in stanovskem ujedinenju in ki iz njih zveni, da je bil kot politik obenem tudi veliki učitelj, ki je čutil in prenašal vse gorje svojega naroda, osobito še svojega stanu.

Kadarkoli je bilo sklicano zasedanje bivšega deželnega zbora kranjskega, vselej smo imeli priliko poslušati Gangla, ki je v svojem vedno dobro zasnovanem govoru s stvarnimi in tehtnimi argumenti podprl svoje predloge in resolucije tako, da mu niti njegovi politični nasprotniki niso mogli ugovarjati. Bil je vsestranski in izredno delaven, posebno pa v deželni zbornici. Tako je že pri prihodnji seji, ki se je vršila v februarju 1909. leta, zavzel stališče demokratizacije vseh javnih zastopstev, predvsem takratnega deželnega šolskega sveta. Na demokratskih načelih slonečem govoru se je postavil na stališče pravičnosti in zahteval spremembo deželnega šolskega zakona v toliko, da voli učiteljstvo svoje zastopnike v deželni šolski svet samo, in da naj ima osnovnošolsko učiteljstvo v njem sorazmerno po dva, srednješolsko pa po enega zastopnika. (»Učit. Tov.« 1909., št. 6.). Seveda so te resolucije pri takratnih političnih razmerah — akoravno so bile podane v interesu celokupnega učiteljstva — padle v vodo, istotako kakor pozneje regulacija učiteljskih plač.

A kljub vsem tem razočaranjem in političnim demagoštvom Gangl ni izgubil poguma, kajti imel je vero v pravičnost in v one ideale, ki so ga vodili pri vsem njegovem stremljenju v dosego smotra, ki si ga je začrtal v svojem programu. Ostal je vedno neizprosno, moč jaklen, moč istih nazorov in principov in ni klonil tilnika niti v najhujših političnih borbah. Ko je bila 14. oktobra 1909. leta sklicana 25. seja bivšega deželnega zbora kranjskega, je stopil Gangl vnovič na plan, zastopajoč interese svojih gladnih tovarišev in hotel odpreti oči in ušesa vsem onim, ki niso ne videli in ne slišali. V mislih je imel vedno svoj stan, ker je živel in trpel z njimi, zato je storil zanj vse, kar je bilo v njegovi moči. Predvsem mu je bilo na srcu gmotno stanovsko vprašanje. To vprašanje je bila odprta rana na učiteljskem telesu, ki je krvavela in klicala po ozdravljenju, a ni našla razen Gangla ljudi, ki bi ji bili pripravljeni dati leka. V ta namen je stavil v svrhu lažje in hitrejši izvedbe in rešitve tega vprašanja samostojni predlog glede uvedbe kulturnega davka, ki naj bi se raztezal na industrijska podjetja, banke, hranilnice in zadrage, obenem pa predlagal, da prevzame država vsaj polovico vseh stroškov za vzdrževanje osnovnega šolstva in učiteljstva. Istočasno je stavil tudi predlog, v katerem se je zavzel za 35letno službeno dobo, v številni vizorizirani in vojaška leta. Vse te predloge je v svojem daljšem govoru obširno utemeljeval in podal naravnost pretresujočo sliko bede, ki je razjedala in uničevala celotni učiteljski stan. A vse te lepe besede niso našle odmeva v bivši kranjski zbornici, in samo zato, ker so izšle iz ust naprednega učitelja-trpina. Stavil je še druge predloge in resolucije, a za vse je našel le gluha ušesa. (»Učit. Tov.« 1909., št. 42.). Pa kljub temu ni obupal, ker je bil uverjen, da bo končno takratna večina v deželni zbornici vendarle prišla do spoznanja, da je treba lačne nasititi in žejne napojiti. Zato je v zasedanju 31. januarja 1910 prišel zopet s predlogom glede zboljšanja gmotnega stanja kranjskega učiteljstva in je v svojem govoru obširno razpravljalo o hlapcu Jerneju in njegovih pravicah. — (»Učit. Tov.« 1910., št. 9.). Zapustil je z gnevom zbornico in se podal med učiteljstvo, kjer

je nadaljeval svoje delo v korist stanu in narodu. Dne 7. avgusta istega leta ga vidimo zopet na glavni skupščini »Zaveze«, kjer je podrobno govoril o § 1. državnega šolskega zakona, ki ga je podal in razložil ne oziraje se na politične tendence in opirajoč se zgolj na pravico, demokratizem in ljubezen do bližnjega. (»Učit. Tov.« 1910., št. 32.). Zdej med tovariši, zdej v poslanski zbornici, pa zopet tam med delavskimi masami, nikdar ni miroval, hodil od trpina do trpina, ga krepil in vzpodbujal k delu, zagotavljajoč mu spas in lepšo bodočnost. Poleg učit. stanu se je zavzel predvsem za idrijsko delavstvo, kar je storil že v prvi dež-zbornski seji. L. 1910. je interpeliral v zbornici za preskrbo dovoljnih delavskih stanovanj (»Učit. Tov.« 1910., št. 9.); leta 1912. pa za pravično razdelitev delavskih doklad, kjer je med drugim izjavil: »Idrijski delavec in kranjski učitelj, to sta dva faktorja, ki sta zapostavljena in ne moreta priti do svojih pravic, in le čuditi se je, da ta dva faktorja vztrajata in da sta nepodkupljiva v veliki svoji večini. Tema dve ma veljaj danes moje iskreno priznanje in spoštovanje, zakaj prepričan sem, da iz takih elementov, ki so vajeni trpljenja in pomanjkanja, a ki ne klonijo nobeni sili, zraste nov rod, ki nam zagotovi lepšo bodočnost.« (»Učit. Tov.« 1912., št. 8.). Tako globoko je mislil in čutil le Gangl, ki je poznal bedo in pomanjkanje teh dveh stanov.

Vsakokrat, kadar je le prestopil prag deželne zbornice, je prišel z novimi predlogi. V seji dne 24. septembra l. 1913. je zahteval izpremembo § 23., točka 3. zak. o šolskem nadzorstvu (v prilog pasivne volilne pravice učitelje). (»Učit. Tov.« 1913., št. 39.). Istega leta je sestavil tudi znamenito spomenico o položaju kranjskega učiteljstva »Dejanja govore!«, kjer je v podrobnostih naslikal in predložil javnosti vse krivice, trpljenja in muke, ki jih je moralo prestopiti napredno kranjsko učiteljstvo pod takratnim klerikalnim režimom. Brošura je vzbujala splošno zanimanje in sočutje nad preganjanjem učiteljstvom ter je bila tudi prevedena na druge jezike. Dne 2. marca 1914 vidimo tega pionirja in apostola kranjskega učiteljskega vnovič v zbornici med poslanci, kjer je obširno in temeljito obrazložil novi osnovnošolski zakon, ki je bil takrat v projektu in dokazal, da so posamezne točke tega zakona šolstvu in učiteljstvu naravnost v kvar, obenem pa jasno in odločno zahteval, da se mora predvsem rešiti materijelno vprašanje kranjskega učiteljstva. Spomnil se je pri tem tudi na vpokoje in vdove in stavil predlog, da se tudi tem nakaže primerna stanarina odnosno draginska doklada. (»Učit. Tov.« 1914., št. 10.).

Na vse je mislil, vsem je hotel pomagati in rešiti celotni učiteljski stan iz takratnega neznosnega stanja. Delal in storil je mnogo, da skoro več, kakor je mogel in bi ne miroval prej, da mu ni izbruh svetovne vojne prestrigel načrte in ukinil njegovo trudapolno in nesebično delovanje, ki je bilo posvečeno zgolj trpečim in preganjanim.

S postankom svetovne vojne se je takorekoč zaključilo njegovo politično delovanje in od tedaj naprej je posvetil vse svoje moči le vzgoji in šoli, ki ga je po prevratu v priznanje njegovih velikih zaslug za učiteljstvo in šolstvo postavila na sedanje visoko in odgovorno mesto, katero zastopa v duhu demokratizma in globoki ljubezni do šole in učiteljstva, ne oziraje se na posamezne politične stranke, v čast in ponos celokupnemu slovenskemu učiteljstvu.

Rado Grum.

V šoli vladaj ljubezen, a ne strah.

E. G.

Gangl — Sokol.

Ustanovitelj Sokolstva dr. M. Tyrš je s svojo globoko zamišljeno idejo ustvaril v češkem narodu trdno sokolsko organizacijo, ki ima dvojno široko nalogo: tehniško in idejno.

Tudi jugoslovensko Sokolstvo, ki je veren posnetek češkega, si deli delo v iste dve smeri. Obema je poverjena enako vredna naloga, zakaj niti brez prve niti brez druge ni popolnega Sokolstva.

Med sedanjimi najboljšimi delavci v sokolski idejni stroki je tudi tovariš brat Gangl, ki vrši posle starostovega namestnika pri Jugoslovanskem Sokolskem Savezu. V vrstah jugoslovanskih Sokolov

je malo mož, ki bi se bili tako poglobili v bistvo sokolske ideje in ki bi s tako vnemo in požrtvovalnostjo delovali v Sokolstvu kakor br. Gangl. Svoja prirodna talenta, govornišvo in pisateljevanje, je postavil v službo Sokolstva, enako tudi svojo vestnost in ljubezen do dela, zato mu ni nobena žrtev za Sokolstvo prevelika, nobeno delo pretežno, nobena pot predolga. Edina ovira pri tem delu mu je prevelika zaposlenost v službi in stanovski organizaciji, vendar ni dneva, ko bi br. Gangl ne žrtvoval vsaj nekaj svojega časa tudi sokolski organizaciji, da se točno pouči o tekočih sokolskih zadevah. Sokolska ideja mu je postala takorekoč njegov življenjski smoter, zato prepričevalno in navdušeno zastavlja za njo svojo besedo in pero. V globini svoje duše prepričan, da je sokolska misel za napredek in porast našega naroda in naše države eminentne važnosti, deluje z vsemi svojimi močmi za razvoj sokolske organizacije, da bi zavzela čim širše plasti našega naroda, da bi se končno uresničil izrek: Kdor Jugosloven — ta Sokol! Sokolska načela so mu sveta in se po njih ravna na vseh potih svojega življenja, dasiravno mu je bilo v prejšnji dobi sokolsko prepričanje v veliko škodo, zakaj tudi brat Gangl je moral okusiti grenak kruh preganjanja.

Aktivno delovanje br. Gangla v sokolstvu pričanja za časa njegovega službovanja v Idriji, kjer je bil leta 1910. izvoljen za predsednika društva »Sokolski dom v Idriji«. Istega leta so se združila notranjska sokolska društva v lastno župo, ki je imela svoj sedež v Idriji. Na ustanovnem župnem občnem zboru, dne 20. februarja 1910 v Logatcu, je bil brat Gangl izvoljen za prvega župnega starosta. Z njemu lastno energijo in vnemo se je lotil sedaj sokolskega dela. Ustanovil je lepo urejeno župno pisarno, katere vodstvo si je pridržal sam in pridno deloval za izpolnitev župne organizacije.

Znameniti so njegovi govori, ki jih je imel ob raznih prilikah kot župni starosta. Z ognjevitostjo besedo je izpodbujal Sokole in narod k narodnemu in sokolskemu delu. Do podrobnosti je preštudiral Tyrševe spise in se poučil o bistvu sokolske misli, ki jo je vedno in povsod možato zagovarjal in navdušeno priporočal. Uživel se je popolnoma v sokolsko življenje in ves prosti čas žrtvoval sokolskemu delu in sokolski družbi, v kateri se je počutil naj srečnejšega. To sokolsko življenje mu je tako priljubilo Idrijo, da jo je s težkim srcem zapustil, četudi sicer razmere niso bile najugodnejše, saj je gospodovalo takrat v Idriji naduto nemško uradništvo pri rudniški upravi in imelo povsod glavno besedo. Sokolsko članstvo je brata Gangla bratsko vzljubilo in ga spoštovalo, o čemer priča, da je bil leta 1911. izvoljen za društvenega starosta, katero mesto je obdržal do odhoda iz Idrije.

Delovanje Idrijske Sokolske župe in Sokolskega društva pod vodstvom brata Gangla je bilo vzorno in uspešno. Župa je prirejala poleg župnih zletov sokolske dneve, ki so bili posvečeni resnemu sokolskemu delu. Predavanja ob takih prilikah je poleg drugih opravljal br. Gangl, zlasti o razlaganju sokolske ideje. Izvršila sta se dva župna vaditeljska tečaja z najboljšimi uspehi, in tudi pri teh je prevzel br. Gangl pouk o sokolski misli.

Takoj v prvem letu svojega obstanika je izdajala župa svoj »Vestnik«, ki je izhajal dve leti samostojno, potem pa se je leta 1912. združil s »Sokolskim Vestnikom«, ki je bil glasilo Sokolskih žup Ljubljana I., Kranj, Idrija in Novo mesto. Naravno je, da je tudi brat Gangl pridno sodeloval pri teh sokolskih listih. Priobčil je več spisov in manjših notic, od prvih omenjamo: »Brat starosta otvarja odborovo sejo«, »Beseda funkcionarjem«, »Tekmovanje«, »Jezik očistiti peg« in »V novo življenje«. Zadnji članek, napisan tik pred svetovno vojno, pozivlja Sokolstvo k pravemu pojmovanju sokolske misli in k vztrajnemu delu. V »Sokolskem Vestniku« l. 1912. je priobčil dve krasni sokolski pesmi: »Pesem Sokolov« in »Pesem iz bodočih dni«. Ob 50letnem jubileju slovenskega Sokolstva l. 1913., ko bi se moral vršiti III. slovenski vsesokolski zlet v Ljubljani, je napisal br. Gangl v dr. Murnikovem »Slovenskem Sokolu« pod naslovom »V jubilejsko leto slovenskega Sokolstva« uvodnik, v katerem navdušuje članstvo za priprave na zlet, ki je pa bil prepovedan. Svetovna vojna je ustavila vse sokolsko delo za dobo petih let.

Ko so se po prevratu nekoliko pomirili duhovi, so se zbrali nekateri Sokoli v Ljubljani, med njimi tudi brat Gangl, da organizirajo in vzpostavijo zopet so-

kolsko delo. Dne 6. januarja 1919 so sklicali informativni sestanek slovenskega Sokolstva. Udeležba na sestanku je bila mnogobrojna. Brat Gangl je imel dva referata, in sicer: »Združenje Sokolstva v jugoslovensko Sokolstvo« ter »Izobraževalnega odseka in časnikarskega odseka, ki sta se ustanovila v področju »Slovenske Sokolske Zveze«. Brat Gangl je takoj sestavil poslovnik za izobraževalni odsek in pričel z intenzivnim delom v Zvezi. Na občnem zboru dne 15. junija je podal temeljito poročilo o izobraževalnem delu in je bil vnovič izvoljen za načelnika izobraževalnega odseka.

V letu 1919. je začelo zopet izhajati glasilo »Slovenske Sokolske Zveze« pod imenom »Sokol«. Brat Gangl mu je bil prvih pet mesecev urednik, ki je dal listu trdno podlago in pravo smer, pozneje je zaradi preoblih poslov moral odločiti uredništvo. Za list je napisal globoko zamišljen uvodnik »Zmaga — svoboda!« in članek »Sokolstvo in izobrazba«, poleg tega je priredil za list mnogo krajših člankov in notic. Sodeloval je tudi pri ustanovitvi lista za sokolsko mladino »Sokolč« in priobčil v prvem letniku dve pesmi: »Sokolč, bratje mili« in »Tabor«. Sploh je bil brat Gangl duša vsega dela v Zvezi in pri pripravah za prvi sokolski Sabor, ki se je vršil na Vidov dan 1919. v Novem Sadu. Tudi na Saboru je brat Gangl sodeloval v večih odsekih in bil izvoljen kot odbornik v Savezno starešinstvo, katero mesto je zavzemal dve leti. Na glavni skupščini v Osijeku l. 1921. je bil izvoljen za namestnika staroste J. S. S., katere funkcije vrši še danes. Vesten — kakor pri vsakem svojem delu, je tudi v sokolskih poslih. Predvarno, a odločno zastopa svoje stališče, ki je pa vedno v skladu s sokolskimi načeli, zato uživa v sokolskih krogih široko naše domovine visoko spoštovanje in simpatije. Pa tudi med češkimi Sokoli je br. Gangl poznan in priznan Sokol, tudi v tujini znajo ceniti njegovo delo za Sokolstvo.

Kot priznan mladinski pisatelj je vsa leta, odkar izhaja mladinski sokolski list »Sokolč«, zvest njegov sodruhin. Poleg že omenjenih spisov in pesmi je napisal za »Sokolč« še pesmi: »Domovina« in »Sokolč Aleksandru« in spise »Sokol sem in Sokol ostanem«, »Iz knjige Sokolstva«, »Ena domovina in v njej le eno Sokolstvo« ter »Naša skupna vez — sokolska ideja«, v katerih mladini primerno razlaga sokolsko idejo. Sodeluje pa tudi pri sokolskem listu »Sokolski Glasnik«, v katerem je priobčil v spomin prvemu starosti dr. Oražnu pesem: »Ob grobu br. staroste dr. Oražna« ter članke: »Bela Ljubljana vas pričakuje in pozdravlja«, ob priliki I. jugoslov. vsesokolskega zleta, idejni članek: Naš človek in nekrolog po pokojnem dr. I. Tavčarju.

Razume se, da brat Gangl ob prvem vsesokolskem zletu v naši novi domovini leta 1922. ni stal križem rok brez dela. Soudeležen v zletnem odboru, je požrtvovalno deloval za časa priprav na zletni pisarni in vestno opravljal uredniške posle pri »Sletske Vestniku«, med zletom samim pa je priskočil na pomoč, kjerkoli je bilo treba. Še težjo nalogo pa je prevzel po zletu s tem, da je sprejel uredništvo »Spomenice o I. jugoslovanskem vsesokolskem zletu«. Prvi zvezek obširnega dela je že izšel in kaže, da bo delo pod souredništvom br. Gangla stvarno in umetniško na vrhuncu.

Brat Gangl je tudi sodruhin pri sokolskem koledarju, ki je prej izhajal pod imenom »Slovenski sokolski koledar«, od leta 1920. pa kot »Jugoslovanski sokolski koledar«. Njegovi spisi so: »Naša zavednost« (l. 1914.), »Br. dr. Oražen in br. Miha Verovšek« (l. 1922.), »Na pot v Ljubljano« (l. 1922.), »Hočem!« (l. 1923.). Ganglovo literarno delo v Sokolstvu je torej precej obširno in vselej temeljito. Da tudi Čehi visoko cenijo njegove sokolske spise, pričajo laskave ocene, ki so jih prinesli že večkrat češki sokolski listi. Najboljši dokaz o tej trditvi pa je gotovo češki prevod članka »Hočem!« iz letošnjega koledarja, priobčen v uradniškem glasilu Česke Obce Sokolske »Vestnik Sokolsky«.

Podrobnega dela, ki ga vrši br. Gangl za Sokolstvo, ni mogoče opisati, ker ga je preveč in je mnogokrat neopazeno. Jugoslovensko Sokolstvo preko širne naše domovine ima ob 50letnici br. Gangla samo eno željo: naj bi energija in ona goreča ljubezen br. Gangla do Sokolstva ne izginita nikdar! Zdravo!

Ivan Bajželi.

Šola je mrtva, če je učitelj brez duha in čustva.

E. G.

Organizator slovenskega šolstva po prevratu.

Pod bivšo šolsko upravo je bilo slovensko šolstvo pravcata pastorka, zakaj nikoli ni uživalo tistega razmaha, ki smo ga upravičeno zahtevali v nešteti slučajih z ozirom na število slovenskega naroda in v primeri z drugimi avstrijskimi narodi.

Kako vse drugače in z veliko ljubeznijo je prejšnja šolska uprava skrbno negovala nemško šolstvo po naših lepih slovenskih krajinah, zlasti na Koroškem in južnem Štajerskem! Nadarjeno našo šolsko deco so mučili z nemščino, da bi si preveč ne bistrila svojega čilega, do vzetnega duha v umljivi, blagolasi materinščini. Šolske oblasti so nam s pogostimi razpisi in odredbami zabranjevale narodno vzgojo mladine, ker so se tedanji državni krmljarji bali narodno zavednega naraščaja...

Posebno na bivšem Kranjskem so bila trnjeva pota in težki boji vselej ob ustanovitvi kake nove slovenske šole ali kadar je šlo za razširjenje že obstoječe šole v večrazrednico. Zato pa osnovno šolstvo ni bilo na isti višini razvoja, ki bi na njej moralo biti po številu šolske dece.

Pred svetovno vojno je bilo na Kranjskem 385 osnovnih šol s 1101 razredom, od teh 345 slovenskih, 2 slovensko-nemški in 38 nemških šol, ki jih je obiskovalo 83.072 otrok tako, da je prihajalo povprečno na vsak razred 75 otrok. V tako prenapolnjenih razredih pač ni bilo pričakovati ugodnih učnih uspehov, posebno na štirirazrednicah, kjer smo mučili šolsko mladino (na deželi!!) z nemščino, ki je po učnem načrtu ugrabljala kar po pet, šest ali sedem tedenskih učnih ur!

In slovensko napredno učiteljstvo! Z gnevom v srcu se spominja onih časov, ko so mu kratili svobodo in jemali ugled med narodom, ko so mu rezali ovsen kruh, ko so mu — numerirali kosti! Pa značajno učiteljstvo ni klonilo, ostalo je — združeno v »Zavezi« — nemajno na strani svojih tovarišev-voditeljev, ki je med njimi v prvih vrstah korakal naš neustrašni zagovornik pravice in resnice, naš — Gangl.

Na vsakoletnih Zavezinih zborovanjih — naših parlamentih — smo pozorno sledili njegovim temeljito zamišljenim razpravam, ki nas je v njih navduševal za vse pravično in lepo, ki je v njih z njemu lastno zgornostjo preudarjeno pa neusmiljeno bičal vse krivice, ki so se dogajale bodisi šolstvu bodisi učiteljstvu, pa naj so te prihajale od koderkoli! Še imamo v živem spominu njegov obširni govor, ko je leta 1900. na XXII. glavni skupščini v Novem mestu stvarno razpravljalo o § 1. državnega šolskega zakona.

Mož, ki se je vedno potegoval za pravico, pošteno delo in ugled slovenskega učiteljstva, je moral med vojno trpeti mučno preganjanje kot »politično nezanesljiv«; toda pravica, ki je bila še vedno in povsod zmagovalka, je tudi tu zdrobila vse zahrbtnje spletke, udušila krivico in mu prinesla vsaj del zadoščenja.

Po prevratu leta 1918. je zasijalo zlato solnce težko pričakovane svobode narodnemu šolstvu in slovenskemu učiteljstvu in tudi Ganglu. V ujedineni jugoslovanski državi smo vzradoščeni in kakor prerajeni prvič prosto zadihali pod svojim jugoslovanskim kraljem, ki je postavil Gangla na čelo narodnega osnovnega šolstva na bivšem Kranjskem in v Prekmurju in imenoval za višjega šolskega nadzornika njega, ki ga diči vse lepe lastnosti, ki ima razum in srce za razvoj in napredek narodnega šolstva.

S pomlajenimi silami se je Gangl oprijel organizacijskega dela na šolskem in prosvetnem polju. Jedva smo se začeli uživljati v nove razmere, že ga vidimo na delu za preustrojitev šolstva in narodne vzgoje. S tovarišem, okrajnim šolskim nadzornikom Fleretom, je sestavil »Načrt za preustrojitev narodnega šolstva«, ki je izšel leta 1919. in ki določa temeljna načela za narodno in narodno višje šolstvo ter za izobrazbo in pravno stališče učiteljstva teh šol. Za nujno dolžnost je smatral poziv vlade v Beograd k anketi za sestavo šolskega zakona (leta 1921.), kjer so upoštevali njegova stvarna razmotrivanja in utemeljene predloge.

Višji šolski svet je po Ganglovih priporočilih in navodilih pošiljal v slovenski del Koroške zavedno slovensko učiteljstvo, ki je radovoljno hitelo na izpraznjena učna mesta na tamošnjih osnovnih

šolah ter marljivo poučevalo koroško šolsko mladež in z njo v idealno narodnem navdušenju uprizarjalo šolske igre, gledališke predstave in izlete, zunaj šole pa prirejalo narodne veselice in ljudske shode, ki je na njih bodrilo koroški narod in ga pripravljalo za plebiscit. Žal, da so se te volitve pod nečutenim nemškim in italijanskim terorizmom izvršile v prilogi republiki Avstriji!

V Prekmurju je nadzornik Gangl izgnal madžarsko iz osnovnih šol tam, kjer kompaktno prebiva slovensko ljudstvo, v vse šole pa je uvedel slovenščino. Madžarsko in madžaronsko učiteljstvo se je povečini umaknilo na Ogrsko, na mesto njih pa je prišlo slovensko učno osebje. Kjer so kazale potrebe, tam je Gangl ustanavljal nove šole ali že obstoječe razširjal v večrazrednice; žal, da v zadnjem času iz budžetnih ozirov ne more nadaljevati tega posvetnega dela tako, kakor mu velevala srce in volja. Vse prekmursko učiteljstvo, ki je službovalo pod madžarsko naučno upravo in ostalo na svojih službenih mestih, se je moralo podvreči dopolnilnemu usposobljenostnemu izpitu iz slovenščine. Medtem ko je bilo leta 1920, v Prekmurju 81 osnovnih šol s 158 razredi, ki jih je obiskovalo 13.054 otrok tako, da je prihajalo povprečno na vsak razred na 80 otrok, je tam danes 90 osnovnih šol z 208 razredi, ki jih obiskuje 14.041 otrok in prihaja povprečno na vsak razred nekaj nad 65 otrok. Med temi osnovnimi šolami so 3 nemške in 14 madžarskih, ki pa se tudi v njih poučuje slovenščina kot predmet. V prid in razvoj narodnemu šolstvu v Prekmurju je nadzornik Gangl izposloval narsikako izdatno gmotno podporo iz državnih sredstev. V svojem blagem srcu pa gotovo goji lepe načrte za povzdigo prekmurskega šolstva že v bližnji bodočnosti, zato je upati, da ga bo država tudi v bodoče podpirala v njegovih plemenitih stremiljih.

Na bivšem Kranjskem naj nam v nastopnem pokaže statistika razvoja osnovnega šolstva pod Ganglovim nadzorstvom. — Od prevrata pa do konca leta 1922, je bilo nanovo ustanovljenih 20 osnovnih šol; število razredov in vzporednic se je zvišalo za 339. Od 405 osnovnih šol s 1440 razredi in vzporednicami je 374 slovenskih, 1 srbska (Bojana), 11 nemških in 19 slovensko-nemških. Te šole obiskuje 79.250 otrok tako, da

prihaja na vsak razred povprečno po 55 otrok. Pred prevratom je bilo na bivšem Kranjskem 143 enorazrednic, 98 dvorazrednic, 41 trirazrednic, 38 štirirazrednic, 22 petrazrednic, 13 šestrazrednic, 1 sedemrazrednica in 5 osemrazrednic; danes imamo 129 enorazrednic, 110 dvorazrednic, 36 trirazrednic, 34 štirirazrednic, 47 petrazrednic, 33 šestrazrednic, 1 sedemrazrednico in 15 osemrazrednic. — V kratki dobi 4 let je to pač lep napredek v razvoju narodnega osnovnega šolstva.

Nadzornik Gangl je uspešno sodeloval tudi pri ustanavljanju javnih meščanskih šol in je ob prevratu zastavil svoj vpliv za razmah tega šolstva. Pred vojno je bilo na Kranjskem le dvoje teh šol, nemška v Krškem in slovenska v Postojni, ki je sedaj — žal — pod Italijo. Po vojni je višji šolski svet ustanovil sedem novih javnih meščanskih šol, in sicer v Ljubljani 2 deški in 2 dekliški, na Jesenicah, v Ribnici in Trzinu, v Krškem pa je nemško preuredil v slovensko meščansko šolo. Tudi tu je pripisovati velik del zaslug nadzorniku Ganglu, ki se je vsikdar zavzemal za meščanske šole.

Posebno pri srcu je Ganglu razvoj in napredek strokovnega šolstva za nepolnočutno mladino. Petrazredno gluho-nemnico v Ljubljani je razširil v osemrazrednico, trirazredno pomožno šolo za slabo nadarjeno dečo v šestrazrednico s pripravljalnimi razredom, šola za slepe v Kočevju pa ima sedaj 2 razreda.

Tak je vsestranski razmah narodnega šolstva pod neumorno in smotreno delavnim višjim šolskim nadzornikom Ganglom v njegovem področju. Plemenit v duši, blag v srcu, vnet za vse lepo, dobro, pošteno in koristno, poln resnične ljubezni do domovine, kremenit značaj; tak stoji na čelu šolstva in učiteljstva svojih okrajev, zato ga vsak visoko ceni in spoštuje, posebno pa napredno učiteljstvo, ki mu je odkrito vdano iz dna duše z iskreno željo, naj ga Bog še dolgo ohrani v čvrstem zdravju v procvit narodne prosvete in zglednega narodnega šolstva!

Ferdo Juvanec.

Ošabnost in prezirljivost med tovariši in tovarišicami je znak plitvega uma ali visoke domisljivosti.

E. G.

Ilustrovani učiteljski koledar za l. 1924.

Glavni Odbor Udruženja Jugoslov. učiteljstva v Beogradu naznanja, da izda 1. decembrom t. l. UJU svoj koledar, ki bo obsegal poleg običajne koledarske vsebine tudi: članke najznamenitejših slobosnih jugoslov. pedagogov, slike jugoslov. pedagogov, njih biografije in bibliografsko navedena pedagoška dela; forizme svetovnih in jugoslovanskih pedagogov; pedagoške Matice v naši kraljevini in dela, ki so jih izdale; slike slobosnih učiteljskih prosvetnih in organizacijskih delavcev; statistiko jugoslovenskih šol, učiteljstva in dece v kraljevini in izven nje; nastave šolskih in prosvetnih zakonov in naredb, ki so v veljavi v posameznih pokrajinah in izčrpi iz onih, ki so v veljavi za vso državo; bibliografija obojnih jugoslov. pedagoških in šolskih knjig, pedagoških in mladinskih listov; naslovi in kraji šolskih oblascev in nadzornikov; izčrpek iz zakona o taksah idr.

Koledar bo tiskan s cirilico in latinsko, v srbskem, hrvatskem in slovenskem jeziku. Obsegal bo do 15 tiskovnih pol velikega formata in bo stal za predplačnike in naročnike vnaprej 20 Din, pozneje pa več.

Denar se oddaje okrajnim učiteljskim društvom pod imenom »Koledar UJU« ali pa direktno Pov. UJU v Ljubljani. Pozivamo okrajna učiteljska društva, da nabirajo naročnike za koledar! O tem dobe okrajna društva še posebno okrognico! Zadnji rok je do 15. novembra, ker izide koledar že s 1. decembrom t. l.

Koledar je važna podlaga za bodočo jugoslovensko pedagoško enciklopedijo, za biografski leksikon jugoslovenskih pedagogov in za zbiranje jugoslovenske pedagoške bibliografije.

Tovarišice in tovariši! Podprimo veliko kulturno delo in usmerimo tudi mi svoj korak z UJU — h kulturnemu ujedenju.

Naročite koledar UJU!

POVERJENIŠTVO UJU V LJUBLJANI.

Ugledno Ravnateljstvo lista »Edinost«, Trst. V primerno ravnanje se javlja naslovljenemu ravnateljstvu, da se odlaga izvrševanje odloka podpisane prefektore z dne 22. tek. meseca, št. 041—5323, tičočega se obveznosti dvojezičnega izhajanja listov, ki se v tej pokrajini objavljajo v neitalijanskem jeziku. — Prefekt: Crispo Moncada.

Naše narodno prosvetno delo.

PRVI NARODNO-PROSVETNI ODESK PO NOVM POSLOVNIKU.

Tovariš nadzornik Rus je pri okrajnem učiteljskem društvu za Kranjski okraj na zborovanju dne 12. septembra t. l. obširno poročal o pomenu in namenu okrajnega narodno-prosvetnega odseka.

Društvo je sprejelo nato sledeče predloge:

1. V zmislu člena 58. poslovnika za odseke UJU poverjeništvu Ljubljana osnuj učiteljsko društvo za Kranjski okraj

Okrajni narodno - prosvetni odsek, ki dajaj inicijativo centrali in izvaja delo v podrobnem v svojem področju po navodilu centrale.

2. Učiteljstvo v okraju poročaj temu odseku prav na kratko in takoj po uprizaritvi o vsaki šolski prireditvi, o mladinskih igrah in spevoigrah z namenom, da jih odsek priobči v našem stanovsko-političnem glasilu v svrhu statistike in vsepšopnega pregleda.

3. Narodno - prosvetnemu odseku v Ljubljani se naroča, da začne takoj sestavljati seznam slovenskih mladinskih iger in spevoiger, in sicer s kratko, a pregledno vsebino. Te podatke naj dobiva z onih šol, kjer so se te igre že uspešno priredile.

O p o m b a: Ustanovitev okrajnih narodno-prosvetnih odsekov je zelo pozdraviti, ker se bo s tem naše delo zelo podkrepilo. Za princip je vzeti, da naj ne bo v odseku preveč članov, naj bodo taki, ki se zanimajo in delujejo na tem polju in kar je poglavito, da so blizu skupaj, ker sicer jim je težko pogosto sestajanje in delovanje. — Ta princip se bo moral uveljaviti tudi pri novi sestavi centralnih odsekov, ker isti le radi finančnih težkoče ne morejo delovati. — V kratkem prične izhajati knjižnica »Šolski oder«, ki bo kažipot našim odrom, kaj naj uprizarjajo in jim bo hkrati nudila igre. — V zadnjem času smo doznali za mnogo uprizaritev na šolskih odrih, o katerih se sploh ni poročalo našemu listu. Prosimo tovariše okoliških šol, da v prihodnje to store. Uredništvo.

—p Več šolskih vodstev nas prosí, da bi jim dali vzorec za premakljivi šolski oder, ki je čim cenejši in najpripravnejši. Prosimo one tovariše, ki imajo kakke pripravne načrte in tozadevne nasvete ter izkušnje, da bi nam jih vposlali, da bomo lahko povpraševalcem ustregli.

Šolski odri in pevski zbori.

—po Iz Postojne. V nedeljo, dne 14. oktobra je naša mladina igrala »V kraljestvu palčkov«. Uprizoritev je bila tako popolna, kakor je menda še ni videlo naše mesto. Igra kot taka je bila že dovoljkrat ocenjena. Avtor Ribičič bi bil pri nas na lastne oči mogel videti nje triumi! Jedro mehke pravilice — ljubezen do matere — je božalo male in izživalo solze velikim. Vsestransko mojstrsko prirejeno uprizaritev, ki nas je kar očarala, je pripravil g. Mirko Pikel. Za svoj brezmejni trud naj sprejme s tega mesta vso zahvalo staršev sodelujočih otrok! V pomoč so mu bili g. Žorž ml., ga. Sobanova in ga. Buda. Tudi njim naša velika zahvala! S kulisami se je izkazal mojstra-umetnika g. Černigoj, z izdelki raznih sceničnih potrebščin pa nadarjeni g. Fr. Bizjak. In kaj naj rečem posamič o njih, ki so igrali? Ko so vendar bili vsi tako dobri, tako izvrstni, eden boljši kot drugi. Le petje — pa saj veste, mlada grla in zunaj je že mraz — le petje jim je bilo nekoliko preteško; a na splošno se to niti ni opazilo, predvsem pa se je docela izgubilo v prelestni igri. Krono je po sodbi resnih opazovalcev nosil kralj, mali še ne osemletni Boris; norček, šegava Pavla pa je bil norček, ki bi delal čast velikomestnemu odru.

—po Mala Nedelja. Osnovnošolska mladina pri Mali Nedelji je vprizorila pod vodstvom učiteljstva v Društvenem domu 11. marca t. l. prireditve s sledečim sporedom: 1. Pozdrav šol. vod., 2. Petje: a) Slovenec sem, b) Slovenac, Srb, Hrvat, c) Naprej zastava Slave, 3. Otroška igra »Šivilja Klara«, 4. Živa slika, 5. Nastop »uniformiranih« »Mladih vojakov« s petjem in korakanjem. — Udeležba sijajna, nad 400 ljudi. Vkljub temu, da je bilo dobro pogoščenih nad 100 otrok, je ostalo čistega dobička 1200 Din. Občinstvo je bilo s prireditvijo zelo zadovoljno. — Dne 30. junija t. l. pa je priredilo malonešolsko učiteljstvo s šolsko mladino poučni izlet v Ljutomer. Od Male Nedelje smo šli peš v Križevce, kjer nam je tov. Herzog razkazal krajeve znamenitosti, predvsem opekarno, umetni mlin in umetno žago. Iz Križevc smo se peljali z vlakom v Ljutomer, kjer smo si pod vodstvom tov. Mikla ogledali v meščanski šoli razstavo risb in ženskih ročnih del, nadalje elektrarno in druge ljutomerske znamenitosti. Pred okrajnim glavarstvom je pozdravila mladina gosp. okraj. kom. dr. Mlinarja (gosp. okr. glavar je bil odsoten) in gosp. nadzornika Koropca. Popoldne se je vršila v Sokolski dvorani otroška predstava s istim sporedom kakor pri Mali Nedelji. Zvečer se je zadovoljna mladina z učiteljstvom med petjem in vriskanjem odpeljala domov na vozovih, katere so dostavili Malonedeljčani. — Da se je vršila predstava v Lju-

tomeru, se imamo zahvaliti vodji davčne oblasti gosp. Pernetu, postajenačelniku gosp. Komacu in ljutomerskim tovarišem Zacherlu, Miklu in Stoparju. Pri obeh prireditvah nam je bil v veliko pomoč tudi gosp. inženier Lupša. Trgovec gosp. Sattler iz Gornje Radgone je prispeval 200 Din. — Č.

Šolska ljudska predavanja.

—pp V nedeljo, 28. oktobra 1923 smo imeli v Brezovici roditeljski sestanek v šoli. Predaval je šolski voditelj Zdravko Mikuž: 1. O važnosti »Odpustnic«. 2. O vzgoji otrok. (Nadaljevanje.) 3. O položaju notranjskih, primorskih ter koroških Slovencev z resolucijo: Vsakemu narodu svoje pravice! Udeležba staršev je bila prav povoljna.

Književnost in umetnost.

Nove knjige in druge publikacije.

—kpl. Poziv na pretplatu, saradnju i oglašivanje! Dne 15. XI. o. g. naumico sam početi izdajati obiteljski i opci prosvjetni časopis »Dom i Škola«. List će izlaziti svakog 1. i 15. u mjesecu, a godišnja mu je pretplata 50 Din, za pola i četvrt godine razmjerno. Program mu je raditi na zbližavanju i popravljanju doma i škole, kao i na opće prosvjetnom dizanju našega naroda u svim manifestacijama kulture i morala. »Dom i Škola« će organizirati prosvjetan rad i prosvetne radnike u domovini, da se sa diletantskog, pojedinačnog i sporadičkog rada na području naše pučke prosvjete prede na općenit i sistematičan rad. »Dom i Škola« će pratiti i potpomagati sav rad na općoj prosvjeti u našem narodu, te ga pribirati i bilježiti, tako, da će »Dom i Škola« biti i din list te vrste u nas, te ne će konkurirati nijednom prosvjetnom listu, nego će ih — šta više — krepko podupirati i raširivati svojom propagandom u narodu. Kako će »Dom i Škola« bit naš najrašireniji narodni list, to se oglašivanje u njemu samo po sebi preporučuje. Moli se za što obilniju saradnju, pretplatu i oglašivanje. Saradnja će se dobro honorirati. Pretplata, članci i oglasi šalju se potpisano. U Sotu, p. Sid. 20. X. 1923. — Stjepan Dobrinčić, rav.-učitelj — urednik »Dom i Škola«.

—kpl. Planinski koledar za leto 1924. je pravkar izšel. Razposlal se je vsem plačujočim naročnikom, in sicer priporočeno. Kdor ga ni dobil, naj se takoj obrne na Brunon Rotter, Maribor, Krekova 5. Koledar se ne bo dobival po knjigarnah.

—kpl. Andersenove pripovedke. Za slov. mladino priredila Utva. »Splošna knjižnica« št. 7. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Strani 112. Cena broš. 12 Din, vez. 17 Din.

—kpl. Dr. Lavo Čermelj: Boškovičev nauk o materiji — prostoru — času v luči relativnostne teorije. Splošna knjižnica 6/1. 52 str. 8°. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Cena (brez poštnine) broš. 16 Din, vez. 23 Din.

—kpl. Ivan Albreht: »Zelena livada«. Ljubljana 1923. Izdala in založila A. H. & O. F. Cena trdo vezani knjigi 15 Din.

Ocene.

—k Planinski koledar za leto 1924. Uredil Fr. Kocbek — Gornji grad. Vsebinsko: Koledar. Hoja po gorah. Turistovski promet v obmejnem pogorju. Mednarodni brzojavni ključ. Varujete gorske cvetke. Znamenja v sili. Zdravstveni nasveti turistom. Slovensko planinsko društvo. Organizacija T. K. Skala. Organizacija Jugoslov. zimskošportnega saveza v Ljubljani. Hrv. planinarsko društvo. Hišni red v planinskih kočah. Odredbe za obisk planinskih koč. Seznam planinskih koč. Vodnik od koč do koč v Sloveniji. Planinske koč v zasedenem ozemlju. Vodnik za planinske kraje Slovenije. Planinski kraji v zasedenem ozemlju. Spominske knjige in štambiljke, seznam. Seznam vodnikov in aspirantov S. P. D. Seznam slovenskih gora, prehodov in sedel. Planinsko slovstvo. Oglasi. — Slike in risbe: Vozli za vrv. Konj (Savinjske Alpe) 1803 metre. Pohorje. Julijske Alpe (A. Knafele). Karavanke. Savinjske Alpe. Ojstričica. Dom na Vršiču.

—k Andersenove pripovedke za mladino. Priredila Utva. Naše mladinsko slovstvo, ki je dolgo časa spalo spanje pravičnega, se je začelo zadnja leta lepo razvijati. Deloma iz izvirnikih, deloma v prevodih moremo nuditi mladini vsaj nekaj izbire. Tudi »Splošna knjižnica« je v

Najboljši nadzorniki so učenci.

E. G.

Neodrešena domovina in obmejno šolstvo.

—r. Poitalijančenje slovenskih šol — zakon! Italijanski državni uradni list Gazzetta ufficiale št. 250, z dne 24. okt. 1923 objavlja kralj. odlok o šolski reformi. Člen 4. tega zakona se glasi: »V vseh ljudskih šolah Kraljevine se vrši pouk v državnem jeziku. V občinah, v katerih se običajno govori drugačen jezik, bo ta (jezik) predmet učenja v dodatnih urah. Pouk drugega jezika je obvezen za drugojezične učence, za katere so starši ali izrševalci očetovske oblasti podali v začetku šolskega leta tozadevno vpisno izjavo.«

—r. Dvojezičnost slovanskih listov — odložena. Dne 26. oktobra je prejelo ravnateljstvo tržaške »Edinosti« naslednji odlok: »Kr. prefektura tržaške pokrajine. 041—5394, Trst, 26. oktobra 1923.

svojem 7. zvezku poklonila slovenski mladini lep šopek Andersenovih pripovedk, ki jih je v ta namen priredila priznana naša pisateljica Utva. Pravljica je in ostane za mladino gotovo eno najprijetnejših beril. Vzgaia, zabava, uči, vzbuja fantazijo ter vpliva v vsakem oziru blagodejno. In med kopo takega čtiva je Andersen poleg narodnih pravljic gotovo eden najboljših avtorjev. Naj bi našel med našo slovensko mladino prav mnogo takih hvaležnih čitateljev, kakor jih je imel in jih gotovo še ima v svoji severni domovini. Saj nizka cena in lepa oprema bo gotovo odprla knjigi pot v sleherno hišo, kjer le utriplje kal mladih src.

—k Dr. Lavo Čermelj: **Boškovičev nauk o materiji — prostoru.** »Splošna knjižnica«, ki je začela izhajati v drugi polovici avgusta t. l., nam je dala v svojem 6. zvezku I. delo svoje znanstvene zbirke v obliki osmerke. Priznanja vredna in posrečena je bila misel pokazati širšim krogom našega razumništva domačina, Hrvata Boškoviča, učenjaka svetovnega slovesa. Krik nam sovražnega inozemstva, češ, da smo barbari, nas je tako premotil, da že skoro sami verjame mo tej laži. Zato je tembolj potrebno, da dvignemo naše duševne velikane iz pozabljenja in hvaležni smo doktorju Čermelju, da nam je pokazal Boškovičev nauk o materiji — prostoru — času v luči relativnostne teorije. Dvesto let mineva, odkar je Boškovič pisal o teh svojih naukih, toda sila njegovega genija je bila tolika, da nam danes zvane ti nauki kakor plod sodobnega znanstvenega raziskavanja! Delo je pisano razumljivo, ne samo za strokovnjaka, temveč tudi za vsakega naobraženega lajka. V »Dodatku« nam poda pisatelj par podatkov o Boškovičevem življenju in delu, kar nam knjigo še tembolj približa. Narod, ki svojih velikih mož ne časti, jih ni vreden. Ali hočemo biti Slovenci tak narod? — Če pa hočemo res ceniti svoje genije, moramo spoznavati njihova dela! — Cena knjige je nizka, oprema dostojna. Zato pa upamo, da bo naše razumništvo rado seglo po tej knjigi.

—k Ivan Albreht: **»Zelena livada«.** Naša mladina je zopet za eno knjigo bogatejša. »Zelena livada« ji prinaša vrsto pesmi, pravljic, kratkih povesti iz otroškega življenja, nekaj basni iz Brazilije ter vrsto »Indijskih pregovorov«. Pestra vsebina hrani mnogo zabavnega in poučnega vzgojnega. Jezik je gladek in lahkoumljiv, način pripovedovanja preprost in otroški duši dostopen. Knjigo krasi štiri lepe naslovne vinjete ter naslovna slika po originalu akad. slikarja M. Gasparija, ki zna s svojo sliko tako toplo in prijetno govoriti srcem naše mladine. Lepi papir in brezhibna oprema vrednost knjige še povečujeta. Zato bo gotovo naša mnogo prijateljev, posebno zdaj, ko že trkata Miklavž in Božič na vrata. »Zelena livada« se dobi po vseh knjigarnah. Kjer je ne bi bilo, naročite kar pri »Zvezni knjigarni« v Ljubljani, Marijin trg 8.

Naša gospodarska organizacija.

—g Poziv upnikom I. Upniki podpisane zadruge se naprošajo v zmislu § 40. združnega zakona, da prijavijo svoje terjatve. — **Učiteljska stavbna zadruga v Ljubljani, r. z. z. o. z., v likvidaciji.**

—g »Učiteljski dom« v Mariboru. Članarina in darila: Tušak Radivoj, učitelj v Krčevini, 2 obveznici à 100 Din (s kuponi od septembra 1922 dalje); doslej je izkazanih 128 obveznic à 100 Din = 12.800 Din. Mejovšek Rado, nadučitelj Orlayas, 40 Din. Musek Ljudevit, nadučitelj Št. Vid niže Ptuja, 10 Din. Kopic Radoslav, nadučitelj v pok. Maribor, v spomin na umrlega tovariša Majhena v Studencih, 100 Din. Potočnik Ante, nadučitelj Podsreda, 10 Din. Učiteljsko osnovne šole na Pobrežju 70 Din. Vsem pri srčna hvala! — Tovariši blagajniki učiteljskih društev! Leto se nagiblje h koncu, spomnite se »Učiteljskega doma« in pošljite članarino. Doslej je poslalo članarino šele 5 društev!

Naša kulturna organizacija.

Ferijalni Savez učiteljstva.

—i Poziv! Tovariši in tovarišice! Ne puščajte svojih beograjskih ferijalnih borcev samih! Podprite naše težnje in naše delo s pristopom v F. S. Ne le kdor namerava potovati, vsak zaveden učitelj (ica) bi moral biti član te naše mlade, a tako potrebne organizacije. Pristopite vsi, podprite nas moralno! — S ferijalnim

pozdravom Pirnat Viktor, zastopnik učiteljske P. F. S.

—f Mariborska učitelj. P. F. S. Pozivljamo vse one tov. ferijalce iz Maribora, ki so bili v preteklem šolskem letu radi skupnega potovanja včlanjeni pri drugih učitelj. P. F. S., da v novem šolskem letu pristopijo k naši podružnici. Obenem vabim k pristopu vse mariborske tovariše, ki še niso člani, in one iz drugih učiteljskih društev, ki gravitirajo v Maribor in še nimajo svoje P. F. S. — J. Mlinaričeva, Studenci.

Predavanja in poročila pri društvih.

—s Okrajno učiteljsko društvo za ljubljansko okolico, 6. oktobra 1923 v Ljubljani. Od — članov, navzočih —?

»O moralnem dobru in zlu«, predaval dr. Veber, univ. prof.

Sedma obletnica bojev v Dobrudži, predaval tov. Gole.

—s Učiteljsko društvo za kozjanski okraj, 4. oktobra 1923 v Kozjem. Od — članov, navzočih dve tretjini članov.

O kongresu UJU v Ljubljani, poročal tov. Lovše.

Osnovno šolstvo v Primorju, predaval tov. Lazar.

Problemi vzgoje najširših plasti naroda, predaval tov. Rob. Ivanuš.

—s Učiteljsko društvo za laški okraj, 10. oktobra 1923 v Zidanem mostu. Od 104 članov, navzočih 69.

Učitelj kot zdravnik, predaval tov. Blaž Jurko.

—s Cerkljansko-loški krožek, 6. oktobra 1923. Od — članov, navzočih —?

Skupščina v Ptuj in kongres v Ljubljani, poročal tov. Skubic.

O vzgoji najširših plasti našega naroda, predaval tov. Kozin.

—s Marnberško učiteljsko društvo, 2. junija 1923 v Ribnici na Pohorju. Od 32 članov, navzočih 22.

»O narodnostnem quodlibetu«, predaval tov. Krajnik.

UČITELJSKI PEVSKI ZBORI.

—zb. Marnberško učiteljsko društvo je ustanovilo dne 6. oktobra t. l. svoj pevski zbor pod vodstvom tov. M. Pivca.

Slovenska šolska Matica.

—ko Poverjeniki »Slovenske šolske Matic« se naprošajo, da pošljejo nabitne pole članov za l. 1923. Knjige bodo v kratkem dotiskane, zato na delo, da bo čimveč učiteljska v Matičnem krogu.

Splošne vesti.

— Fran Kocbek — odlikovan. Dne 14. oktobra je bil v Gornjem gradu odlikovan tamkajšnji nadučitelj v pok. gosp. Fran Kocbek za zasluge na prosvetnem polju z redom sv. Save V. razr. Ob pol 9. uri se je zbralo v čitalnični dvorani mnogo občinstva; med tem so bili zastopniki okrajnega sodišča, davčnega urada, okrajnega odbora, čitalnice, posojilnice. Navzoče je bilo tudi skoraj vse učiteljsko, ki je priredilo tega dne društveno zborovanje. Slavnost se je pričela z nagovorom, ki ga je imel g. J. Osojnik, uradni vodja politične ekspoziture v Mozirju. Omenjal je slavljencevo delovanje na šolskem, pisateljskem in združniškem polju ter njegove zasluge za planinstvo. Pozval je navzoče, davzklíknejo Nj. Vel. kralju trikrat živio in pripel nato Kocbeku red na prsi. Gosp. dr. V. Hočev var, okrajni sodnik v Gornjem gradu je naglašal odlikovančevu neustrašeno delovanje za slovensko in s tem jugoslovansko narodnost. G. dekan Novak je povedal v svojem govoru, da je odlikovanec vedno podpiral duhovščino pri pouku verouka v šoli in tudi sam vzgajal šolsko mladino v verskem duhu. Predsednik učiteljskega društva V. Pulko je našteval odlikovančeve zasluge za ustanovitev »Zaveze jugoslov. učiteljstva«, njegovo plodonosno pisateljevanje, njegovo delovanje v učiteljskem društvu kot član in večletni predsednik in njegovo zagovarjanje učiteljstva, ko je bil 18. let član okrajnega šolskega sveta. Jako ganljiv je bil nastop P o d b r e ž n i k o v e h čerke, ki se je odlikovancu zahvalila za njegove nauke v šoli in mu podala šopek cvetlic. Odlikovanec se je vsem iskreno zahvalil in pevcii so zaključili to pomembno slavnost s pesmijo »Pozdrav«.

— Ljubljansko učiteljstvo in učiteljstvo bližnje okolice opozarjamo na predavanja ljudske visoke šole v Ljubljani, ki se vrše vsako nedeljo ob 10. uri dopoldne v dvorani na univerzi. Spored predavanj glej »Učit. Tov.« št. 44. V nedeljo 4. t. m. se je vršilo prvo predavanje dr. K. Ozvalda »O potrebi nove orientacije« ki je bilo zelo dobro obiskano. Prihodnjo nedeljo predava univ. prof. dr. Hadži »O zgledih iz živalstva«.

— **Tovariši, tovarišice iz sežanskega okraja in tržaške okolice**, ki ste bili pregnani in odslovljeni ob začetku tekočega šolskega leta in sedaj služujete v Jugoslaviji, sporočite mi svoj naslov (službeni kraj)! — J. Rustja, nadučitelj, Stari trg pri Črnomlju.

— **Liga X.** se je oglašil zadnjič v »Slovincu« glede preklica zadnjega odloka ministrstva prosvete. Olikanih besed nismo pričakovali nikdar od njega — Mirna Bosna!

— **Umrla je** v Ložah pri Vipavi 25. t. m. gospa Mercina Ivana, vdova po učitelju in mati tovarišev Franca, Josipa in Ivana Mercine. Vsem preostalim naše iskreno sožalje!

— **Ga. Pavla Rojic**, soproga nadučitelja v Dornbergu je dne 30. oktobra t. l. po dolgi in mučni bolezni umrla. Pogreb je bil 1. novembra t. l. Naše sožalje!

— **One tovariše, ki jim je bila doposlana dr. Žgečeva knjiga »Problemi vzgoje najširših plasti našega naroda«** v svrhu referata pri okrajnih učiteljskih društvih prosimo, da referirajo pri prvih zborovanjih o knjigi, ker pričnemo knjigo v najkrajšem času razposiljati na društva. Cena knjige je 12 Din, pri skupnem naročilu potom okrajnih učiteljskih društev je cena za učiteljstvo znižana in stane komad 8 Din.

— **Tovariši — lovci!** Tvornica učil in šolskih potrebščin v Ljubljani potrebuje v svrhu svojega obrata razne ustreljene ptice in živali, ki bi bile primerne za gačenje. V ta namen se naprošajo vsi tovariši-lovci, naj nam o prilikah pošiljajo take eksemplare. **Stroške in poštnino povrnemo.** Na delo tedaj; procvit naših gospodarskih podjetij je korist celotne naše organizacije, ker se čisti dobiček od njih uporablja izključno za organizacijo in narodno-kulturne namene!

— **Poverjenišvo UJU v Ljubljani potrebuje:** 1. Avstrijski državni šolski zakon in dokončni šolski in učni red. 2. Dr. Burckhardove zakonske zbirke 27. del »Volksschulgesetze« zvezek I.—IV. 3. Kranjske deželne šolske zakone. 4. Zbirka štajerskih deželnih šolskih zakonov. (Rožek in Končnik). Ponudbe z navedbo cene prosimo takoj na Poverjenišvo UJU — Ljubljana. Učiteljska tiskarna.

— **Uprava listov ima v zalogi nekaj posameznih števk »Popotnika«**, in sicer: letnik 1892 št. 2 do 21, letnika 1900 št. 7 in 11, letnik 1903 št. 5, 7, 10 in 12, letnik 1904 št. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, letnik 1907 št. 1 ter 4 do 12, letnik 1908 št. 1 do 9 in 11, letnik 1909 št. 4 do 10, letnik 1910 št. 1 do 5, letnik 1911 št. 1 do 5 ter 11, letnik 1912 št. 1, 6, 7, 8, letnik 1916 št. 1, 2, 3, 5, letnik 1917 št. 1 in 3 do 6, letnik 1918 št. 4, 5, 6, letnik 1919 št. 1, 2, 4, 5, 6, 9, 10, 12, letnik 1920 št. 1, 2, 3, 7, 9, 12, letnik 1921 št. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12. — Kdor bi hotel kak letnik »Popotnika« izpopolniti, mu iz te zaloge radevolje postrežemo z navedenimi zvezki brezplačno proti vpošiljati vi znamk za poštnino.

Uprava listov UJU.

— **Ena oseba, upokojenka ali upokojenec** dobi lepo sobo s pohištvom kot brezplačno stanovanje v večjem kraju ob železnici. Pogoj je le ta, da prevzame nadzorstvo in zračenje drugih delov hiše zaradi odsotnosti gospodarja. Naslov pove uprava »Učiteljskega Tovariša«.

Iz naše stanovske organizacije.

Iz glavnega odbora UJU v Beogradu.

+glo. Iz seje Izvršilnega odbora UJU v Beogradu dne 13. oktobra t. l.

1. Poslovnik in izpremembe pravil UJU. Sklenjeno je bilo, da se natisne poslovnik in izpremembe pravil, sprejete na glavni skupščini v Ljubljani.

2. Za neodrešene brate v Italiji. Predsednik poroča, da je prejel poročila o zatiranju našega šolstva v Istri, o izganjanju naših učiteljev in postavljanju Italijanov na njihova mesta, o zabranjevanju našega jezika v šolah in uvajanju italijanskega učnega jezika v naših šolah. — Vsi člani so povdarjali, da je ena prvih naših dolžnosti, da se zavzamemo za zatirane brate. Sprejet je bil predlog, da o temi poroča »Narodna Prosveta« in da se izroči memorandum ministru prosvete, parlamentarnim klubom in vladi.

3. Projekt zakona o narodnih šolah. Predsednik je poročal, da se projekt zakona o narodnih šolah v ministristvu prosvete izravna v zakonom o državnih uradnikih, da ne bo kakih

kontradikcij moramo gledati, da se une-sejo one odredbe, ki so za nas povoljneješe.

4. Viš. ped. šola. Min. prosvete pripravlja nov zakon o višji pedagoški šoli s ciljem izobraziti meščanskošolske učitelje in šolske nadzornike. Predsednik poroča, da se na ta način vprašanje splošnega višjega šolskega izobraževanja učiteljstva odlaga. Treba bo opomniti gosp. ministra na dano besedo Glavnemu odboru, da se pribori učiteljstvu dostop na univerzo.

5. Seja širšega Glavnega Odbora UJU. O vseh teh vprašanjih bi bilo nujno potrebno se pogovoriti na seji vseh zastopnikov učiteljstva iz države. Blagajna UJU pa ne izmore v danem momentu teh stroškov, zato je bil sprejet predlog, naj poverjenišva izjavijo, če bi sama nosila stroške za svoje delegate.

Gibanje okrajnih društev v Sloveniji.

Vabila:

= **LJUBLJANSKO UČITELJSKO DRUŠTVO** zboruje v soboto, 10. novembra 1923 v telovadnici na l. mestni deški šoli v Ljubljani. Pričetek točno ob 9. uri dopoldne. Dnevni red zborovanja: 1. Otvoritev zborovanja in poročilo predsednikovo. 2. Tajnikovo poročilo o tekočih društvenih zadevah. 3. Nekaj smernic, katere naj pozna vsak osnovnošolski učitelj o vzgoji in pouku slepih otrok. Predava tov. strokovni učitelj Kobal Josip. 4. Slučajnosti. Odbor.

= **LJUBLJANSKO UČIT. DRUŠTVO** proslavi 50letnico rojstva zaslužnega društvenega člana viš. šol. nadzornika Eng. Gangla s slavnostnim zborovanjem, ki se vrši v soboto, 10. novembra 1923 v telovadnici na Ledini. Pričetek točno ob 11. uri dopoldne. Dnevni red slavnostnega zborovanja:

1. Slavnostni govor predsednika društva, ki čestita jublatu v imenu vsega učiteljstva, včlanjenega v ljubljansko učiteljskem društvu. 2. Nagovor poverjenika UJU pov. Ljubljana, ki čestita jublatu v imenu vsega članstva UJU pov. Ljubljana.

K proslavi tega pomembnega jubileja vljudno vabi odbor vse članstvo ljubljanskega učiteljskega društva in po njih vpejlane goste. Člani drugih okrajnih učiteljskih društev, ki se morejo udeležiti te proslave, dobrodošli. Odbor.

= **BELOKRANJSKO UČITELJSKO DRUŠTVO** zboruje 17. novembra 1923 ob 13. uri v Semiču s sledečim dnevnim redom: 1. Odobrenje zadnjega zapisnika. 2. Poročilo predsedstva. 3. Razvoj duševnega obzora otroške dobe, poroča tovarišica Anica Erzinova. 4. Poverjenik Slov. Šol. Matic bo pobral članarino za leto 1923. 5. Slučajnosti. Kdor želi obedovati, naj to pravočasno javi tovarišu Janezu Riglarju. — NB. Nekateri tovariši (ice) so pozabili, da je udeležba na društvenih zborovanjih za vse člane obvezna. Odbor.

= **MARNBERŠKO UČIT. DRUŠTVO** zboruje v petek, dne 16. novembra t. l. v Vuhredu ob pol 9. uri. Razen stanovskih in društvenih zadev se bo vršilo praktično predavanje tov. ravn. D. Humeka o knjigovestvu. Ker je zborovanje učnega in praktičnega pomena, naj nihče ne izostane. — Odbor.

= **UČITELJSKO DRUŠTVO ZA SLOVENJEBISTRIŠKI OKRAJ** zboruje v četrtek, dne 15. novembra ob pol 11. v deški šoli v Slov. Bistrici. Dnevni red: 1. Prečitanje zadnjega zapisnika. 2. Društvene in stanovske zadeve. 3. Poročilo učiteljskega zastopnika v višem šolskem svetu. 4. Rokotvorni pouk — vezanje knjig, podava tov. Zagažen. 5. Slučajnosti. Udeležba obvezna. — Kdor še ni poravnal članarine, naj to nemudoma stori. Društvo ima tudi svoje dolžnosti napram UJU v Ljubljani in »Učiteljskemu domu« v Mariboru.

Poročila:

+ **UČITELJSKO DRUŠTVO ZA KOZJANSKI OKRAJ** je zborovalo dne 4. oktobra t. l. v Kozjem. Navzočih je bilo dve tretjini članov. Pristopili sta na novo tov. Mar. Kosova, Buče in Mar. Šetinčeva. Prevorje. O učiteljskem kongresu je obširno poročal tov. Lovše. Poročilo o pokrajinski skupščini je izostalo, ker ni bilo na isti nobenega delegata. O »Osnovnem šolstvu v zasedenem Primorju« je poročal tov. Lazar. — Z razpravo o »Problemih vzgoje najširših plasti našega naroda« je tov. tajnik pripo-

očal to knjigo v nabavo in temeljito proučenje. Sprejet je bil predlog glede pristopa društva k Jugoslov. Matici. Prihodnje zborovanje bo meseca marca v Kočevju.

+ **KRANJ.** Tukajšnje učiteljsko društvo je zborovalo dne 12. septembra v Kranju z dvetretjinsko udeležbo.

Predavanje: 1. Tovariš Luznar: Kavčuk, dobava in tehnična uporaba. Za večino poslušalcev je bila snov popolnoma nova in da bi se mogla s pridom uporabiti v višjih razredih, se je izrekla želja, da bi tovariš predavatelj objavil svoje poročilo v »Popotniku«.

2. Tovariš nadzornik Rus kot načelnik narodno - prosvetnega odseka poroča obširno o pomenu in namenu tega odseka ter stavi končno zadevne resolucije.

Služajnosti. Dokler ne dobimo za poročanje šolo novih knjig, naj ostanejo vabi one iz najvišjega oddelka.

Popoldne je bil ogled kavčukove tovarne »Vulkan« v Kranju, ki je zaenkrat edina te vrste v Jugoslaviji. Tu so izdelovali isti dan podpetnike in radirke. Nekaj dni je naročilo zbirko učil raznovrstnega urovega kavčuka ter nekaj tovarniških izdelkov.

+ **GORNJEGRANSKO UČITELJSKO DRUŠTVO** je zborovalo v Gornjem Gradcu dne 14. oktobra. Društveniki so pristopovali redki slovesnosti. Naš najboljši delavni in zaslužni tovariš Fran Kocbek je bil odlikovan z redom v. Save V. r. Po tej svečanosti se je vrnilo zborovanje. Navzočih 15 članov in gost. Predsednik referira o Žgečevi prošnji »Problemi vzgoje najmlajših plasti našega naroda«; precej teh brošur se razpeča. Glede najnovejšega odloka v zadevi vzgoje otrok v verskem oziru poda tov. Zemljč izjavo, da jemljemo z obžalovanjem na znanje, o navedbo, ki ovira našo po ustavi namenjano državljansko svobodo in nas podreja cerkveni samovolji.

+ **MARNBERŠKO UČITELJSKO DRUŠTVO** je zborovalo dne 2. jun. 1923 v Ribnici na Poh. Navzočih je bilo 22 članov; nenavzočih 10 članov. Na tem zborovanju je marljiv tovar. nadučitelj Krajnik podal svoj temeljito in vestno sestavljeni referat o narodnostnem jezikovnem quodlibetu. Pri njem smo tega vajeni! V zaključku nam je povedal dokaj črtic iz lastnega življenja o domu, učiteljih, kako in kaj se je učil v šoli..., kjer se ni nihče brigal za narodnost... Potem o gimnaziji, o profesorjih tam v Gorici in kaj je vsak zahteval, o »gorenjščini«, »kranjščini«, o »Prešernofilih«, o književnem jeziku. Izborna predavanje je poslušal vsak z zanimanjem. Koliko zbiranja, truda in časa je to delo zahtevalo od predavatelja! Ni bila odveč prisrčna zahvala tov. predednika za ta veliki trud — ki jo je izrekel v imenu vseh. Povdarjal je zopet truljubnost referenta, dasiravno isti že tako dolgo deluje na polju šolske izobrazbe — naj nam bo vsem v vzgled in spodbudo!

Reši se tudi »potna torba« — dvoje prašanj, ki se tičeta šolskega obiska.

+ **MARNBERŠKO UČITELJSKO DRUŠTVO** je zborovalo dne 6. oktobra 1. v Vučenici o/D. Navzočih je bilo 24 članov, odsotni šo bili 4, 3 člani so se reselili drugam.

Častni član. Pri otvoritvi izroči tov. predsednik tov. Sim. Viherju diplomu. L.

1920. ga je naše društvo — ob priliki 40-letnice njegovega zvestega službovanja — imenovalo častnim članom — v znak zaslug na polju narodnega in prosvetnega dela... Radi takratnih razmer se mu je mogla diploma šele danes, po 3 letih, izročiti. Vzradoščen se tov. nadučitelj Viher zahvali. Po zborovanju je daroval 100 Din v društveno blagajno. Diploma je krasno delo ravnatelja D. Humeka.

Na predlog društvenega odbora se tudi tov. nadučitelja Krajnika imenuje častnim članom. Letos praznuje omenjeni tovariš 45letnico službovanja. Ves ta čas je neumorno deloval na šolskem polju, kakor tudi na narodno-prosvetnem ter zaradi trdnega in kremenitega značaja kot narodno-napreden vzor-mož moral pretrpeti v prejšnjih časih marsikatero bridko uro... Ni pa našel za svoje delo in narodnost umevanja niti pozneje. To imenovanje naj mu bo vsaj skromno zadovoljenje, da vsaj mi, ožji tovariši, znamo ceniti njegove vrline... Tov. Krajnik se v svoji skromnosti brani, končno pa ginen reče: »Sprejemem to — kot velik dar!«

Predavanja: O pokrajinski skupščini poroča tov. Olga Knapčeva. O kongresu UJU poroča tovar. Ivanka Vidmarjeva. Tov. Widmoser nam je razkazoval skioptične slike iz Dravske doline. Svoje potovanje je začel s sliko solnčnega vzhoda ter nas je vodil po prelepih krajih ob deroči Dravi, po vrhovih gozdnatega Pohorja do Vurberga — preskočil je tudi v Saleško dolino s Hudo luknjo ter zaključil prezanimivo razkazovanje s sliko solnčnega zahoda. Slike so bile čiste in jasne ter so nudile vsem navzočim prelep užitek.

Dr. Pregl se je že tretjič odzval našemu vabilu ter nam prav poljudno in zanimivo predaval o predznakih, simptomih, infekcijah raznih nalezljivih otroških boleznih ter končno podal dosti praktičnih navodil za postopanje ob takih boleznih.

Predlogi: 1. Tov. Krajnik predlaga, da se naj razgasi prošnja na pisatelje, izdajatelje in založnike šolskih knjig, da naj se ne izpreminja brez potrebe tekst pri knjigah, kar dela težkoče pri pouku.

2. Predlog istega tovariša glede točke nove pragmatike, da morajo stopiti vsi 65letni v pokoj, ne misli se pa pri tem, kje naj si ti iščejo strehe...

3. V smislu člena 33., 39. in 41. pod A zakona o narodnih šolah z 23. julija 1919, št. 623 Ur. list, ima učitelj pravico do brezplačnega stanovanja in ogreva, odnosno do odškodnine za to. Ker ni še izšla zadevna izvršilna uredba, naj vendar enkrat pov. UJU doseže, da bo ista izšla.

Pevski zbor. Ustanovi se društveni pevski zbor pod vodstvom tov. M. Pivca, učitelja v Marnbergu.

MIRKO VAUDA:

Zbiranje rastlinskih listov za risanje.

Skoraj na vseh osnovnih šolah, osobito podeželskih, se pri risanju več ali manj borimo s pomanjkanjem risarskih predmetov, čeprav nam jih vsaka okolica nudi obilo. To dejstvo izkoristimo z zbirko risarskih predmetov in če kje, se ravno tukaj uresničuje izrek: »V omejitvi se pokaže mojster.« Iz obšir-

nega poglavja glede **zbirke risarskih predmetov** hočemo z ozirom na časoprimernost podati le par kratkih praktičnih navodil za zbiranje rastlinskih listov.

Razločujemo: 1. zbirko jesensko-barvanih, 2. zbirko stisnjenih listov. To razliko je treba upoštevati, kajti uporaba teh zbirk je različna.

1. Zbirka jesensko-barvanih listov naj bo ločena od zbirke svežih, stisnjenih listov, o katerih govorim v 2. poglavju. Navadne listne oblike iz zbirke stisnjenih listov bomo namreč lahko že uporabljali na nižji, jesensko-barvane liste za risanje z barvami, ki je pač že precej težavno, pa le na višji stopnji. Da ohranimo mnogobarvno krasoto ovenelih listov, jih moramo zelo previdno in počasi sušiti ter jih spraviti v kolikor mogoče suho shrambo. Pri najboljšem ravnanju nam barve listov kmalu pobledé, vsled česar bomo to zbiranje in sušenje čisto obnavljali, in sicer čim nam le čas in prilika to dopuščata. Vsekakor se bomo najbolje posluževali vsakokrat znova nabranih jesensko-barvanih listov. Pri tem bomo posebno upoštevali živo in bogato barvane liste, kot jih imajo n. pr. bukev, breza, javor, vrba, divji in domači kostanj, breka, divja (vinika) in domača trta, robidnica, jagoda, regrat, jetrniki i. dr.

2. Zbirka stisnjenih listov — nam je z ozirom na zahteve novodobnega risalnega pouka nepogrešljiva. K sodelovanju z uspehom pritegnemo učence in tako bomo lažje prišli do velikega števila listov najrazličnejših rastlin. Učenci se prav radi odzovejo povabilu, da zbirajo in stiskajo liste, treba jim je le navodil k najprimitivnejšemu postopanju:

Zbirajo naj le liste s popolnimi, nepoškodovanimi oblikami, srednje velikosti ter v svežem stanju. V dvomljivih slučajih predložijo posamezne liste učitelju, ki odloči uporabo ali odstranitev listov. Moji učenci zbirajo liste ter jih vlagajo v stare dnevnike (s trdimi platnicami!) ter v stare, danes neveljavne učne knjige. Pri zelo sočnatih listih svetujem priložiti pivnik; v dnevnike, izpisane s tintnim svinčnikom ne vlagajmo takih listov. Premočno stiskati listov ni dobro, ker s tem sušenje

Poziv članom UJU!

V današnji številki »Učit. Tov.« priobčujemo razglas Glavnega Odbora UJU, da izda letošnj svoj »Koledar UJU za leto 1924.«, ki bo imel veliko pedagoško vsebino.

Treba je nabirati naročnikov za »Koledar«, da se bo vedelo, koliko ga je treba natisniti, na drugi strani moramo pa tudi z nabiranjem naročnikov podpirati Glavni Odbor UJU, da ne bo delo Glavnega Odbora propadlo zaradi nezavednosti in malodušnosti članstva.

Zato vsi na delo, da pridobimo »Koledarju« čim več naročnikov!

Koledar bo imel do 15 tiskovnih pol in bo stal za prednaročnike samo 20 Din, pozneje več.

Posebno se obračamo do odbornikov okrajnih učiteljskih društev in tudi do drugih zavednih članov in članic na posameznih šolah, da

kvečjemu zadržujemo; istotako ne sušimo pri topli peči, ker tako povzročimo otemnitev ali celo počrnitev listov. Tako smo dovršili šele prvi del našega opravila in dobili smo liste, ki jih lahko uporabljamo le kratko dobo, recimo za letošnjo jesen, nato bi pa morala zbirka v smetišče. Treba nam je misliti, kako usposobimo to zbirko za večletno uporabo.

Zato sledi zdaj drugo delo za našo zbirko: Vzamemo srednje debelo, sivo lepenko, ki je v naš namen najuporabnejša in tudi najcenejša. Prirezovanje te lepenke je precej težavno, zato je bolje naročiti lepenko po zaželeni velikosti prirezano v papirni trgovini, ki to delo izvrši s strojem. Sedaj sledi prilepljanje stisnjenih listov. Izmed lepilnih sredstev imenujem gumi arabikum in navadni lep ali lepilo iz moke (poparjene s kropom). S prvim dobimo pač lepo snažen, a kratkotrajen izdelek, po čegar daljši rabi prično listi odstopati. Najbolje drži lep, ki si ga lahko sami pripravimo, torej učenci za lastno zbirko doma, učitelj za šolsko zbirko v šoli. Pri prilepljanju namažemo celo spodnjo listno stran, katera mora biti do popolnega posušenja dobro pritiskljena na podlagi, sicer se slabo prilepljeni deli lista prelahko odlučijo. Male, poskusne zbirke tako prilepljenih listov na navadni papir, n. pr. v stare dnevnike lahko učenci doma sami izvrše. Moji učenci vrše to delo sedaj o priliki paše, kar je gotovo bolje, kakor razne slabe igre ter zabave, običajne pri pastirjih. V urah rokotvornega pouka učitelj pregleda vse od učencev nabrane in stisnjene liste ter določi komade, ki jih vzamemo za prilepljanje za šolsko zbirko. Učencem, ki so dobro izvedli svoje lastne zbirke, razdelimo prirezane lepenke, ostali učenci pa lepijo na navadni papir. Na vsak izdelek zapiše učenec ime lista (hrastov, bukov...), datum in svoje ime. Dovršene izdelke shranimo v škatlice z napisu vsebine ali tudi v zavitke.

Razen vzgojnega momenta (rokovtorni pouk!) pri tem skupnem delu nastopi tudi socialni moment, ko učenci poklonijo svoje v šoli in morda tudi vse boljše doma izvršene izdelke šolski zbirki, ki bo tem potom hitro, številno in poceni obogatela, — torej tudi gospodarski moment!

si napravijo nabiralne pole, s katerimi naj sprejemajo pisane prijave za naročbo »Koledarja«. Te prijave so potem obvezne za podpisane člane in naročnike.

Prijavne pole naj oddajo čim prej okrajnemu učiteljskemu društvu, ki naznani število naročnikov Pov. UJU v Ljubljani ter prevzame na podlagi podpisov jamstvo za iztirjatev zneskov pri naročnikih.

Delo bo prvo te vrste pri nas, ki bo združevalo slovenske, srbske in hrvatske pedagoge ter nam predstavljalo enotno jugoslovensko pedagogijo.

Nečlani lahko naročajo koledar direktno pri Pov. UJU v Ljubljani.

Na delo za idealno podjetej Glavnega Odbora UJU in za kulturno - pedagoško ujedinjenje!

POVERJENIŠTVO UJU V LJUBLJANI.

LISTEK

Prvo srečanje.

Ob začetku šolskega leta 1888. sva se sestala s tovarišem Engelbertom Ganglom v Zvezdi, od koder sva se šla vpisat na učiteljsko. Bila sva prvič skupaj! Proben, šibek fant je bil, a molčeč in rečen. Takoj se mi je prikupil in od takrat sva postala dobra prijatelja. Sedela sva eni klopi, hodila skupaj na izprehode in bila prijateljsko skupaj vsak dan po ur. V razredu so ga vsi učenci vzljubili ter ga spoštovali. Bil je miren in žalil nikdar nikogar. Pomagal je vsakemu. Njegove slovenske naloge so bile vedno nekaj posebnega, kazalo je, da je nadarjen. Žal, da nismo imeli v tisti dobi učitelja, ki bi bil znal navdušiti mlade, realne fante bolj za materinščino.

V drugem letniku smo zaosnovali po inicijativi Gangla leposlovni list »Vodnik«, ki je pa moral radi pomanjkanja enarnih sredstev kmalu prenehati. Da

je bil duša listu Gangl, je samo ob sebi umevno. Gangl je bil vnet za vse lepo.

Na stanovanju učiteljskihnikov v »Kriminalfirtelcu« — kakor smo takrat imenovali tisto stanovanje — se je zbiralo mnogo učiteljskihnikov, kjer se je gojila godba, deklamacija, petje in dramatika. Seveda ni manjkalo nikdar Gangla, ki je bil za vse to najbolj navdušen. Že v tistih dneh je zamislil snov svojemu »Sinu«.

Lotil se je pesništva. Na vsakdanjih sprehodih mi je skoraj vsaki dan čital nove spesnitve. Poslal jih je nekaj v oceno uredništvu »Zvona«. Dasi je bila kritika malo trpka, vendar ga ni oplašilo, da bi nadalje ne pesnil. Radi izpopolnitve je posetil pok. Cimpermana. S tem sta postala dobra prijatelja. Pesnik je spoznal v Ganglu talent, postal mu je naklonjen in marsikatera drobna pesmica — odsev njegove nežne lirike, je zagledala beli dan v »Zvonu«.

Ganglova zasluga je bila, da se je vršila v l. 1892. prva abiturient-ska veselica pripravnikov cele Slovenije. Za to veselico je zložil kantato, ki jo je uglasbil pok. Nedved — spesnil je tudi »Sina« — ki so ga igrali učiteljski. Ta »Sin« je bil enminiaturna njegove znane drame. Tiska njegov prvi »Sin« ni ugledal, vsaj meni ni znano. S prvo veselico, ki so jo priredili učiteljski Slovenije na Ganglovo inicijativo, pa je stopil Gangl med prve organizatorje slov. učiteljstva. S tem je dal mogočen impulz nadaljni učit. organizaciji. Starejše učiteljstvo, tedanji voditelji, so takoj spoznali, da je stopil na pozorišče nov, mnogoobetajoč stanovski tovariš, upoštevali so ga, in ga pustili, da se je razvil v velikega Gangla — organizatorja, bojvnika za učiteljske pravice in stanovske svoboščine.

Mnogo je pripomogel k njegovim uspehom prirojen dar govora, lepa dikcija, prijeten glas in vzvišenost njegove fraziologije. — Nešteto krat je govoril ob raznih sestankih učiteljskihnikov. Če so bile misli in razpoloženja posameznikov še tako nasprotna, znal je ubrati svoj govor tako prikladno in prepričevalno, da se mu je vse uklonilo.

Fran Škulj.

Dobra vzgoja je hčeri najboljša dota.
E. G.

Pred 25. leti.

Bilo je takrat, ko smo še hlače trgali na klopeh ljubljanskega učiteljskega in ko je bil Engelbert Gangl še učitelj suplent na I. mestni deški šoli v Ljubljani.

Po naših žilah je plala takrat vroča in neugnana mladostna kri, naša srca so bila mehka in dovzetna ne samo za vse

slabo, ampak tudi za vse dobro in lepo; naše sanjave duše so objemale cel svet z ljubeznijo in pričakovale raj, ki ga pri- nese bodočnost našemu narodu, člove- štvu in pa seveda tudi nam samim. Na svet in življenje smo gledali s tistim po- gledom, kakor je gledala nanj neizkušena in še ne prevarana mladina v predvojni dobi. Vse je bilo mehko in toplo, kakor so bila mehka in topla naša čustva. V nas samih je bilo nagromadene toliko energije in trdne volje, da bi se bili upali brez po- mislekov vreči zemljo iz tečajev, ako bi se bilo zdelo potrebno in utrgali najsvet- lejšo zvezdo z neba.

Ker smo pa bili kljub sanjivosti tudi realisti in smo se zavedali, da je treba za uresničenje smelih idej tudi resnega dela, zato smo tudi delali. Zbrali smo se v li- terarni krožek in se shajali več- krat na teden pri svojem tovarišu Lam- pretu, ki je stanoval visoko pod gradom. Tam smo debatirali o vseh dnevnih vpra- šanjih: gospodarskih, kulturnih, stanov- skih itd. Vadili smo se v govorništvo, petju in celo ruščini in francoščini smo se učili. Izdajali smo svoj — seveda pisan — list »Zarja«, ki je prinašal naše prvence in ga je urejal in pisal tovariš Zmagoslav, nadarjen dečko, katerega je prehitro po- gojnilo življenje in ugrabila smrt. Iz tega krožka je izšel ob naši maturi prvi alma- nah slovenskih in hrvaških učiteljski- kov leta 1901. pod naslovom »Prvi li- sti«, katerega denarno breme je prevzela naša takratna »Zaveza« in nas rešila ve- like skrbi.

Toliko mimogrede. Tudi o tem je naš jubilar Gangl v zvezi, kakor bomo takoj videli.

Za sestanke pri tovarišu Lampretu je bil pretesen prostor, dasi nas ni bilo veliko število. Stikali smo za posebno so- bo. Posrečilo se nam je dobiti pripravno sobico, docela separirano, na nekdanji Martinovi cesti, kjer je bila gostilna Caks. Eh, lepi so bili tisti časi, lepi zlasti zimski večeri! Zunaj je naletaval sneg, pihala burja, pritiskal mrz, mi smo pa sedeli v toplo zakurjeni sobici, prebirali časopise, literarne revije, svojo »Zarjo«, debatirali, citirali knjige in sanjariji ter stavili zlate gradove v oblake. Naše duše so plam- tele...

In nekega večera je prišel med nas Engelbert Gangl. Ne morete si misliti, kakšen praznik je bil to za nas! On, ugle- den učitelj, že priznan pesnik in pisatelj, pa je prišel k nam, v naše svetlišče!

Danes se ne spominjam več, kako sem pozdravil v imenu krožka visokega gosta. Toliko vem, da smo bili zbrani vsi — menda nas je bilo sedmorica — in da smo vsi čutili nenavaden dogodek, dasi smo bili naj že pripravljeni. Tovariš Zma- goslav je namreč stanoval v isti hiši in celo pri isti družini na Turjaškem trgu, kakor Gangl. Večkrat mu je pokazal »Zarjo« in on je obljubil, da nas obišče. In tako nas je obiskal, pogledal to in ono, z nami kramljal o vseh mogočih vpraša- njih, nas opozarjal dobrohotno na poša- mezne napake, bodril in podžigal k na- daljnemu delu. Mudil se je med nami sko- ro celo uro, potem pa je po kratkem na- govoru odšel z zagotovilo, da nas še večkrat obišče.

Kolikokrat nas je še pozneje Gangl obiskal, se več ne spominjam. Toliko pa vem, da je bil z nami po tovarišu Zma- goslavu vedno v stikih in da je čital skoro vsako številko »Zarje«.

Čemu navajam ta spomin, katerega je morda že zabrisal čas pri Ganglu sa- mem?

Zato, ker se vidi, da je imel Gangl velik posreden in neposreden vpliv na učiteljski naraščaj in da se je že takrat zavedal velike in važne naložbe, ki jo ina učiteljstvo do svojega naraščaja. Kljub vsej svoji neizmerni zaposlenosti in de- lavnosti na organizatoričnem in literar- nem polju je iskal stikov z učiteljskimi, jih našel in tudi gojil.

Bil je tudi v tem oziru vzgled učite- lja, že iz vsega početka cel mož-učitelj.

Anton Hren.

Prevelika strogost vzgaja lažnjivost, po- tuhnjenost in hinavščino.

E. G.

Gangl — govornik.

»Gangl govori!« »Kaj — Gangl go- vori? Potem pa le brž v dvorano!«

In takoj so pohiteli v dvorano naših zborovanih vselej tudi tisti, ki sicer niso imeli one vztrajnosti, da bi prisostvovali vsem točkam dnevnega reda.

»Ah, kako rada bi slišala enkrat Gangla, o katerem govore, da tako ne-

beško govori.« — mi je izrazila nešteto- krat ta ali ona mladih naših kolegini. »Gospodična, pridite na naše zborovanje, in navžili se boste njegovega govora!« »Pridem — gotovo pridem!«

In prišla je ta, prišla je ona in prišle so vse, ki so hotele spoznati Gangla kot govornika!

In nastopil je Gangl. V dvorani je hipno zašelestelo kakor v gozdu, ko za- piše vetrič, v trenutku pa tudi že utih- nilo, vseh oči so se uprle v tajnem prič- kovanju v — Gangla!

Gangl pa — slok in vitek in lep s svojo temno brado in temnimi lasmi — uprl je svoje žive oči po zborovalcih in...

»Tovariši, tovarišice!« je prišel — polahno in mirno s svojim zvonkim gla- som in govoril o naših dolžnostih, ide- alih in o naši disciplini. Kakor bron je zvenel njegov sonorni glas, iz prsi nje- govih pa je vrelo in vrelo tako gorko in vroče, da je ogrelo vsa naša srca in vse naše duše, da smo solznih oči prisezali: »Da, po Ganglovih besedah se hočemo ravnati!«

Vsebinska Ganglovih govorov na naših učiteljskih zborovanjih je bila vselej idealna. Edinstvo, bratstvo, sloga, dolž- nosti učitelja do mladine, naroda, domo- vine — to je vrelo še in še iz njegovih ust! Vedno stari evangelij v novi in ved- no krasnejši izdaji!

Mi pa smo Gangla poslušali vzhice- nih duš, in ko je izzvenela zadnja beseda, nam nikdar predolgega govora, takrat je zagrmelo po dvorani od čezmerne na- vdušenja in ploskanja in vzklikov ni in ni hotelo biti konca!

Da, Gangla je obdarila narava z iz- rednimi darovi govorništva in silovita je moč njegove besede in čudovit je zaklad njegovega govora! Nikdar izčrpan, nik- dar banalen!

Ste bili kdaj navzoči, da je Ganglu zmanjkalo niti njegovega govora? Nikdar nisem čul, da bi bil on zašel sploh v naj- manjšo zadrego.

Da, Gangl je govornik, na katerega moramo biti in smo ponosni in kakršnih ne poznam kmalu v drugih stanovih. Za- to pa si ga izposojajo tudi ob vseh slav- nostnih prilikah, čeprav niso z učiteljsko stvarjo prav nič v zvezi!

Dal Bog, da ne umolkne prezgodaj Ganglova beseda, temveč da bodri nje- gov glas še dolgo dolgo let vsa učiteljska srca za ideje, ki jih je njegova duša tako kipeče polnila!

Fran Črnagol.

V šoli, kjer vlada ljubezen, vlada spo- štovanje.

E. G.

Trnjeva pot.

Strelnski jarki, zapori, pregnanstva itd., vse to so bila sredstva, ki so se jih ob svetovni vojni posluževali razni »mo- gotci in maščevalci«, da se iznebe nelju- bih jim oseb.

Pravice in resnice niso poznali, pač pa škodoželjnost, krivico in maščevanje.

In v tako knjigo maščevanja in pre- ganjanja je bilo začrtano tudi ime Eng- Gangla, državnega vadniškega učitelja in takratnega deželne poslanca v Idriji.

Komaj je zapustil prag vojaške bol- nice kot trajen invalid ter slekel vojaško suknjo, že so mu potisnili v roko potno palico in — hajd v »pregnanstvo«. Uki- nili so njegovo stalno službeno mesto v Idriji. Peščica sovražnikov je spletkarila proti njemu ter dosegla, da je učna upra- va Gangla brez vsakega povišja in ne da bi mu mogla dokazati najmanjšo kriv- do, poglala iz njegove ožje rojstne de- žele — v Primorje.

Bilo je ravno proti koncu meseca marca leta 1917., ko dobi namestništvo v Trstu z Dunaja brzojavni nalog, naj na mestu iz Idrije odnosno Kranjske odslov- ljenega vadniškega učitelja in dež. po- slanca v Istri, na Proseku ali kjerkoli sploh v svojem področju.

Slučajno pa je bilo radi vpoklica k vojakom izpraznjeno učno mesto na dr- žavni pripravnici za srednje šole v Trstu in tržaška šolska oblast ga je pridelila na to mesto.

A njegova trnjeva pot s tem ni bila končana, še so ga zalezovali preganjanci, čeprav Primorje ni bilo torišče za to.

Nismo čitali zaman na njegovem obrazu skrbi in otožnosti, ko smo mu sti- snili v pozdrav tovariško roko.

V Idriji stanovanje, v Ljubljani ljub- ljena družinica, a on ločen od vseh v nje- mu tujem kraju — v Trstu. Koga ne bi tak položaj duševno potl in gmotno ne uničeval!

Le nekaj dogodov na tej njegovi tr- njevi poti!

Ko srečam nekega dne deželne nadzornika Fr. Matejčiča, mi veselo ome- ni: »No, predvčerajšem se mi je pred- stavljal »nevarni Gangl«. Po opisu prejetega poročila bi moral biti to »grozen človek«, a je najblajše človeče. Naročite mu, naj se predstavi tudi v namestništvu predse- stvu, da bodo spoznali tega »groznega človeka!«

Že v prvih tednih njegovega službo- vanja dobim nekega dne poziv, naj se zglasim v imenu šolskega vodstva na policiji o važni zadevi: Pridem k policijs- kemu nadsvetniku Ostiju, ki položi na mizo spis ter me opozori na zanesljivo uradno izpoved, in sicer: Zakaj deželni poslanec in vadniški učitelj Gangl ni v vojaški službi? Kdo ga je namestil v pri- pravnico v Trstu? Ali večkrat odpotuje iz Trsta itd.? Ko mu pa pojasnim vso za- devo, reče pomenljivo: Allora anche una vittima! (Tedaj tudi ena žrtev!)

Radovednost me je gnala, kaj je mo- ralo biti. Od svojega znanca, policijskega nadkomisarja dr. Meže poizvem pozneje, da se je za te informacije obrnil na trža- ško policijo kranjski deželni odbor. V kak namen, si lahko napravi sodbo sle- herni.

Kmalu nato se je Gangl napotil v Idrijo, da uredi zadevo stanovanja, ki ga je po sporočilu imelo zasesti vojaštvo. V Idriji se je sestal z nekaterimi svojimi ožimi prijatelji, in kot deželni poslanec tudi z nekaterimi volilci, ki so se obrnili nanj z raznimi prošnjami.

In glej! Ni minil niti teden dni po nje- govih vrnitvi v Trst, že je priromala na namestniškega svetnika dr. Fabrizzija ob- sežna ovadba o nevarni politični akciji in jugoslovanskih hujskarijah Gangla v Idriji. Toda ovadba ni imela niti najmanjšega uspeha, ker sta imela šolska oblast in namestništvo v Trstu o Ganglu povsem nasprotno mnenje in drugačno sodbo.

Omenjam še, da se je nekoč zglasila pri šolski oblasti odnosno pri namestni- štvu neka »tuja deputacija«, ki pa je bila enostavno odslovljena in je tudi namest- niški dvorni svetnik dr. E. G. ni hotel o zadevi Gangla sprejeti.

Še zadnji poizkus! Prišel je zopet vojaški nabor. V veliko začudenje vseh je moral na nabor tudi Gangl, čeprav po- polni invalid, ki je prejemal celo invalidni prispevek. Predstojnik tržaškega magi- stratnega oddelka za vojaške nabore J. Wielgosz, povprašan po vzroku, se je iz- razil, da je to poseben poziv naborne ko- misije. Načeloval je tej komisiji neki pod- polkovnik iz Ljubljane. Prišel je dan na- bora. Gangl je bil navzlic dokazu popolne invalidnosti potrjen, in sicer to pot: »k mornarici« s pristavkom, naj bo vsak čas pripravljen za odhod v Pulj. Toda šolska oblast se je takoj brzojavno obrnila po- tom tržaškega namestništva na vojno mi- ništrstvo in Gangl je bil vpoklica opro- ščen.

Po tem zadnjem ponesrečenem po- izkusu so preganjanci utihnili, saj so se jim izjalovili vsi naklepi in vse spletke, ki so ž njimi hoteli uničiti Gangla du- ševno, gmotno in celo telesno. Razbili so se v njih sramoto liki peneči val ob trdi skali morskih bregov.

Gangl se je v nedosegljivi ljubezni posvetil tudi tu z vso vnemo, z vsem sicer svojemu poklicu in delu za napre- dek šolstva in mladine.

Vzljubila ga je izročena mu mladina. A ne le mladina, tudi tovariši so našli v njem odkritosrčnega, zvestega sotova- riša in vsak znanec najboljšega prijatelja. Postal je v kratkem med tržaškimi Slo- venci in po okolici ljubljene naroda. Da, celo tovariši tuje narodnosti so ga visoko cenili in spoštovali ter se preko sloven- skih tovarišev obračali do njega o raznih šolskih zadevah za nasvete.

Še mala črtica. V šoli smo bili. Nad Trstom so krožila tuja letala in metala bombe, z vso besnostjo so bobneli topovi na nje, da se je vse stresalo in so žven- ketali drobci razstrelkov po strehah in ulicah. Takrat si rekel: »Ali čuješ, prija- telj, kako tuli oni velikan nad Sv. Iva- nom. (Bil je to največji obrambni top.)

Nič se ne bojmo! Veruj mi, še bo- mo veseli in to v svobodni, jugoslovanski domovini!« Tvo- ja slutnja. Tvoje proroške besede so se uresničile! V svobodni jugoslovanski do- movini praznuješ svoj 50. rojstni dan in gotovo pride čas, ko boš obhajal spomin rojstnega dne še v močnejši in mogočnejši domovini, ko bodo združeni z nami vsi sedaj zasluženi bratje in sestre severa in juga. Kakor ti nekoč v pregnanstvu, tako čakajo i oni v suženjstvu dneva svobode in — na zmago pravice.

Miroslav Pretner.

Spoštovanje je temelj učiteljevemu ugledu.

E. G.

Životopis.

Engelbert Gangl je bil rojen 12. novembra 1873 v Metliki.

Šolal se je najprej v rojstnem kraju, potem je obiskoval gimnazijo v Novem mestu in nato v letih 1888.—1892. držav- no učiteljsko v Ljubljani, kjer je napravil 14. julija 1892 zrelostni in 12. novembra 1894. leta usposobljenostni izpit. V sep- tembru leta 1900. je odšel na Dunaj na pedagogijo, ki ga je absolvirati z julijem 1902. leta.

Prvo službeno mesto je nastopil 7. oktobra 1892 v Budanjah, od tam je bil 29. avgusta 1893 imenovan za pomožnega učitelja na l. mestni deški osnovni šoli v Ljubljani, kjer je postal z decembrom 1895. leta definitiven. V septembru leta 1902. je bil dodeljen l. mestni dekliški šoli v Ljubljani, a že z julijem 1903 je bil ime- novan na pripravljalnico na realki v Idriji, ki je bila tedaj še komunalna, a kmalu na to podržavljena. S tem je postal Gangl državni vadniški učitelj.

Postal je častni član bivšega Sloven- skega dež. učiteljskega društva, leta 1905. pa prvi član Hrvatskega Pedago-škega Književnega Zbora v Zagrebu, in 1907. prvi član »Zem. Ustf. Spol. Jednot Učit. v Kral. Českem.«

Leta 1908. je bil izvoljen za deželne- ga poslanca za Idrijo.

Ob izbruhu svetovne vojne, l. 1914., je bil takoj vpoklican in poslan na itali- jansko mejo, kjer je ponesrečil in bil — kot prvi ranjenec — oproščen vojne službe do leta 1917., ko si ga je z avstrijs- ko soldatesko zvezana politična strast nasprotnikov hotela drugič izbrati za svo- jo žrtev. Tedaj je bil pri vojakih štiri me- sece.

Da bi mu uničila tedaj vladajoča kle- rikalna stranka na Kranjskem deželno- zborni mandat, je izposlovala na Dunaju ukinitve idrijske pripravnice in Ganglovo službeno premestitev na pripravnico na Proseku. Tu pa ni nastopil službe, ker je bil takoj prideljen državni pripravnici v Trstu (marca 1917.).

V Trstu je ostal do prevrata 1918., ko se je zaradi poslov pri »Učiteljskem Tovarišu« in organizaciji odpeljal v Ljub- ljano.

Leta 1919. je bil imenovan višjim šol- skim nadzornikom. Leta 1920. je bil za delovanje na književnem in prosvetnem polju odlikovan z redom Sv. Save IV. reda in leta 1921. je dosegel stopnjo dvor- nega svetnika.

I. D.

Šola je kovačnica krepkih značajev.

E. G.

Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani. Odgovorni urednik: Franc Štrukelj. Last in zal. UJU — poverjen. Ljubljana.

Varujte otroke!

Če so razdrapani že Vaši živci, obranite pred tem vsaj deco! Otroci naj pijejo le „ŽIKO“!

Priporočamo trdko

Josip Petelinc

Ljubljana,

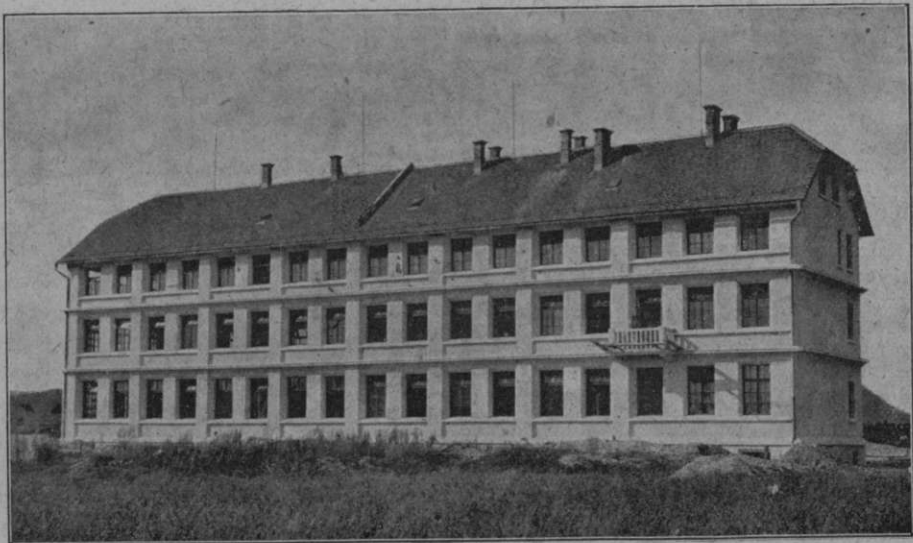
Sv. Petra nasip 7.

Cene zmerne!

Postrežba točna!

Najboljši šivalni stroji „GRITZNER“ v vseh opre- mah in sistemih, olje, igle, posamezni deli za šivalne stroje in kolesa, pnevmatika. Galanterije, modno blago, čipke, vezene, gumbi, bombaži, I. M. C. prejšica, pletenine, milo, jedilno orodje: alpaka, aluminium, palice in sploh vse potrebščine za šivilje, krojače črevljarje in sedlarje na malo in veliko. (Za šole znižane cene).

TVORNICA UČIL IN ŠOLSKIH POTREBŠČIN V LJUBLJANI

naznanja, da otvori z novim letom 1924. svoj

LESNI ODDELEK,

kjer bo izdelovala najmodernejše klopi s premičnim in nepremičnim sedežem, šol. table, ravnila, trikote in šestila za table, praktična stojala za zemljevide, risalne deske vseh velikosti, razne geometrijske in risarske modele, računalna in druge šol. potrebščine.

Istočasno otvori tudi

PRIRODOPISNİ ODDELEK

z bogato zbirko nagačenih ptic in četveronožcev. * Postrežba točna in solidna. * Konkurenčne cene. * Svoji k svojim!

Varstvena

znamka.

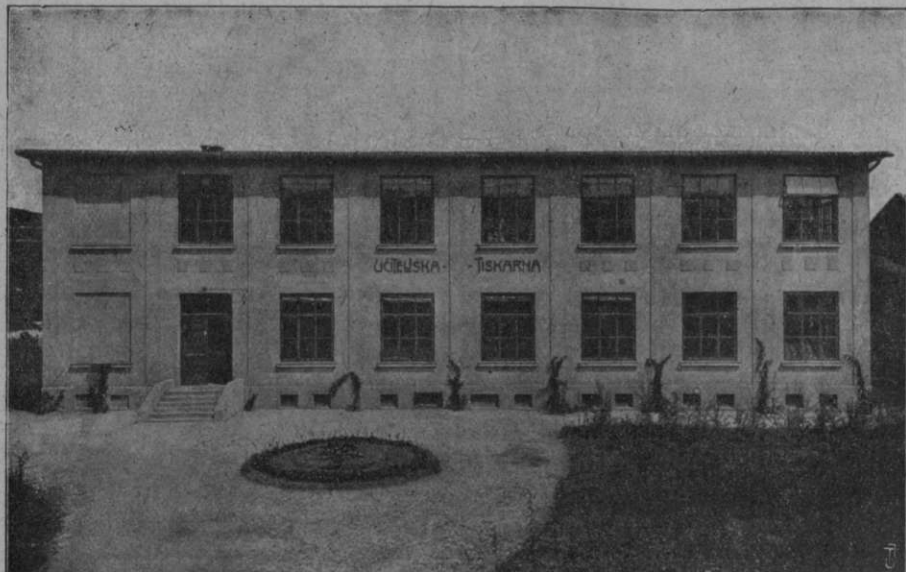
UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

FRANČIŠKANSKA ULICA

Čekovni rač. 10.761.

6.

Telefon štev. 312.

je najmodernejše urejena ter izvršuje vsa tiskarska dela od najpreprostejšega do najmodernejšega.

LASTNA TVORNICA ŠOLSKIH ZVEZKOV.

Izdeluje šolske zvezke vseh vrst za osnovne in srednje šole.
* Zvezke za okroglo pisavo. * Risanke, dnevnike in beležnice.

LASTNA KNJIGOVESNICA.

Zaloga vseh šolskih, županskih in drugih tiskovin.

UČITELJSKA KNJIGARNA

prodaja in razpošilja po naročilu knjige lastne založbe in tujih založb; zaloga vsakovrstnega papirja, pisarniških potrebščin, ravnil, šolskih potrebščin in učil; zaloga razglednic v veliki izbi.

KNJIŽEVNA ZALOŽBA UČITELJSKE TISKARNE:

Mladinske knjige.

Andersen-Mole: *Pravljice*. (V pripravi.)
Baukart: *Marko Senjanin, slovenski Robinzon*. Vez. Din 12.—
Dimnik: *Kralj Peter I*. Vez. Din 20.—
Erjavec: *Kitajske narodne pripovedke*. Vez. Din 26.—
Erjavec: *Srbske narodne pripovedke*. Vez. Din 24.—
Erjavec: *Srbske narodne šalivke*. (V pripravi.)
Erjavec: *Zamorske narodne pripovedke*. (V pripravi.)
Erjavec-Flere: *Fran Erjavec, izbrani spisi za mladino*. Vez. Din 52.—
Erjavec-Flere: *Fran Levstik, izbrani spisi za mladino*. Broš. Din 18, vez. Din 28.
Erjavec-Flere: *Matija Valjavec, izbrani spisi za mladino*. Vez. Din 40.—
Erjavec-Flere: *Josip Stritar, izbrani spisi za mladino*. Vez. Din 60.—
Erjavec-Flere: *Simon Jenko, izbrani spisi za mladino*. (V pripravi.)
Erjavec-Flere: *A. M. Slomšek, izbrani spisi za mladino*. (V pripravi.)
Erjavec-Flere: *Janko Kersnik, izbrani spisi za mladino*. (V pripravi.)
Ewald-Holeček: *Mati narava pripoveduje*. Vez. Din 32.—
Flere: *Palnakovi spisi I*. Vez. Din 10.—
Flere: *Palnakovi spisi II*. Vez. Din 10.—
Flere: *Babica pripoveduje*. Vez. Din 12.—
Flere: *Podobe iz živalstva*. (V pripravi.)
Gangl: *Zbrani spisi, II, V in VI*. zv. vez. Din 10.—, eleg. vez. Din 12.—, VII. zv. vez. Din 18.—, eleg. vez. Din 20.— (Drugi zvezki so razprodani.)
T. Gaspari in P. Košir: *Stijaj, sijaj, solnce* (Zbirka koroških popevk.) Din 8.
Gregoričeva: *Otroški oder*. Broš. Din 8.—, vez. Din 12.—
Manica Komarova: *Narodne pravljice in legende*. Din 18.—
Korban: *Vitomilova železnica*. Vez. Din 16.
Lah: *Česke pravljice*. Vez. Din 15.
Maeterlinck-Bernot: *Modra ptica*. Broširan Din 16.—

Mišjakov Julček: *Zbrani spisi, VI. zvezek* (Drugi zvezki so razprodani.) Vez. D 10
Rapč: *Mladini, II, III, IV, V, VI. zvezek*. Vez. Din 10.—, eleg. vez. Din 12.—; (Prvi zvezek je razprodan.) VII. zvezek Din 12.—, VIII. zvezek. (V tisku.)
Ribičič: *Kraljestvo čebel*. (Razprodano.)
Ribičič: *Vsem dobrim*. Vez. Din 10.—
Robida: *Da ste mi zdravi, dragi otroci!* Broš. Din 3.—
Rojec: *Prstan, pravljica igra*. (V pripravi.)
Šilih: *Nekoč je bilo jezero*. Vez. Din 28.
Titel-Pribil: V kraljestvu sanj. Broš. Din 8.—
Trošt: *Moja setev, I. in II. a* Din 10.—
Vandot: *Kekec in njegovi doživljaji*. (V pripravi.)
J. Dimnik: *Kralj Aleksander I* (V pripravi.)

Leposlovne knjige.

Gangl: *Beli rojaki*. Broš. Din 15.—, vez. Din 18.—
Gangl: *Moje obzorje*. Broš. Din 15, vez. Din 18.—
Gangl: *Dolina solz*. Broš. Din 6.—, vez. Din 8.—
Gangl: *Sfinga*. Vez. Din 16.—
Gangl: *Sin. Drugi natisk*. Vez. Din 24.—
Gangl: *Veseli ljudje, drama*. (V pripravi.)
Jelenc: *1914—1918, spomini jugoslovanskega dobrovoljca*. Vez. Din 30.—
Kossem: *Morje, Drama*. (V pripravi.)
Matičič: *Na krvavih poljanah*. Vez. Din 42.
Sem Benelli-Gradnik: *Okrutna šala*. Broš. Din 28.—
Zbašnik: *Drobne pesmi*. Vez. Din 10.—
Ivan Zorec: *Pomenki*. Din. 11.—

Poučne in znanstvene knjige.

Bučar: *Slovenski metuljar*. Broš. Din 12.
Kunaver: *Na planini*. Vez. Din 30.—
Kunaver: *Kraški svet in njega pojavi*. Vez. Din 46.—
Mencej: *Kratka srbska gramatika in čitanka*. Broš. Din 5.—
Sterle-Kabaj: *Cerkniško jezero*. (V pripravi.)

Ivo Tejkal: **Matematične tabele. V platno vezana žepna knjiga 66 Din.**
Veber: *Etika*. (V tisku.)
Ivo Belle: *Sadjarstvo*. Din 85.—

Šolske knjige.

Wider: *Prva čitanka*. Vez. Din 16.—
Gangl: *Druga čitanka*. Vez. Din 16.—
Černež: *Tretja čitanka*. Vez. Din 16.—
Rapč: *Četrta čitanka*. Vez. Din 25.—
Flere: *Peta čitanka*. Vez. Din 46.—
Plesničar-Grum: *Zemljepis Jugoslavije, I. del: Slovensko ozemlje*. Vez. Din 28.—
Gradivo za 4. šolsko leto osnovnih šol.
Plesničar-Grum: *Zemljepis Jugoslavije, II. del. Gradivo za 5. šolsko leto osnovnih šol*. (V pripravi.)
Mešiček-Drnovšek: *Obči zemljepis za višje razrede osnovnih šol*. Vez. Din 12.
Podkrajšek: *Pomočniška izkušnja za rokodelske obrte*. Broš. Din 5.—
Podkrajšek: *Računstvo za ženske obrte*. Vez. Din 10.—
Podkrajšek: *Knjigovodstvo za ženske obrte*. Vez. Din 18.—
Lésica-Lokovšek-Mole: *Prva srbska ali hrvaška čitanka*. Vez. Din 15.—
Jedrlnič: *Druga srbska ali hrvaška čitanka*. Vez. Din 22.—
Bezjak-Pribil: Pedagogika. I. knjiga. Vzgojeslovje s temeljnimi nauki o učenstvu. Trdo vezana knjiga Din 56.—

Pešmarice in muzikalije.

Marolt: *»Bože pravde« in »Lepa naša doš movina«*. Din 1.50.
Marolt: *Narodne himne in druge domorodne pesmi*. Din 3.—
Žirovnik: *Narodne pesmi, I, II in III. zv.* a Din 3.—
Adamič: *Mladinske pesmi, enoglasni zbori in samospeli s spremljevanjem klavirja*. Din 50.—
Ivanka Negro-Hrastova: *Pevska šola s teorijo za konservatorije, učiteljska, srednje, meščanske, osnovne šole in zbornice*. (V tisku.)

Druge knjige.

Stalež šolstva in učiteljstva v Sloveniji 1923. Broš. Din 42.—
Fink: *Zbirka naredb in odredb za osnovne in meščanske šole ter učiteljska v Sloveniji, I. zvezek* (od prevrata do konca l. 1920.) broš. Din 10.—, II. zvezek (za l. 1921.) broš. Din 14.—, III. zvezek (za l. 1922.) broš. Din 15.—

SLIKE.

Albert Sič:

I. KMEČKA SOBA NA GORENJSKEM.

II. KMEČKA HIŠA NA GORENJSKEM.

60:3 × 90:5 cm.

Slika à Din 30.—.

GALERIJA NAŠIH VELMOŽ

1. TRUBAR.	6. STRITAR.
2. VODNIK.	7. JURČIČ.
3. SLOMŠEK.	8. GREGORČIČ.
4. PREŠEREN.	9. AŠKERC.
5. LEVSTIK.	10. TAVČAR.

61:5 × 47:5 cm.

Slika à Din 5.—.

Stenske table

k Widrovi Prvi čitanki.

13 tabel. Cena 220 Din.

(Table imajo na obeh straneh nalepljeno čtivo.)

TELEFON ŠTEV. 312.

VSE KNJIGE, KAKOR TUDI KNJIGE DRUGIH ZALOŽB SE DOBE V

ČEKOVNI RAČUN ŠTEV. 10761.

KNJIGARNI UČITELJSKE TISKARNE V LJUBLJANI

FRANČIŠKANSKA ULICA ŠTEV. 6 IN V PODRUŽNICI KNJIGARNE, SIMON GREGORČIČEVA ULICA ŠTEV. 2.